کۆچی

سوور

پێشکەشە بە گیانی پاکی
هونەرمەندی جوانە مەرگ: کامەران صدیق

حمە کەریم عارف

چاپی یەکەم:١٩٨٨

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

پێشەکی چاپی چوارەم

ن: حەمەکەریم عرف

(١)

ڕۆمان، یەکێکە لەو هونەرە بالآیانەی کە تاکو ڕۆژگاری ئەمڕۆش ڕەواج و بایەخی هونەری خۆی لەدەست نەداوە. هەڵبەتە راوبۆچوونی هەمەجۆرو جیاوازو ناکۆك لەمەڕ پەیوەندی ژیانی شەخسی ڕۆماننوس دەگەڵ دەقی ڕۆماندا هەیە. فلۆبیر کە یەکێکە لە کەڵە ڕۆماننووسەکانی فەرەنسا، پێی وایە ڕۆماننوس دەبێت لە هەموو شوێنێکی ڕۆمانەکەیدا ئامادەبێ و لە هیچ شوێنێکی ڕۆمانەکەشدا بەدیار نەکەوێت. فلۆبیر لە بارەی ژیاننامەی ڕۆماننووس و ژیانی ڕۆژانەی ڕۆماننوسەوە دەڵێت:((ڕۆماننوس ماڵی ژیانی وێران دەکات تا بە بەردەکانی ماڵی ڕۆمانەکەی بنیات بنێ و ئاوایکات)) بێگومان ئەمە وا دەگەیەنێت کە هەرگیز لەگەڵ نووسینەوەی ژیاننامەی ڕۆماننوسدا نییە، بەو حەساوەی کۆمەك بە حاڵی بوونی ڕۆمانەکە دەکات، میلان کۆندیراش پێی وایە ژیانی شەخسی ڕۆماننوس پەیوەندی بەخودی خۆیەوە هەیە، کەم و زۆر زەمینە بۆ دەرککردنی بیرو هەستەکانی خۆشناکات و بگرە زیانیش بەشێوەو ماهیەت و نێوەرۆکی بەرهەمەکانی دەگەیەنێت.

دیارە ئەو ڕۆماننووسە ناودارانە پێیان وایە کە ژیاننامەی قارەمانانی ڕۆمانەکانیش گرنگ نین. بەڵکو ئەندێشەو هەستیان، کەشفکردنی ئەو ئەندێشەو هەستانە گرنگن و دەبێ بوونی قارەمانەکە فەتح بکرێت. بێگومان ئەندێشەو هەست نە لە ژمارە دێن و نە لە چوارچێوەیەکدا کۆنترۆڵ دەکرێن، بۆیە وەختێ کە ڕۆمان سەروساخت لەگەڵ ئەندێشەو هەستی هەمەجۆرو جیوەییدا پەیدا دەکات. ئیدی ئەو بابەتە ڕۆمانە چێدەبێت کە پێی دەگوترێت ڕۆمانی فرە دەنگ. هەڵبەتە ڕۆمانیش پابەندی یاساو ڕێسای گۆڕانەو هەرگیز لەیەك فۆرم و قاڵبدا نامێنێ و مێژووی ڕۆمان و قۆناغەکانی ڕۆمان لە کۆنەوە تاکو ئەمڕۆ ئەو ڕاستییەیان سەلماندووە. کەواتە ڕۆمان ڕەهەندو مەودا جۆراوجۆرەکانی بوون لە مەحەکی هونەر دەدات و هونەرییانە بێ پایانی و ئاڵۆزی بوون نیشان دەدات، دیارە ئەم پرۆسە هونەرییە وا دەخوازێت کە خەیاڵ و واقیع ئاوێتەی یەکدی بکرێن و ئاسۆی بەرینی بوون نیشان بدرێت، کە ئەم کارەش کرا، ئیدی بۆ خۆی قاڵب و فۆرمی خۆی دەخوڵقێنێ و هەنگینێ ژانرێکی هونەری دەردەکەوێت کە هونەری ڕۆمانی پێدەگوترێت. هەڵبەتە لێرەداو بۆ ڕوونکردنەوەی پتر و سوودی زێدەتر دەبێ ئاماژە بەوە بکرێت کە کافکا لەم بوارو مەیدانەدا سەر ئامادەو لە ریزی هەرەپێشەوەیە.

(٢)

گوتمان ڕۆمان پابەندی یاساو ڕێسای گۆڕانەو هەرگیز لە یەك قاڵب و چوارچێوەدا نەماوەتەوەو تەنانەت مالیجەی هونەری بابەتەکانیشی گۆڕاون، بۆ نموونە ڕۆمانی سەدەی هەژدە پتر خووی دابووە سەرگەرمکردن و خوڵقاندنی ڕووداوی سەیر و بەرێکەوت، بەڵام لە سەدەی نۆزدەدا پتر

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

رووده‌كاته‌ واقیعگه‌رایی (بالزاك و فلوبیر)، رۆمانی سه‌ده‌ی بیسته‌م پتر یاخی بوونه‌ له‌ كه‌لتوور و كه‌له‌پووری رۆمانی سه‌ده‌ی نۆزده‌م و ئیدی له‌گه‌ڵ ئاڵۆزبوونی ژیان و دنیاو ژینگه‌و ده‌وروبه‌ردا رۆمانی فره‌ ده‌نگ، یان فره‌ ده‌نگی له‌ رۆماندا په‌یدا ده‌بێت و ئه‌مه‌ش حه‌زوو ئاره‌زوویه‌كی شه‌خسی دروستی نه‌كردووه‌، به‌ڵكو زه‌روره‌تی كه‌شفكردنی (بوونی مرۆڤ) وای خواستووه‌و تا رۆژگاری به‌شه‌رییه‌ت به‌م رۆژه‌ گه‌ییوه‌و رۆمانی تازه‌ په‌یدابووه‌. رۆماننووسان هه‌وڵده‌ده‌ن خۆ له‌ مه‌ته‌ڵی زه‌مه‌نی به‌شه‌ری بده‌ن، خۆ له‌ یاده‌وه‌ریی وبیره‌وه‌ریی شه‌خسی دووربگرن و، چه‌ند قۆناغێكی مێژوویی له‌ فه‌زای یه‌ك رۆماندا بهونه‌رێنن.

رۆمان به‌پێی قۆناغه‌كانی چه‌كه‌ره‌كردن و نه‌شونوماو گه‌شه‌كردن و گۆڕانی خۆی، هه‌ر جاره‌و هه‌ر قۆناغه‌ی به‌شێك یان لایه‌نێكی نه‌ناسراو و نادیاری (بوونی) كه‌شف كردووه‌. بێگومان كه‌ره‌سته‌ی كه‌شف و كه‌شفكاری رۆمان ته‌نیا هونه‌رو ورده‌كاری هونه‌رییه‌، بابه‌تی ئه‌م پرۆسه‌یه‌ش مرۆڤ و پاراستنی مرۆڤایه‌تی مرۆڤه‌. خۆ ئه‌گه‌ر رۆمان له‌م خه‌ته‌ لایدا هه‌نگێ ده‌كه‌وێته‌ ده‌رێی بازنه‌ی مێژووی خۆی و، رۆماننوس ده‌بێت به‌ بابایه‌كی هه‌رزه‌ وێژی فره‌ وێژی چه‌نه‌بازی چه‌قاوه‌سووی درێژدادڕی منجڕی حیكایه‌تبێژ له‌ پێناوی حیكایه‌تدا. بێگومان ئه‌مه‌ش پێچه‌وانه‌ی پرۆسه‌ی كه‌شف و كه‌شفكارییه‌ كه‌ یه‌كێكه‌ له‌ بنه‌ماكانی رۆمان. بروٚخ له‌م باره‌یه‌وه‌ ده‌ڵێت: ((هه‌ر رۆمانێك كه‌ به‌شێكی نادیاری بوون كه‌شف نه‌كات، نا ئه‌خلاقییه‌، كه‌شفكردن تاقه‌ ئه‌خلاقی رۆمانه‌)) رۆمان دنیایه‌كی ته‌واو سه‌ربه‌خۆیه‌و ناچێته‌ ژێر باری هیچ جۆره‌ وابه‌سته‌گییه‌ك یان په‌یمادارییه‌كه‌وه‌و خۆی بۆ خزمه‌تی هیچ جۆره‌ ئایدۆلۆژیایه‌كی دیاریكراو یان رژێمێكی سیاسی ته‌رخان ناكات، رۆمان كار بۆ ئه‌وه‌ ناكات ببێ به‌خودانی حه‌قیقه‌ت، به‌ڵكو به‌دووی حه‌قیقه‌تدا ده‌گه‌ڕێت، هه‌ڵبه‌ته‌ گه‌ڕانێكی بێ كۆتایی، چونكه‌ حه‌قیقه‌ت له‌ گۆڕان و، گۆڕینی هه‌میشه‌یی و به‌رده‌وامدایه‌.

(٣)

ره‌نگه‌ هه‌ندێك پێیان وابێ كه‌ ئێمه‌ له‌ سه‌روبه‌ندو رۆژگارێكداین كه‌ كه‌شف و كه‌شفكاری زانستی و ته‌كنولوژیا هه‌موو شتێكی فه‌تح كردووه‌و حه‌قیقه‌ته‌كانی خستۆته‌ به‌رده‌ستی خاس و عام، به‌ڵام له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا رۆمان هه‌ر له‌كه‌ڵك نه‌كه‌وتووه‌و كه‌ وه‌كو هونه‌ر قاڵبی خۆی وه‌رده‌گرێت و بابه‌تێك له‌ چوارچێوه‌ی خۆیدا هونه‌ریانه‌ كه‌شف و مالیجه‌ ده‌كات، به‌خوێنه‌ر ده‌ڵێت: ((شته‌كان له‌وه‌ ئاڵۆزترن كه‌ تۆ خه‌یاڵیان لێده‌كه‌یت)).

من، چ وه‌كو چه‌مك چ وه‌كو لوغزێك هه‌میشه‌ پرس و دۆزی بناغه‌یی رۆمان بووه‌، ته‌نانه‌ت ئه‌و رۆمانانه‌ی كه‌ به‌سه‌ره‌تای سه‌رهه‌ڵدانی رۆمان ده‌ژمێردرێن و ئه‌وسا رۆماننوسان ئاگاداری و رۆشنبیرییه‌كی ئه‌وتۆیان له‌مه‌ڕ سایكۆلۆژی نه‌بووه‌. قاره‌مانانێكیان خوڵقاندووه‌ كه‌ به‌ (كرده‌وه‌ی) خۆیان خۆیان له‌ كه‌سانی دی جیاكردووه‌ ته‌وه‌. به‌ڵام كه‌ ئه‌وه‌ به‌دیاركه‌وت دنیای ده‌ره‌وه‌ی پراكتیكی زه‌مینه‌یه‌كی ئه‌وه‌نده‌ له‌بار نییه‌ بۆ ده‌رككردن و تێگه‌یشتن له‌ (من) ئیدی رۆمان رووی كرده‌ دنیای ناوه‌وه‌ی مرۆڤ (پرۆست و جویس).

جیهان داوێكه‌و مرۆڤی پێوه‌ بووه‌و ده‌رچوونی بۆ نییه‌. جا له‌ناو جه‌رگه‌ی ئه‌و دنیایه‌دا رۆمان پرسیارێكه‌ یان كۆمه‌ڵه‌ پرسیارێكه‌ له‌مه‌ڕ لوغز و معه‌مای بوونی قاره‌مانانی رۆمان – قاره‌مانان به‌و جۆره‌ی كه‌ زاده‌ی خه‌یاڵی رۆماننوسن، نه‌ك هاوشێوه‌سازی بوونی واقیعی. چونكه‌ ((رۆمان،

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

بوون به هەموو جەنجاڵییەکییەوە دەپشکنێ، نەك واقیع. بێگومان بوونیش ئەوە نییە کە روویداوە، بەڵکو بوون مەیدانی توانا زۆرو زەبەندەکانی مرۆڤە، هەموو ئەو شتانەیە کە بەشەر دەتوانێ ببێ، هەر شتێکە کە مرۆڤ بتوانێ واقیعیەتی پێ ببەخشێت.))

کەواتە بوون، بوونی بەشەری، بوونی دەروونی بەشەر بابەتی بنەڕەتی رۆمانەو گەڕانە، گەڕانێکی هونەری وردە بەدووی ناسینی ئینساندا و مەوداو رەهەندە زۆر و زەبەندو جۆراوجۆرەکانی کەشف دەکات. دیارە دەبێ ئەوەش فەرامۆش نەکەین کە بیرکردنەوە لە قاڵبی رۆماندا پتر بەشێوەی پرسیارە، سروشتی رۆمان لە باوەڕی ئایدۆلۆژی جیاوازە. رۆماننووس باوەڕەکانی خۆی ئەوەندە بەلاوە گرینگ نییە، بەڵکو ئەوەی بەلاوە گرینگە کە بەزەبری خەیاڵی خۆی، شتە نادیارەکان کەشف و بەرجەستە بکات. بیرکردنەوەی رۆماننوس ناکەوێتە پێش رۆمانەکەیەوە، بەڵکو لە رۆمانەکەوە هەڵدەقوڵێت و دروست دەبێت. کەواتە کەشفکردن و پرۆسەی کەشفکردن بابەت و پەیامی رۆمانە. هەڵبەتە ئەم پرۆسەی کەشفکردنە، بە گوێرەی زەمان و رۆژگار و بەپێی میکانیزمی گۆڕان، گۆڕانی بەسەردا دێت.. دیارە رۆمان و هەموو هونەرەکانی دی، هەستی ناسک و دەرکی شاعیرانە لەلای مرۆڤ دەمەزەرد و تازە دەکاتەوە. پێویستە ئەوەش بگوترێ کە رۆمان – وەکو هەر ژانرێکی دیکەی هونەری – بە قاڵببەندی قاییل نییە و رۆمانی ئەمڕۆکە وەکو دەبینین کورت و چڕ و سخە، خۆی لە زۆربێژی و درێژداری دوور دەگرێت.. یەکسەر دەچێتە سەر بابەت، فرەدەنگی رەچاو دەکات. دیارە ئەم فرە دەنگییە پتر قاڵبی شیعرییە تا تەکنیکی رۆمان بێت.

(٤)

بەبێ رزگاری لە رەمزو بتە زەینییەکان، گیان و زەینی رەخنەیی دروست نابێت و قاڵب و رەوتی خۆی وەرناگرێت. دیارە لە دونیاو چوارچێوەی هەر بیرێکدا کە لە سەر بناغەی رەمزو وێنەو هێمای نمونەیی و ئایدیالی رۆنرابێ، ئەوا ئەقڵ و ئەفسانە لێکدی جیا ناکرێنەوە، واتە بەجۆرێك ئاوێتە دەبن و رەگ لە رۆحی بنیادەمدا دادەکوتن کە بەیەك ئەندازە تەماشا دەکرێن. دیارە ئەم جۆرە بیرکردنەوەیە، لە تاریخیەت بەدەر نییەو زادەو بەرەنجامی قۆناغێك یان چەند قۆناغێکەو لە قۆناغی تازەی بیرکردنەوەدا، ئەم ئاوێتە بوونە رەتدکرێتەوە و ئەفسانە وەلا دەنرێ و رێگە بە ئەقڵ و زاڵبوونی ئەقڵ دەدرێ و ئیدی بەمجۆرە مێژووی سەردەمی تازە دەست پێدەکات. ئەقڵ دەبێت بە مەحەك و پیوانەو پێوەری هەموو شتێك و کەون و گەردوون لەلایەن ئەقڵەوە فەتح دەکرێت و چ شتێك لە دەسەلاتی ئەقڵ بەدەرنابێت، ئەقڵ بەرادەیەك زاڵ دەبێت و زاڵ دەکرێت کە جێی ئەفسانە و وێنەێن نموونەیی دەگرێتەوەو خەرمانەیەکی ئەفسانەیی دەوری دەدات. بەهەر حاڵ کار دەگاتە رادەیەك کە مرۆڤ لە خودی خۆیشی دوور دەکەوێتەوەو بوونی لەبیر دەچێتەوە، دیارە ئەمەش زادەی گواستنەوەیە لە قۆناغێکەوە بۆ قۆناغێکی دیکەو بەناچاری لە وەخت و رۆژی خۆیدا دەنیشتێتەوە.. دیارە کە زانست یان ئەقڵ و هەموو دەستکەوتە زانستییەکانی ئەقڵ زاڵ ببێ و جێی چ شتێکی دیکەی نموونەیی یان ئەفسانەیی و مەیلەو ئەفسانەیی و خەیاڵ و خەیاڵپلاوی و خەون و هەستپەروەری و سۆز و گوداز و سۆزداری نەمێنێ، ئەوا هیچ یەکێك لەمانە بەتەواوی لەناو ناچن. بەڵکو پاشەکشە دەکەنەوە بۆ ناو ناخ و دەروونی مرۆڤ و ئیدی لێرەوە چارەنووسیان بە هونەر، بە رۆمان و چیرۆك و شیعر و.. هتد

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

دەسپێردرێت و رۆمان مەوداو و ئیمکانیاتە جۆراوجۆرەکانی بوون کەشف و مالیجە دەکات و هاوسەنگییەکی دیالکتیکی لە نێوان ئەقڵ و ئەفسانەدا دەسازێنێ و ئیدی دنیای بێ سنووری روح دەپشکنێ و... کەواتە رۆمان سنووری روح دەپشکنێ و مێژووی خەونەکانی مرۆڤ لە قاڵبی هونەردا بەرجەستە دەکات. کەواتە رۆمان بەهەموو نەوەستانێکی خۆیەوە. بەهەموو سەردەمەکانییەوە، بەهەموو گۆڕانەکانییەوە و لە هەموو زەمانێکدا مامەڵە لە تەك بەشێکی نادیار و نەدۆزراوەی بووندا دەکات، وبەم کارەش ، واتە بەم دۆزینەوە بەردەوامانەی، روناکی بە ژیان دەبەخشێت و لێرەوە هەر هەموو بوون، بە دوور لە باوەڕو ئایدۆلۆژیاو پەیوەندییەکی پێشوەختە، دەبێت بە بابەتی هونەرو رۆمان. کەواتە کوندرا گوتەنی: ((رۆمان بەهەشتی خەیاڵی تاکە، رۆمان قەڵەمڕەو و دنیایەکە کە کەس تیایدا خودانی حەقیقەت نییە)). (بڕوانە میلان کوندرا- هنر رمان - ترجمە دکتۆر پرویز همایون پور)، کەواتە بابەت و ناوەڕۆکە جۆراوجۆرەکانی بوونی مرۆڤ، بە دوور لەهەر پابەندییەکی سیاسی یان ئایدیۆلۆژی، لەلایەن رۆماننووسەوە دەخرێتە بەر شیکردنەوەی هونەری.

(٥)

زۆر جار دەبینین قارەمانانی هەندێك رۆمانان دەگەنە کوێرە کۆڵان و ناتوانن دەربچن، هۆیەکەی ئەوەیە کە لە کۆمەڵگایەکی بێ ئازادیدا دەژین..جا کۆمەڵگەی ئاوا وەکو بەرد وایە چ ئیمکاناتێکی تێدا نییە. ناکامی و شکستی ئەم قارەمانانە، نیشانەی روانینێکی تازەیە بۆ مێژوو، مێژوویەك کە دەبێت رەوش و رەوتێکی تازە بگرێتە بەر. رەوشێکی ئازاد.. زەمینەیەکی وەها بۆ توانا جۆراوجۆرەکانی مرۆڤ بسازێنێ کە ئازادانە واقیعییەت پەیدا بکەن، ناکامی و تێشکانی ئەم قارەمانانە، سەرەتای هاتنە مەیدانی قارەمانانی دیکەیە.. قارەمانانێك کە قۆناغێن دیکەی گۆڕانی کۆمەڵگەی بەشەرییان دێتە بەر و، ئەوانیش تێشکان و سەرکەوتنی تازەی مرۆڤ لە مێژوودا تۆمار دەکەن. ئیمکاناتی مرۆڤ ئیمکاناتی شکست و تێشکانی خۆین، لە هەر شکستێکدا هەوێنی سەرکەوتنێك هەیە و، هەر سەرکەوتنێکیش لە مەوقیعییەت و قۆناغێکی تازەدا دەجەڕبێنرێت

رۆمان وەکو هەر بەشێکی دیکەی هونەر، بگرە زیاتریش، بریتییە لە زنجیرە پرسیارێکی بێبڕانەوە دەربارەی مەتەڵی بوونی قارەمانەکانی نێو رۆمان، کە دەکاتە نموونەیەکی بچوککراوەی هونەریانەی ژیان، ئەو قارەمانانەی کە لە هەوڵ و تەقەللای ناسین و ناساندن و کەشفکردنی دیاردەکانی بووندان و بەناو حەقیقەتە رێژەیی و ناکۆکە زۆرو زەبەندەکان دەکەون و نیگەرانی و سەرگەردانی و خەو و خەیاڵ و خۆ هەڵکێشان و فشەکەری خۆیان کەوی دەکەن، کە لێرە کەوی دەکەی، هەر کە چاوت لێ غافڵ کرد لە شوێنێکی دیکەدا کێوی و هۆڤی دەبێتەوە.

رۆمان، وەکو لە رۆمانی تازەشدا بە ئاشکرا دیارە، تاقیگەیەکە کە مرۆڤی بەڕووت و قووتی تێدا شیکار دەکرێت، ئیدی جەوهەر و کرۆکی واقیعییانەی بەشەر، کاروکردار و رەفتاری، لە سایەی حوکمی پێشوەختەو رواڵەتسازی و... هتد. پەنهان ناکات، ئیدی گەلێك خەڵکی زەبەلاحی بەڕواڵەت قارەمان دەبن بە مشکی تۆقیوی هەترەش چوو، قسەی زل و قەبەو قەڵەو دەکەونە ئەو گۆڕەو پەردەیان لەسەر لادەچێت.. ئەو کەسانەی کە خۆیان فریو دەدەن و واقیع بەگوێرەی حەزی خۆیان لە خەیاڵدا پەروەردە دەکەن..خەڵکانی خەیاڵپڵاو، غافڵگیر دەبن و نە

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

رابردووی خۆیان پیٚ دەسپێرێتەوە نە شوێن پێی خۆیان و نەجیٚ پێی کەسانی دیکەیان پیٚ کوێر دەکرێتەوە و هیچ چارێکیات نامێنیٚ تەنیا خۆ ناسین و ناسینی دنیای خۆیان و دەوروبەری خۆیان نەبێت و ئەوجا روحی خۆیان لە دۆستایەتی و خۆشەویستی مرۆڤدا بسمیل بکەن و رۆحی خۆ تازە بکەنەوە و ماقوڵییەت بە ژیان ببەخشن و لە زەمینەی خۆشەویستیدا، ئازادی بجەڕبێنن و مانایەك بۆ ژیانی خۆیان بدۆزنەوە.

رەنگە خەڵکانێك پێیان وابیٚ، رۆمان لەم سەردەمە جەنجاڵ و زانست زەدەیەدا مردبێت، یان لە گیانەڵڵای مەرگدا بێت، یان بە تۆبزی بێتە کوشتن. بەڵام تاکو ئەندێشەو خەیاڵ و خولیاو کەڵکەڵەو ترس و نیگەرانی و سەرگەردانی، خەون و خۆزگەی رەسەنی بەشەری مابیٚ. سەرچاوەکانی رۆمان وشك ناکەن و رۆمان وەکو ژانرێکی باڵای ئەدەبی دەمێنیٚ و قۆناغ بە قۆناغ وەکو شێوەو نێوەرۆك خۆی تازە دەکاتەوەو کاژ فڕیٚ دەدات و وەکو پێویستییەك درێژە بە ژیانی خۆی دەدات و ناچارمان دەکات لە مێژوو و، بوونی مرۆڤ رامێنین.

(٦)

بەهەر حاڵ پێشکەوتنی زانست و لق و پۆپەکانی زانست و پسپۆڕی پەیداکردن لە بوارەکانی پێشکەوتنی زانستی و تەکنەلۆژیدا، وای لە مرۆڤ کرد کە بەرە بەرە بوون لە بیر بکات و لە فەرامۆشخانەی بووندا غەرق ببیٚ و هێزە تەکنیکی و سیاسی و مێژووییەکان بەسەریدا زاڵ ببن و تا رادەیەك بخرێتە پەراوێزەوە.. دیارە لێرەدا دەبێت ئەوە بگوترێت کە دامەزرێنەرانی سەردەمی تازە تەنیا زانایان و دانایان نین، بەڵکو ئەدیبان و هونەرمەندانیش لەوان کەمتر نین. رەنگە بتوانین بڵێین کە سێر ڤانتس هاوشانی دیکارتە..دیارە هەر یەکەیان لە بواری خۆیدا. ئەگەر بشێت بگوتریٚ کە فەلسەفەو زانست، بوونی مرۆڤیان فەرامۆش کردووە، ئەوا ئەدەب بە هەموو لقەکانییەوە، بەتایبەتی رۆمان، خۆی بۆ هەڵکۆڵینی ئەو بوونە فەرامۆشکراوە تەرخان کردووەو بە دوویدا دەگەڕێت. بۆیە تا بوونی مرۆڤ هەڕەشەی لەسەر بیٚ، ئەوا رۆمان نامرێت و لە حاڵەتی (دۆنایدۆندا) سەرهەڵدەداتەوەو مرۆڤ لە (فەرامۆش بوون) پاسدەکات ولایەنە نەناسراوەکانی بوونی بۆ دەدۆزێتەوەو کەشف دەکات، کەشفکردن و دۆزینەوە تاقە پەیامی ئەخلاقی رۆمانە.

(٧)

قەدەغەکان، سانسۆر، سەرکوتی ئایدۆلۆژی بەهەر هەموو جۆرەکانییەوە، تەنانەت بە ئاینیشەوە دوژمنی سەرسەختی رۆمان بوون و تا رۆژگاری ئەمڕۆش ئەمە لە زۆر وڵاتدا هەیە. رۆمان هەر کە لە قاڵبدراو بیرو ئایدولۆژیایەکی دیاریکراوی پێشوەختەی لیٚ بارکرا، ئیدی دەکەوێتە دەرێی مێژووی رۆمان، بۆ نموونە گەلێك لەو رۆمانانەی کە لە سایەی حوکمڕانی سۆڤیەتداو بەمەبەستی چەسپاندنی ئایدۆلۆژیای دیاریکراو هاتنە چاپ و بڵاوکردنەوە، چ کەشفێکی تازەیان بۆ بوون پیٚ نەبوو، واتە چ بەشدارییەکیان لە پرۆسەی کەشف و دۆزینەوەی تازەی بوون نەبوو کە ئەو پرۆسەیە دەکاتە مێژووی راستەقینەی رۆمان واتە رۆمان تا رادەیەکی بەرچاو لەسەردەمی حوکمڕانی سۆڤیەتدا وەستابوو.

دیارە هەر وەستانێك لەم مەیدانەدا گەر درێژە بکێشێت و بەردەوام بێت. هاوتای جۆرە مەرگێکە. هەڵبەتە مەبەست ئەوەیە کە رۆمان لە مێژووی خۆی دادەبڕێت.. بەڵام لێرەدا دەبێت ئەو پرسیارە بکرێت کە ئەگەر هۆی سەرهەڵدانی رۆمان و پەیامی رۆمان – ئەگەر قەرار بیٚ

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

پەیامێكی هەبێ – ئەوە بێ كە رووناكی، كە ماقوولییەت بە ژیان ببەخشێت و مرۆڤ لە (فەرامۆشبوون) پاس بكات، ئایا لەم رۆژگارە هەرە ئاڵۆز و جەنجاڵ و ترسناكەی ئەمڕۆدا، لە هەموو سەردەم و رۆژگارێك پتر پێویست بە رۆمان نییە؟! رەنگە وا بێ، ئەمەش بۆ خۆی نوقلانەی بووژانەوەی رۆمانە ، نوقلانەی سەرهەڵدانی رۆمانی تازەو هاوچەرخە، مژدەی گەڕانەوەی رۆمانە بۆ ناو جەرگەی مێژووی خۆی، كە لەبەردەوامی كەشف و كەشفكاری و دۆزینەوەكانی رۆماندا بەرجەستە دەبێت، رۆمان سەروسەختی لەگەڵ رۆحی بووندایە، رۆحی بوونیش لەوە ئاڵۆزترە كە خوێنەر بیری لێ دەكاتەوە.

(٨)

دیارە رۆمان وەكو ژانرێكی زۆر دیاری ئەدەبیات، بریتییە لە ورووژاندنی پرسیار لە دووی پرسیار و گەڕان بەدووی وەڵاماندا، هەر ئەم بناغەو هەوێنە لق و پۆپی فرەی لێ دەبێتەوەو لق و پۆ بۆ دنیای ئەشق و خەباتی چینایەتی، دیاردەناسی و دەروونناسی و كۆمەڵناسی و مرۆڤ ناسی دەهاوێ و لە تاقیگەی هونەردا تەجرەبەی دەكات و هونەرییانە پێمان دەڵێت كە جیهان و مرۆڤ لێكدی جیا نابنەوەو تەواوكەری یەكترن و كە جیهان دەگۆڕێت بوونیش دەگۆڕێت، دیارە لێرەدا دەبێت ئەوە بگوترێت كە جیاوازی رۆمان لە كایە رۆشنبیرییەكانی دیكە، لە گوتنی شتێكدایە كە تەنیا رۆمان دەتوانێ بیڵێ.. واتە رۆمان بوون دەپشكنێ نەك واقیع، بوونیش زنجیرەی رووداوەكان یان كۆی رووداوەكان نییە، بوون مەیدانی ئیمكاناتی تیرەی بەشەرە، هەر شتێك كە مرۆڤ بتوانێ واقیعییەتی پێ ببەخشێت. رۆماننووسان نەخشەی بوون بە كەشفكردنی ئەم یان ئەو ئیمكاناتی بەشەری دەكێشن. بەڵام هەبوونیش دەكاتە بوون لە جیهاندا، بۆیە دەبێت هەم كەسایەتی رۆمان و هەم جیهانی رۆمان وەكو ئیمكانات دەرك بكرێت، یانی رۆماننوس نە مێژوونووسە نە پەیامبەرە، بەڵكو لێكۆڵەرەوەی بوونە.

* **

یەك ژیان بەشی یەك كەس ناكات، یانی بۆ دروستكردنی كەسێك چەندین ژیان پێویستە، ژیانیش بریتییە لە عەمەل، جا با بزانین عەمەل چییە؟! ئەمە مەسەلەی هەرە بنەڕەتی رۆمانە، مەسەلەیەكە كە رەگەزی بناغەیی رۆمان پێكدێنێ.. هەر لەم پێودانگەوە مەسەلەی نەخشەو بڕیار دێتە ئاراوە، نەخشەو بڕیار چۆن بۆ كردەوە دەگۆڕێن. كردەوە بۆ ئەوەی ببێ بە رووداو چۆن ریزبەندی دەبێ؟ زۆر لە رۆماننووسان پێیان وایە كە بزوێنەرێكی دیارو ئاشكرا كردەوە دەخوڵقێنێ و هەر كردەوەیەك دەبێتە باعیسی كردەوەیەكی دی. رووداویش دەكاتە زنجیرەیەكی ئاشكرای هۆ و ئەنجامی كرداران..

وەكو لە سەرەتادا ئاماژەمان بۆ ئەوە كرد كە رۆمان سەروساختی لەگەڵ ئەو شتانەدایە كە تەنیا رۆمان دەتوانێ بیڵێ و نیشانی بدات، كە تەنیا رۆمان دەتوانێ كەشفی بكات..دیارە رۆمان، بۆ ئەوەی بگات بەو ئاستە، دەتوانێت بە شێوەیەكی هونەریانە، كایە رۆشنبیرییەكانی دیكەی وەكو شیعرو فەلسەفە بخاتە خزمەتی خۆیەوە بەبێ ئەوەی ناسنامەی خۆی لەدەست بدات، بەڵام جیاوازییەكی زۆر لە نێوان شێوەی بیركردنەوەی فەیلەسوف و شێوەی بیركردنەوەی رۆماننووس هەیە. واتە رۆماننووس كاری خۆی لە قاڵبی هونەرداو بەگوێرەی بیركردنەوەی خۆی دەكات، واتە ئەگەر فەلسەفەو فیكر هونەریانە دەخزمەتی رۆمان خران، مانای وا نییە رۆمانووسەكە بوو

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

به هزرڤانێکی مەزن یان فەیلەسوفێکی گەورە، ئەگەر ئەمە بشبێ ئەوا تەنیا وەکو رۆماننووس خودانی فەلسەفەو هزرە.. واتە بەو مانایەی کە دەتوانێ چۆن لە رێگەی قارەمانەکانییەوە دنیایەکی زەینی زۆر دەوڵەمەند و جوان بخوڵقێنێ.. واتە فیکر کە چووە ناو چوارچێوەی رۆمانەوە لە رووی ماهییەتەوە دەگۆڕێت و ئەو قاتیعیەتەی دەریێ رۆمانی نامێنێ و بە تان وپۆی ناسکی خەون و خەیاڵ دەهونەرێنرێت.. واتە ئەوەی رۆمان دەتوانێت بەشێوازی خۆی پێمانی بڵێت، هیچ جۆرە بیرکردنەوەو تێفکرینێکی کۆمەڵناسانە یان سیاسەتوانانە یان فەیلەسوفانە ناتوانێت بەو ئاوایە پێمانی بڵێت.

(٩)

فرەدەنگی یەکێکە لەو بنەمایانەی کە خزمەتی پێکهاتەی رۆمانی، لە باری هونەرییەوە کردووە. رۆمان هەر لە سەرەتاوە هەوڵیداوە خۆی لە یەك هێڵی یان تاك هێڵی قوتار بکات و لە گێڕانەوەی رووداوەکاندا چەند کلاورۆژنەیەك لە خۆی و بۆ خۆی بکاتەوە.. جا ئەم دەنگانە ئەگەر چی بەیەکەوە پەیوەستن و لەیەکدا جۆشیان خواردووە. بەڵام سەربەخۆیی رێژەیی خۆیانیش هەیە.

رۆمان کەشف و دۆزینەوەی مەبەستە، بەڵام هەموو ئەو لایەنانەی کە کەشفیان دەکات، وەکو جوانی کەشفیان دەکات، جوانیش تروسکەیەکە لە ناخی دەقەوە خێرا هەڵدێ و گەشکەیەکی بە لەزەت و حیرەت ئەنگێز بە رۆح دەبەخشێت.

لە کۆتاییدا دەبێ ئەوە بگوترێت کە رۆماننووس پەیڤداری هیچ کەسێك نییەو پەیڤداری بیرە تایبەتییەکانی خۆیشی نییە، بەڵکو ئەویش دەبێت بەکەسێکی ناو رۆمان، رۆمانیش بەهەشتی خەیاڵی تاکە، رۆمان جیهانێکە کە کەس تیایدا خودانی حەقیقەت نییە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا خەڵکانی ناو رۆمان هەقی ئەوەیان هەیە کە بناسرێن و دەرك بکرێن.

رۆمان، بەتەبیعەت و سروشتی خۆی، سەر بە یەقینیەتی ئایدیۆلۆژی نییە، بەڵکو بەپێچەوانەوە، واتە ریسی فەیلەسوفان و هزرڤانان دەکاتەوە بە خوری، ئەمەش لایەنێکی هەرە گرنگی رۆحی و مەعنەوی قۆناغ و سەردەمی خۆی پێکدێنێت و دەبێت بۆ هەڵسەنگاندنی هەر قۆناغ و سەدەیەك حەساوی بۆ بکرێت، دەنا هەڵسەنگاندنەکە سەنگەلا دەردەچێت.

<u>تێبینی:</u>

*** بۆ زانیاریی زیاتر بڕوانە: میلان کوندرا، هنررمان، ترجمه: دکتر پرویز همایون پور- نشر گفتار/ تهران ١٣٧٧ (١٩٩٨)**

* رۆمان لە نێوان موغامەرەی نووسین و نووسینی موغامەرەدا حەمەکەریم عارف/ نەوشەفەق ژمارە: ١٨ ئەیلولی ٢٠٠٤ ل ٣٣-٣٩.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

- کۆچی سوور، ڕۆمان
- حمە کەریم عارف
- چاپی یەکەم ١٩٨٨
- لە بڵاوکراوەکانی یەکێتیی نووسەرانی کوردستان ژمارە– ٤٥–
- چاپخانەی شەهید سەیدا صالح یوسفی
- چاپی سێیەم:٢٠٠٧ ،سلێمانی، لە بڵاوکراوەکانی چاپخانەی شڤان
- تایپ: رزگار حەساری

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

((١))

– کوڕم تۆ هێشتا بۆنی شیری خاوت لە دەم دێ. تۆو ئەو مەیدانە کوجا مەرحەبا!پەلە مەکە، دنیا زۆری بە بەرەوەیە، کەسێ نەمرێ نۆرەی تۆش دێت، کوڕاو کوڕی تۆش....

هەر چەند ئەو قسانەی بابی بیر دەکەوتنەوە، هەستی دەکرد غیرەت و پیاوەتی زەدەدار دەکرێ، بۆیە پتر سوور دەبوو لەسەر ئەوەی پیاوەتیی و غیرەتی خۆی بۆ بابی و هەموو بابێکی خۆی گوتەنی: ترسنۆك بسەلمێنێ. "منداڵی! منداڵی،" لێ گرتوومەتەوە وا دەزانێ هێشتا لە مەمکان نەبڕاومەتەوە. دەبێ کارێ بکەم لە ئەقڵی کەسدا نەبێ، هەر کەسەو داستانێکم بۆ هەڵبەستێ.

- ئەو بستە منداڵە؟
- غیرەت و پیاوەتی بە گەورەو بچووکی نییە.
- سادق دۆغری و شتی وای لێ بکەوێتەوە!...
- ماشەڵڵا لە کاری تۆ خوایە!
- جا باوکم سادق دۆغری چیەتی! پیاوێکە چۆن بتەوێ..

لەو رۆژەوە کە گرێی دڵی بۆ بابی کردەوە، مەسەلەی چونە دەرێی لەلا درکاند. ئیدی بابی خیشی کرد، چارەی بە یەکادا، غەنزری، بە غەزەبەوە تەماشای دەکرد و بیانگەی بە دایکی دەگرت.

- کەسێ بە شیری تۆ گۆش کرابێ، زەحمەتە خیرەوەدا... دێڵە قوڕی شیر سەگ..
- بێ بەڵا بی پیاوەکە، تۆش بە کەر ناوێری و...
- دەفلّتە فلّت چەتیو، بە کەل ناوێلی...
- ئەدی چییە، گەورە ئاو دەرێژێ و گچکە پێی لێ دەخا. خۆت کەمت کرد، کەم تا بەرەبەیانان لەبەر دەرگا چاوەڕوانم کردووی.تۆکێکی پێم بە رێی زیندانەوە رۆیی.

((٢))

هەستا تا بەر دەرگای حەوشە رۆیی، دەستێکی بە بەڕکەکەی بەر باخەڵیدا کرد. هەڵویستەیەکی کردو هەر لەبەر دەرگاوە گازی کرد:

- ئاتە، هۆ ئاتە... ئەو جزدانەم بۆ بێنە. لە ژێر سەرینەکەمە.

ئاتە چاوێکی بە منداڵەکاندا گێڕا، بەپەلە جزدانەکەی برد، بزەیەکی شیرینی بە رووی شوەکەیدا دا:

- بەم دەمەو ئێوارەیە بۆ کوێ دەچی پیاوەکە! ماتەڵ مەبە، حەمامم داخستووە.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

سادق پیاوێکی کەڵەگەتی داڵە گۆشت بوو. خاڵێکی درشت لەسەر ڕوومەتی بوو. چاوەکانی درشت و برۆکانی چڕو پەیوەست بوون. تاکو تەرا داوی سپی کەوتبوونە قژی لۆش لۆش بەرەو بازاڕ شۆڕ بووەوە، قسەکانی دوێنێی خۆی لە گێیدا دەزرنگانەوە.

– حاشات لێ دەکەم، بە کوڕی خۆمت حسێب ناکەم. ئاخر هەی خوا نەناس من کۆشێ خێزانم بەملەوەیە، کەی ڕەوای هەقە لەسەر تۆ...

لەگەڵ داکشانی هەتاودا. مەلی بیری ئەمیش هەڵ دەفڕی، بەرز دبووەوەو لەسەر ڕا بوردو لەنگەری دەگرت..

هەموو وەختێ، وەختی خوایە. دەمەو ئێوارانێ بوو ئەم حەلانە، ئەوساکە ئاتە واتیك نەقوپا بوو، سرك و چوست و چالاك دەتوت کارمامزی گەرمیانە. ورینجە ورینجی قەڤ بسکە قەترانییەکەی شەڕی بە ئاوێنەی ڕووی دەفرۆشت. چەندی دڵ بە ماڵ و حاڵەکەی خۆش بوو، بەردەوام خەونی دەبینی. بەیانیان لەسەر قاوەڵتی، بە دەم چا تێکردنەوە، بە نازەوە سەرێکی هەڵدەبڕی و دەیگوت: پیاوەکە خێرێ قەرار بدە.

– دیسان خەونە؟

چاوە مەیلەو سەوزەکانی هەڵدەبڕی، سەری زمانی بە لێوە تورتەکانیا دەهێنا:

– ڕاوەستە با بۆتی بگێڕمەوە: خوایە گیان دەغیلت بم، خوا بە خێری بگێڕێ لە خەوما پێکەوە چوبوینە گوێ چەمی.. ئاوێکی ساف و ڕۆشن خوڕە خوڕ دادەکشا، وردە شەپۆل وەکو منداڵ بە خنە خن بەرەو کەنارەکە دەهات و لەوێدا دەتوایەوە، وردە شەپۆلی دیکە شوێنیان دەگرتەوە. تۆش سەیرێکی ئەملاو ئەولات کرد، لێم نزیك بویتەوەو دەمت هێنا... ئەوجا گوتت: ئاتە ژیانیش هەروایە، دەقاو دەق نێوان دوو کەنارە! منیش لێت حاڵی نەدەبووم. تورە بویت و بە توندی دەستمت گرت و چوینە ناو چۆمەکەوە.. زیخ و چەوی ژێر ئاوەکە وەکو پولەکەی سوخمەی تازە بووك دەورینجانەوە... ورینجانەوەیەکی فێنك! لە پڕ قیژاندم و بەرەو دوا گەڕامەوە. تۆش لە ئاوەکەدا مایتەوە و قاقا بەمن پێدەکەنیت. لە پڕ ئاوەکە لێڵ بوو، لافاو هەستا هاوارم لێ کردیت: فریای خۆت بکەوە... تۆش پەشۆکایت و لە تاوا خۆت گەیاندە کەنارەکەی ئەوبەر... ئیدی لە واقە واقی مستۆ خەبەرم بووەوە.

– خێرەبێ ئینشاڵلا.. چەتیو ئەوەندە بە خەیاڵەوە دەنوی...

وا دەزانیت ئێستایە. هەروا چەند ڕۆژێك پاش ئەو خەونەی ئاتە، ئێوارەیەك ئەم حەلانە سێ – چوار لۆزەندەر، بێوەی لە دەرگا بدەن خۆیان بە ژووردا کرد. یەکێکیان گوتی:

– ئێرە ماڵی وەستا سادقە؟

– فەرموو، بەڵێ!

– تۆی؟

– بەڵێ.

– خێرا پێشمان بکەوە.

– ئاخر...

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

- ئاخرو ماخری ناویٚ، حورمەتی خۆت بگرەو بیٚ قرەو برە پیٚشمان بکەوە.

ئاوریٚکی لە چەتەوڵە ئەسمەرەکەی تەنیشتیەوە دایەوە.

- خەڵەف کەلەبچەکە بکە دەستی...

بردیانیت، ئاتە کەوتە توك کردن و قژ رنینەوە دەرو دراوسیٚ لیٚی خڕ بوونەوە، بە خەیاڵ ئاگات لیٚ بوو:

- دا وەشیٚی... چۆن لەبەر چاوی دوژمن دەگریت!
- سەبرت بیٚ کیژم، شەو هەر چەند دریٚژ بیٚ رۆژی لە دوایە.
- بەرخی نیٚر بۆ سەر برینە...
- ئاخر بۆ هەر بەرخی من پورە ئەجیٚ؟
- سادق بەرخی هەموومانە کیژم.

لەولاتریشەوە:

- دەبخۆ دەی، کوردیٚنی دەکەی!
- سیاسەت قوماریٚکی گەورەیە، کەم کەس باری دەبا.
- گۆزە لە ریٚی کانیدا دەشکیٚ.
- ئەولا تر چیٚ! وا لووتی لیٚ هەڵکردبوین، دەتوت ئیٚمە هەقی کوردمان زەوت کردبوو!
- ئەقل نەباشە، گیان دەر عەزابە!

دوریان خستیتەوە، لە پیٚچی کۆڵانەکەدا، چاویان توند بەستیت، بە شاپان توریان دایتە پاش ترومبیٚلەکەوە. لە ناو ترومبیلەکە راتیان کشاند، شریق قاپیەکەیان داخست. قاچیان خستە سەر سەرت، رەفتاری وا لەگەڵ سەگیشدا ناکریٚ! ترومبیل وەکو گوللە بۆی دەرچوو. لەگەڵ هەر تاسەیەکی ترومبیلەکەدا، سەرت بەرز دەبوووەوو تاق دەیدا بە ترومبیلەکەدا. زمانت سووتا ئاخیٚکت کرد! لۆزەندەریٚکیان جگەرەیەکی بە رومەتت کوژاندەوە. لە فکران راچویت. نەخیٚر ماوەیەکی باشی تیٚدا دەبیت، بەلای کەمەوە تا ئەم برینەی سەر روومەتت چاك دەبیٚتەوە، نایانەویٚ کەس پیٚ بزانیٚ! بۆ نەگبەتی گوشتیشت خراپە!.

لەگەڵ جیرەی ئوستۆپ دا دایان گرتیت وەکو چۆن گورگ مەر دەداتە بەر سینگ، رفاندیانیت. لە رارەویٚکدا تیٚت بەربوون، شاپ بە شاپی دەگوت بەولاوە. ئیدی بوو بە پاس پاسیٚن .مرە مرو نەرە نەریش لەولاوە بوەستیٚ. ورو کاس بویت. لە پڕ دەنگیٚك چەشنی هەورە گۆڵە لە رارەوەکەدا دەنگی دایەوە.

- هەی نا مەردینە! کیٚ گوتی وای لیٚ بکەن، نا کەس بەچانە، نان دراون تەربیەت نەدراون، درندەن! نابیٚ تۆزیٚ ئەدەبتان هەبیٚ! راستە گاور کوشتن غەزایە بەلاٚم بیٚ مروەتی باش نییە!.

دەستیان لیٚ هەڵگریت.

- چاوی بکەنەوە...

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

بە پەلەو گوێ ڕایەڵانە چاویان کردیتەوە، زەلامێکی سورفڵی سمێڵ تاشراوی عەینەك لە چاو رووبەڕووت وەستا بوو. چاو چکۆڵەکانی یەك دنیا فڕو فێڵ بوون. بە مەیلەو بەزەییەکەوە تێی ڕوانیت. ئەوجا چاوی داخست و کەوتە سەر بادان: نچ، نچ، نچ!... غەداربابانە چیان لە کوڕەکە کردووە؟. بەڕاستی ئینساف بۆ بنیادەم چاکە!.

ئەوجا دەستی گرتیت و بردیتیە ژوورێکەوە. دای نیشاندیت، جگەرەیەکی دایتێ. بە دەستی خۆی بۆی پێ کردیت!.

سادق نەخەڵەتابی ها! قسەکەی مامۆستا برزۆت لە بیر بێ: "هەر قسە کردنێ بە قازانجی ئەوان بێ، دەبێ بە پشوە بایەکی سازگارو تەمەنی پڕ تاوانکاری ئەوان دەلاوێنێ...."

- کوڕم ئێمە دەزانین تۆ بابایەکی هەژارو بێ کەسیت، بۆ بە خۆڕایی سەریەشە بۆ خۆت دروست دەکەی؟!

سەرت داخستبو، تەنیا بە جەستە لەوێ بوی. کۆکەیەکی کردو ئەمجار هێدی تر لەسەری رۆیی.

- ئێمە هەموو شتێك دەربارەی تۆ دەزانین، بەلام شتەکە بە دەمی خۆت بڵێی بۆ ئێمە خۆشترە، دەڵێی چیی؟! پارەو پول، کارو مووچە.. هەر چییەك دڵت بیەوێ.

لە دڵی خۆتا گوتت: (ئەم ڕێگا نزیکەو ئەم کرێ بارە چەورە بێ سڕ نییە!) وەك ئەوەی هەر لەوێش نەبێ! کەرم لالم هیچ نازانم.. ئەوجا لەبەر خۆیەوە بۆڵە بۆڵێکی کرد. کەوتە هاتوچۆ بە ژوورەکەدا. لە پڕ وەستا، رووی کردە قاپیەکە.

- خەڵەف چایەك بێنە.

خەڵەف چەتەوڵێکی درێژی بە سام بوو. بە پیاڵە چایەکەوە هاتە ژوورەوە. پیاڵەکە لە ناو لەپیا بە ئەندازەی هەڵماتێك بوو... هەڵوێستەیەکی کرد، وەك بڵێی بپرسێت بۆ کێیە سەیدی؟! پاشان پیاڵە چایەکەی تریق لە بەردەمی تۆدا دانا. هەردوو لاقی جووت کرد، تەمەنایەکی سوپاییانەی کرد، وەرچەرخاو چووە دەرێ.کابرا جگەرەیەکی داگیرساند. سەیرێکی کردیت، ئەوجا چاوی بڕییە قۆندەرە تازە بۆیاخ کراوەکانی و لە فکران ڕاچوو.. یەك دوو جار بە قامکە ناسك و سپییەکانی دایە سەر مێزەکەدا.

- ئێ، با بێینەوە سەر باسەکەی خۆمان، ئێستا کوڕی خۆم، کوڕی باش بەو مەبە بە بەلای سەری خۆت، تەنیا ناوی هاوکارەکانتمان پێ بڵێ و ئیدی وەکو پیاو بچۆوە ناو ماڵ و منداڵی خۆت.

تۆش، کەرم لالم.. هیچ نازانم. گوێت دەزرنگێتەوە:

- هەردەم هەڵهێنانێ قازانجی ئەوانی تێدابێ، پشووە بایەکی سازگارەو تەمەنی پڕ لە تاوانکاری ئەوان دەلاوێنێ...

- بڵێ بە قورئان، بە شەرەف، خیانەت لە کوردو کوردستان ناکەم... نوکە پێیەکی بە پێتا نا: هم... دەڵێی چی؟! مەترسە مەگەر گڵ ناوی تۆمان لە دەم ببیستێ... خۆ ئینشاڵلا لە جیاتی پیاوەتی ناچین... هم.. وا دیارە خۆت بە مەغدور دەزانی!

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

پشتی تیٚ کردیت، چەکمەجەیەکی مێزەکەی راکێشا. فایلێکی دەرهێنا:

- ئەم فایلە تایبەتە بە تۆ... بۆتی بخوێنمەوە!ناو: سادق بەکر... ناسراو بە خەلفە سادقی کەبابچی. دانیشتووی: کەرکووك، گەڕەکی ئیمام قاسم... بەردەوام بم یان....

فایلەکەی داخست: ئێمە لیٚمان عەیانە کە ئێوە پیتاك کۆ دەکەنەوە، پەتۆ، قەمسەڵەو... دەینێرن بۆ چەتەو رێگرەکان، بابە قەینا لەبەر خاتری تۆ بۆ یاخیەکان... گوایە شۆڕشگێڕن! کوڕم ئەوانە کۆمەڵە ئاغایەکن و بۆ مەبەستی خۆیان داویانەتە ئەو شاخانە وئاسایشی وڵات دەشێوێنن.. بە ویژدانت گوناح نییە بە گژ سێبەری خودادا دەچن. ئەم وڵاتە، ئەم شامی شەریفە دەشێوێنن! ئێستا چ دەڵێی؟ ئەگەر راست دەکەن با بێنە شارەکانەوە و تا دەتوانن شۆڕش بکەن! مەسەلەن وەکو تۆ!! بابە با واز لەمە بێنین، تۆ تەنیا ناوی یەك کەسمان پیٚ بڵێ و تەواو. بەڵێنی پیاوت دەدەمیٚ لەبەر خاتری تۆ نەیەڵم ئیعدام بکریٚ!

وەستا، تەماشایەکی کردیت.. هێدی هێدی لێت هاتە پێشەوە. پەلە پیتکەیەکی کێشا بەسەری کەپوتا:

- دەزانی من کێم پیٚ دەڵێن: من ئەبو مازنم ئەبو مازن! قەسابی ئەمن...!

داوەشێ پیاو، بزانە شانازی بە چییەوە دەکا!

ئا لەم ژوورەدا، بڕ بڕ زەلامم چەشنی مەڕ دابڕیوەو ناردومن بۆ قەسابخانە...

دەستی هەڵبڕی: ئەم ریزە بۆ ئیعدام، ئەمە دە ساڵ، ئەوەیان بیست ساڵ. کەسیش نەیگوت بۆ؟!من حکومەتی ئێرەم. ئێستا چی دەڵێی؟ هەر قسان ناکەی؟ خۆ ناشێت بڵێی خوا نەخواستە بوختانت پێدا دەکەین؟! باشە کە وای لیٚ هات من جۆرە کەراماتێکم هەیە، تا ئێستا زۆر شتم پێی کەشف کردووە، وا دیارە دەتەویٚ لەگەڵ تۆشدا بەکاری بێنم، کەراماتێك کە پیاوی تاوانبار روو رەش دەکات.

زۆر لە هێمنیەکەی دەترسای، لە ئاوی مەنگ بترسە... نەبادا بە زمانی لوس.. پڕ بە دڵ حەزت دەکرد شتیٚ بڵێی تا رەفتاری لەگەڵتدا بگۆڕیٚ. کارێکی وا بکات حیرست هەستیٚ و... دەنگی قالەی دەلاك لە گوێتدا دەگیرسێتەوە: خەلفە سادق هەندیٚ جار بیٚ دەنگی گەورەترین هەڵوێستە...

بە توندی لەسەر پاژنەی پێی وەرچەرخا. دەستی راکێشا:

- تەماشای ئەو ئاوێنەیەکە...

ئاوێنەیەکی باڵانما بەلای چەپی مێزەکەوە، بە دیوارەکەوە هەڵواسرابوو.وەرچەرخایەوەو تا هێزی تێدا بوو شەقێکی بە رومەتتدا کێشا. دەمو چاوت سڕ بوو. چەند ددانێك هەڵوەرینە ناو دەمت. گەرماییەك بە روومەتتدا هات. کە سەرنجی ئاوێنەکەت دا خوێنی دەم و کەپوت لەگەڵ بۆیاخی پێڵاوەکانی ئەودا لەسەر چەناگە چاڵەکەت تێکەڵ بووبوون، تەنیا ئەوەندەت گویٚ لیٚ بوو:

- وەرن ئەم قورمساغە بەرن. دەویتە دەڵێی سوێندی خواردووە...

مێشکت دەزرنگایەوە:

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

- بڵێ بە قورعان. بە شەرەف خیانەت لە کوردو کوردستان ناکەم...

وەختێ بە ئاگا هاتیتەوە ئازای لەشت دەتگوت لە قاڵب دراوە، جوڵەت پێ نەدەکرا. لە فکران ڕاچویت: هەنوکە رۆژ رۆژی مینە زلەیە، دەچێتە کن ئاتەو بە زمانی لوس درۆو دەلەسی دنیای بۆ هەڵدەرێژێ:

خوشکم، لە کاکی خۆت کەوێ، چت خەم نەبێ، خوا یار بێ نایەڵم بێ خەلفە سادقیت پێوە دیار بێت! تۆ بزانە لە پەنایەکەوە کەمۆکەکم پارە بۆ پەیدا ناکەیت، بە حەول و قوەتی خوا لە ماوەی چەند رۆژێکدا پێکتان شاد دەکەمەوە.. چت خەم نەبێ لە منت کەوێ... کەمێ حەوسەڵەت بێ، بەری تەنگانە کورتە، تۆ تەنیا خەمی کۆمۆکەك پارەم بۆ بخۆ...

ئای مینە زلە، هەی نامەرد، دەڵێی کونەپەپووە، روو بکاتە هەر ماڵێ وێران دەبێ!.. چەندمان راپۆرت لەسەری بەرز کردەوە! کورە پیاوی چا بن ئەم کابرایە جێی گومانە! لە پیاوێکی چاك ناچێت! ئەمە وەزع و حاڵەکەیەتی! نەخێر بە گوێیاندا نەچوو نەچوو... گوایە پارت پێویستی بەو جۆرە کەسانەش هەیە!... ئێمە بە خۆمان هەموو شتێك دەزانین...

خوای بکردایە ئەقڵ بە هانای ئاتەوە بچوبایەو سیکتری لەو نا پیاوە کردبا، نا ئاتە وریایە! دەی ئاتە بتەڕەژم، شەرمێ نەکەی پێی بڵێ! کابرای زلە تۆ شەرم ناکەی! من پارە لە کوێ بێنم؟ بە راستی خەمخۆرو برای چاکی! لە بری باربوم بکەیت... ئاخر سادق و مادق هاوڕێی تۆن بۆیە باریان سەنگینە. هەموو باجی خۆیان دا، تۆش وەکو بەرزەکی بانان... دایمە لە ناو دەخۆی و لەپەڕ دەخەوی. ئگەر سادق پیاو بێ مشووری خۆی بە دەستی خۆیەتی.. دەی سیکتر بە لەبەر چاوم، فەساڵت خواتەوە، رەزا قورسی بەدووم...

**

کوت و پڕ لە شریقەی قاپیی راپەڕیت. سێ چوار حەیتە بە هەناسە برکێ خۆیان بە ژوورێدا کرد. پیلیان گرتیت و وەکو کەلاك بکێشیان کردیت. کە تۆزێ دەستیان شل دەکرد، دەکەوتیتە سەر زەوی، بە شاپان راستیان دەکردیتەوەو راکێشە! بە راڕەوێکی تاریکدا بردیانیت بۆ بەر سەگەکان...

دەنگی جوتێك سەگ، هەر بە دەنگی سەگی دڕو بە ئانقەست برسی کراو دەچوو. لە راڕەوەکەدا دەنگی دەدایەوە. تا پتر دەیانبردیتە پێشەوە دەنگەکان دڕندانەترو نزیکتر دەبوونەوە. خەریك بوو زیرە بکەی! بە زاتی خوا پارچە پارچەم دەکەن! کورە خۆ ئەوە بە راستیانە!

- قسە دەکەی یان نا؟!

پاش ئەو هەموو پەت پەتیە! نەخێر، نەکەی دەم هەڵێنی.. با بمری، مردن مردنە لەقە فرتێی بۆ چییە!.

یەکێکیان بە گوێتیا چپاند: قەینا، من دەچم بە بەگ دەڵێم ماندووە، با هەندێ پشو بدات... ئەوسا بە خۆی هەموو شتێکمان پێ دەڵێ...

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

بۆت دەركەوت كە ئەمەش چاوڕاوێكی دییە ! چ سەگێك لە گۆڕێدا نیەو تەنیا تەمسیلە. خەمت نەبێ تازە غاراویت و كەوتویتە سەر فێڵەكەی.. كەڕم لاڵم.. هیچ نازانم. لە پڕ دەنگی شاورێك لە ڕاڕەوەكەدا و لە مێشكتدا دەنگی دایەوە. بە پرتاو بردیانیت. تا هێزیان تێدا بوو توریان دایتە ژوورەوە. لەسەر عاردەكە تەخت بوویت. پاش نەختێك ئازای لەشت كەوتە مێرولە هەستت دەكرد رووت كراویتەوە. تاوە نەتاوێ ئازای لەشت رادەچڵەكێ. ئازارێكی تیژ بەدڵتا تێپەڕی و... نازانیت پاش چەندێ بوو، لە پڕ شێت ئاسا لە خەو راپەڕیت. چاوت بڕیە تاریكیەكە، چ ئەسپێك دیار نەبوو! خەون بوو، لە خەوتا جوانویەكی یاڵ شۆڕ، تەوێڵ سپی، كە یەك پارچە غوربەت بوو، هاتە بەر دەرگای حەوشەتان. بەمەلولیەوە لمۆزی لە دەرگاكەتان هەڵدەسو.. ئاتە بە دەمیەوە چو، باڵای بەرزی بە ئاستەم چەمی بوو. ئاوێنەی رووی نەختێ تەڵخ بوو بوو دەرگاكەی كردەوە و وتی:

– وەی وەی لەم جوانووە. دەبێ هی كێ بێ وا بەم شەوە...

پاشان بە نا بەدڵیەوە دەری كرد. جوانوەكە گوێچكەكانی قوت كردەوە، كلكی كلافە كردو تا ئەو سەری كۆڵانەكە غاری دا. لەوێ هەڵۆیستەیەكی كرد. نیگایەكی پڕ لە غوربەتی دواوەی كرد. پاش تۆزێك بە دەستوری جاری پێشو هاتەوە بەر دەرگاكەتان. ئەم جارەش ئاتە دەری كردەوە:

– هەتە تۆ، سەری ساحێبت بخۆی! هەر لەمەمان كەم بوو! دەڵێی كاریلەی دەرماڵیە!..

زۆر پەست بویت، دوعا دوعات بوو ئەم جارە بێتەوە و خۆت بە دەمیەوە بچیت و بیگری. لە پڕ شریقەی دەرگاكە راپەڕاندیت. گێژو كاس، چاوەكانت كەوتنە رێشكەو پێشكە. كابرای سورفڵ بە خۆی و چەند بۆرە زەلامێكی لۆزەندەرەوە لە دیار سەرت وەستا بوون. وەك نەیەوێت پێڵاوەكانی پیس بن بە فێزێكەوە نوكە شەقێكی لێ دایت.

– ها كاك سادق! ئێستا چ دەڵێی، ئاقل بویت.. یان..

وات لێ هاتبو، بە راستی وات دەزانی لاڵ بویت.

– خەڵەف، ئەورۆ رۆژی رابواردنە. هەر ئێستا دەچێت ژنە قەحبەكەی دێنی و هەر هەمووتان ریز دەبەستن و بە بەر چاوی خۆیەوە بەعەمەلی دێنن!

هەر كە ئەو قسەیەی لە دەم دەرچوو، وەكو لالێكی راستەقینە كە سەدمەیەك زمانی بكاتەوە، دەمت هەڵێنا:

– بێ زەحمەت منیش بخەنە ریزەوە..

***

كە سادق سەری هەڵبری گەیبوە بەر دوكانەكەی قاڵەی دەلاك، دەستێكی بۆ هەڵبڕی. بە پەلە بەرەو ماڵ گەڕایەوە.

نا، نا. بۆ حاشای لی بكەم ؟! بۆ بە كوڕی خۆمی حسێب نەكەم... بریا زمانم بە بڕین چوبایەو ئەو قسەیەم نە كردبایە.. كەس دەست بە خێری خۆیەوە نانێ.. ئەگینا ئەوەندەی ئەو دڵی بە خۆێندنەكەی خۆش بوو.. خۆزگە....

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

((٣))

ئینسان كە بۆ یەكەم جار شوێنێ دەبینێ زۆر بە وردی سەرنجی دەدات. بچوكترین شت سەرنجی رادەكێشێ. دیمەن و شوێنەكان بۆ ماوەیەكی زۆر لەسەر پەردەی مێشكی دەمێنێتەوە. خۆ ئەگەر بیرەوەرییەكی زۆر شیرین یا تاڵ تێكەڵ بەدیمەن و شوێنەواری ئەو شوێنە ببێ ئەوا رەنگە هەرگیز لە بیر نەچێتەوە..

ئالێرەدا، لە پاییزی ئەم دۆڵەدا ،ئێستاش پێوەری سەرەكی وەخت هەتاوە: بەیانی، نیوەڕۆ، ئێوارێ...

– خاڵە عەزە وەختی نوێژ نیە!

– ماوێتی. كە سێبەر بگاتە سەر شا لقی دارتوەكە ئیدی نوێژی نیوەڕۆیە.

كە شەو رەشماڵی خۆی هەڵدەدا، وا دەزانی هەردوو شاخەكەی ئەمبەرو ئەوبەری گوند دێنەوە یەك و باوەشی پێدا دەكەن تا لە چەپاڵەی زاڵمانی بپارێزن. كەس تەمەنی شاخەكان نازانێ، زۆر كۆنن، رەنگە شایەتی دەیان كارەساتی دڵتەزێن و لە هەمان كاتدا داستانی قارەمانێتی بن. بەردی زل زل چنگیان لە بەرۆكی چیاكان گیر كردەوە. زریان و با هۆز و تۆف و باران، تەنانەت تۆپ و بۆمباش نەیانتوانیوە تلیان پێ بدەن و بە یەكجاری لە باوەشی چیاكانیان دەربێنن! پەلەدار بە روی كورتە باڵاو سەرو پۆتەلاك بە تەور داهێنرا و بەردەمیان گرتوون. هەندێ لەو دار بەڕوانە كەوتونە بەر زەبری تەورو ئیدی یان بوون بە خۆراكی سۆپای دار، یا كراون بە خەڵوزو بۆ چەند ساتێك مامەڵەی بازاڕێكیان نەختێ گەرم كردووە.

كە پش رۆژاوا بەرەو گوند بێی ، مەگەر حەپەی سەگێ یان شۆقی كزو لەرزۆكی قوتیلە چرایەك دێت نیشان بدات. خۆ ئەگەر دنیا تەم ومژ بێ و هەندێك سەرما بێت ئەوا دوكەڵی شین باوی دوكەڵكێشی سوپای دار هێندەی دی تەم و مژی سەر گوندەكە خەست دەكاتەوە.

– بە دەستی ئەمبەرەوە و لە بناری شاخەكەدا گورستانێك بەسەر تەپۆڵكەیەوەیە، رێبوار دەخاتە هەزارو یەك ئەندێشەی بێ بنەوە. كە لە ئاسۆگەكەی ئەمبەرەوە دیقەت بدەی، گوند بریتییە لە چەند بارستاییەكی تێكچرژاوی نا رێك و پێك، پتر لە ئاسەواری كۆنە قەڵایەكی دارۆخاو دەچێ. هەموو شتێك كپ و خامۆش و بێ جوڵە دێتە بەرچاو. بەر لەوەی بگەیتە ئاوایی تووشی كوێرە كانییەك دەبێت كە لەبەر قەوزە بە زەحمەت دەتوانی جێی هەردوو دەستت بكەیتەوە تا شڵپێ ئاو بە دەم و چاوتا بدەی، یا چۆرێ ئاو بخوێتەوە. كە دەچیتە دیاری و جێی دەسەكانت دەكەیتەوە سەدان سەرە مێكوتە بە كلكە لەرزێ خۆیان بۆ بن قەوزەكان تاو دەدەن. بۆقی بۆرو چڵكن لە بن پێتدا دەكەونە بازرەقەو خۆ نەجات دان.

چەمە زستانەیەكیش بە خوار دێدا دەكشێ. ئەگەر زستانەكەی تەر بێ، ئەوا بۆ چەند مانگێك ئاوی پێدا دەڕوات و لەگەڵ تەواو بوونی زستاندا وشك دەكات و هەندێ رەگە دەوەنی بێ كەڵك وەكو هەتیو لە كەناریا هەڵدەتوتێن و لەگەڵ یەكەم رۆژەكانی هاویندا گەرما دەیانبات و

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

هەڵدەپروکێن.. ئەوەی بە چاو قایمی خۆیشی زیاتر بمێنێتەوە ئەوا وڵسات لەوارو وێخی دەنیشێت. زۆربەی وەرزەکانی ساڵ کەلاکی گوێدرێژێ یا هێسترێك یا گوێرەکەیەك یا چێڵێك لە چەمەکەدا بەرچاو دەکەون. سەگەل یا پاش تێر خواردن و مڕ بوون بە دیارییەوە وەرکەوتوون یا سەریان تێ ژەندووەو کلکیان ناوەتە ناو گەڵیان...

هەر لە دامێنی چیاکانەوە ریزە گردۆڵکە چەشنی شەپۆل بەرەو قەراخی گوند کشاون. ناو بە ناو، لێرەو لەوێ پانتاییەك لە بەینی گردۆڵکەکانەوە بەرچاو دەکەوێ، کە کراوە بە شکارتە. تولەڕێی باریك باریك چەشنی داوە دەزوو لە نێو ئەم گردۆڵکانەدا بەرەو خوارو بەرەو ژوور داگەڕاون و هەڵگەڕاون. وەختێ ماندوو دەبیت، لە پاڵ یەکێك لەو گردۆڵکانە دادەنیشیت و جگەرەیەك دادەگیرسێنی و تەماشایەکی ئاسمان دەکەیت، زۆر جار چاوت بە داڵەکەرخۆرەیەك یا تاقە واشەیەك دەکەوێ کە خۆی لە قوڵایی ئاسمان گیر کردووە، تاونەتاوێك لەنگەرێك دەگرێ. پاشان بەرز دەبێتەوە و بە چوار دەوری خۆیدا دەسوڕێتەوە. تا بەرزتر بێتەوە، مەودای بازنەیی خولانەوەکەی بەرینتر دەبێ... ئیدی بەرز دەبێتەوەو بەرز دەبێتەوە، تاوەکو دەبێ بە خاڵێکی بچکۆڵە بەسەر سنگی ئاسمانەوە. لە پڕ لەنگەرێك دەگرێ و باڵەکانی دا دەداتەوەو بە پرتاو بەرەو لوتکەیەك دادەکشێ. وا هەست دەکەیت هێزێکی نەبینراو بەرەو خوار کێشی دەکات، پاشان لە پڕ هەڵدەسێتەوە، کە دەچیتە شوێنەکەی هەندێ جار چنگێ پەڕوپۆ یان کوڵك و پێست دەبینی!.

پاش ئەوەی تێر سەیری ئاسمان دەکەیت، جگەرەکەت تەواو دەکەی و دەتەوێ هەستی و بکەویتە رێ، هەست دەکەی دڵت دەگوشرێ. دۆڵەکە دێتەوە یەك و هەناسەت سوار دەکا. هەست دەکەی مەودای بیرکردنەوەت تەسك دەبێتەوە.. پڕ بە دڵ حەز دەکەی ببی بە واشەیەك و لەم دۆڵە وشکەوە تا دەتوانی بەرەو قوڵایی ئاسمان هەڵفڕیت. کەچی گوندەکە گازت دەکا. بۆنی ئاوەدانیت بەسەردا دێت. چ بۆنێ لە بۆنی ئاوەدانی خۆشترە!.. ئاوەدانی ئەفسونەو مرۆڤ لە دوورەوە رادەکێشێ. ئاوو ئاوەدانیان گوتوە، خۆ ئەم گوندە هەر بەناو ئاوی هەیە... کە دەگەیتە ناو گوند دەبێ بە تەنیشت کانی ژناندا ڕەت بی. کیژو ژن لە گشت گەڕەك و کۆڵانەکانەوە بەپەلە بەرەو کانییەکە دێن تا دوا کاروانی ئاو ببەنەوە. زەڵەی مندالْ و چەقە چەقی ژنان، تەقەی تەنەکەو بەرمیل وپیپ، شڵپەی گلاوکوتك ،شەڕە جنێوو نۆبەبڕی، تریقەی کۆرپە کچ و حیلکەی قەیرە کیژ، لاقرتێو شۆخی ژنان، تووك و نەفرینی ژنانی لە مێرد نارازی، وڕو کاست دەکەن...

- رەببی کوێرەوە بێ.
- دەمت بشکێ.
- کچی فاتە لەنجە حەیشی لەبەر هەڵگیراوە.
- تاوی بەری داویە لەسەری
- خەنی لە خۆت مینا خێڵ.
- "مەلەکێ" چاك دەستت لەگەڵ ئەحۆلدا تێکەڵ کردووە.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

- به کوێرایی چاوی ناحەز.
- به براژنم بی یاخوا.
- توخوا ڕێم بکەن پەلەمە.
- ڕاستەکات کەڵەگاکەی هاتووە تەوە.
- خۆزگەم بەخۆی!
- کوێربی، بۆ دەستت تێ خست، نازانی بۆ وسڵ دەرکردنمە.
- منیش دڵم خۆشە مێردم هەیە، ڕەببی لەشی ساغی سێ بەڕۆ بێ.
- بلێ کۆنە قەڵتاغ تۆ تازە چیت لە چیا ماوە!.

پەکوو... کورە ڕۆژگارو تەمەن هەر لە خۆوە دێ و دەڕوا. هەموو ئەو دیمەنانەم بە جوانی لەبەر چاون. ئێستاش لەبەر چاومە.. شەوبا بە گڤو هوڕ خۆی بە نێو لق و پۆپی دارو دەوەنەکانا دەکرد. باران نم نم، دەستی پێ کرد. بۆنی خاکی تازە باران چێشتووم بە سەردا هات، هێندەی دی نەشئەی پێ بەخشیم! نەشئەیەك مەگەر تەنیا بۆنی ژنی ناز فرۆش و بەربەتاو بە پیاوی ببەخشێت. ئەو شەوە بۆم دەرکەوت کە ئەو دوو بۆنە، بۆنی خاکی تازە باران چەشتەو بۆنی ئافرەت، دوو بۆنی ئەزەلین و کۆن نابن! ئەدی ئەو هەموو سرتەو چپەو دەنگانەی باوەشی شەو! تەحا! دەنگی شەو چیە؟ ناگێڕدرێتەوە نا. هەرگیز ناگێڕدرێتەوە. هەزارو یەك ڕازی نە ناسراو، خورپەو ڕاچەنین، ژان و سوێ، نامۆیی و هۆگری، تریقەو قاقا ترس و لەرز، ئومێدو دڵە لەرزێ، ئاخ و ئۆف، ناڵە و بێزاری، ماندوو بوون و حەسانەوە، نیگەرانی و ئۆخەی، بارەی عاشقانەی گیانلەبەرانی کێوی، جوکەو تریوە تریوی پەلەوەرو باڵندەی هێلانە لێ ون بوو. لوتکەو بەندەن و بنارو دەشت، دەنگ و دەنگدانەوەی گرتۆتە باوەش و چەشنی خۆشەویست ترین فەرزەندی خۆی دەیانلاوێنێ.. نییە باوەڕ ناکەم چ شتێك ئەوەندەی شەو نهێنی داڵدە دابێ. من و ماڵی میرزا سمایلیش ئەو شەوە سەرباری نهێنیەکانی تری شەو بوین.

هەروەکو تارماییەك هەنگاوی ماندوو، لەبەر دەرگایەکی شەق و شڕی حەوشەیەکی تا ناو قەد کەڵەکەچن ڕای گرتم. کەوتمە سەرە تاتکێ، ئێ بەڵکو دەنگێ، سرتەیێ،، ڕۆشناییە... تەنیا مشەمش و مڵچەی کاوێژی چێڵی تازە دۆشراوم بەر گوێ کەوت. ئەوجا قرچە قرچی ڕۆنی داغ کراوم بەر گوێ کەوت. پیاوی برسی خۆی لەبەر بۆنی ڕۆنی داغ کراو ڕاناگرێ! بەوەی باشە لە زۆربەی دێهاتەکانی کوردستان دا درەنگ شێو دەخورێ، نەبادا میوانێ، ڕێبوارێ ڕوویان تێ بکات و خەجاڵەت بن!... پێم بە جەرگی خۆما ناو لە دەرگام دا:
- ماڵێ؟!

تارماییەك درزی خستە دەرگایەکی سەربانەوەو هەر لەوێ ڕا بە دەنگێکی ناسك گوتی:
- کێیە؟!
- منم خوشکێ، میوان ڕادەگرن؟
- فەرموو برا، میوان ئازیزی خوایە.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

هەڵوێستەیەکی کرد، بە دەنگێکی ڕەوان و ناسکتر گوتی:

- ڕاوەستە با چرایەك بێنم تاریکە...
- زەحمەت مەکێشە، لایتم پێیە.

بە کۆڵێ قایش و قروش و تفەنگەکەمەوە بە پەیژەیەکی شەق و شڕدا سەرکەوتم، ئێستاش جیرە جیڕی پەیژەکە لە مێشکمدا دەنگ دەداتەوە. هیلاك و ماندوو، جلەکانیشم کەمێ تەڕ بوون.

- ئەوە چەند وەختە بەو پیاوەی دەڵێم: میرزا دوو بزماران لەو پەیژە میراتیە بدە.

دەرگاکەی یەکالا کردەوە.

- فەرموو براڵە، فەرمووە ژوورەوە.

بە شەرمێکەوە خۆم بە ژوورێکدا کرد.

- سەلام و عەلەیکم.

کابرایەکی میانە ساڵی دەستە باڵا، دەموچاو قوپاو، چاو درشت و کەپوو بەرانی لەسەر سفرەکە هەستا.

- وەی عەلەیکوموسەلام و سەرچاوان فەرمووە سەرەوە... فەرموو...

چوومە سەروی سفرەکەوەو تفەنگەکەم دانا، دەستەسرەکەم لە بەرکم دەرهێناو تفەنگەکەم پێ سڕی، هاڵاوی چێشتی دۆینە ئاوی زایاندە دەمم....

- بەخێر بێی سەرچاو.

تفەکەی دەمم قووت دایەوە.

- سەلامەت بی.. بژی.
- ئادەی "سەباو" دەوریە چێشت بێنە.

سەباو، ئافرەتێکی دەستە باڵا، پرچ بە خەنە، ڕوومەت کەمێ چرچ، چاوگەش و بەرچاوی بوو. بە پەلە چووە دەرێ... پاش تۆزێك بە قاپێ دۆینەی سەر بە ڕۆنی گەرمەوە گەڕایەوە. سەلکێك پیوازیشی هێنا بوو. لە بەردەمی دانام و گوتی: فەرموو.

- ئادەی سەباو برێ داریش بخە سۆپاکەوە...

پاش شێو خواردن و چاخواردنەوە، خۆم گەرم کردەوە، جلەکانم وشك کردەوە. ماندویەتیم حەسایەوە. دەمویست بڵێم: ئەرێ بێ زەحمەت پەتۆیەکم بدەنێ دەچم بۆ مزگەوت! میرزا وەك بڵێی هەستی کرد و مێشکی خوێندمەوە. گوتی:

- ئێ کاکی پێشمەرگە، دەڵێی پەلەتە... خۆ هێشتا زووە، جارێ دانیشە با هەندێ قسان بکەین و خەمی دڵ بە با بدەین.

حەوسەڵەو تاقەتی قسەکردنم نەبوو. بێ دەنگ بووم... لە دڵی خۆمدا گوتم:دەبخۆ دەی. پاروویەك نانت خواردووە دەبێ باجەکەی بدەی. قسەی چی سەلامەت بی! جا بۆ؟ دەبا ئەمشەو چەوساوەی دەستی ئەم بیت، گوێگر بیت. خۆ مەرج نییە دڵت لێی بێ... خۆ ئەگەر ئەم ترە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییانە نەبوایە مرۆڤ بە تاقی تەنیا دیقی دەکرد... بەس نییە ئەم

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

فشه پەیوەندییانەش هەن. کە جار جاریَ کەیفە کەرانەیەك بە مرۆڤ دەبەخشیَ و بە درۆو بە راست خۆی لە بیر دەکات! یا بە تۆپزی تەنیایی خۆی بە ملی یەکێکی دیدا دەدات...

– ئادەی ئافرەت سەرو چای دیکەمان بۆ داکە.

چایەکی لەبەردەمی من و ئەوی تریانی بۆ خۆی دانا، کە چایەکەی تێك دەدا زرینگە زرینگی پیاڵەکەی پەستی دەکردم.

دەنگێکی گڕو کەرخ لە دەرەوە بانگی کرد:

– میرزا، لە ماڵی؟!

– ئادەی ئافرەت بزانە کێیە؟

سەباو رووی گرژ کرد، پڕتاندی و بە ئەسپایی وتی: لە ناو خەلیفە زیاتر کێیە.

سەباو چووە دەریَ.

– فەرموو خەلیفە خۆتی... فەرموو میرزا لە ماڵەوەیە...

پیاوێکی ورگنی ردێن پان هاتە ژوورەوە. میرزا زۆری هەوڵ دا بێتە سەرەوە، فایدەی نەبوو. هەر بە چیچکانەوە لەلای دەرگاکەوە دانیشت.

– ئاخر خەلیفە جوان نییە، پیاوی چا بە وەرە سەرەوە

– سەلامەت بی میرزا. قەیدی نییە دەڕۆم. ئەریَ میرزا خەریکە دڵم شەق دەبات، وەختی هاتنەوەی کاروانە و چ هەواڵێکیان نییە.. دەترسم.... بە ئەقڵی تۆ چی بکەین باشە...

میرزا تەماشایەکی منی کرد، ئەوجا کەمێك تێفکری و گوتی:

– کیَ سەر کاروانە؟!

– شێخەی کوڕی کاکە شێخ.

– ها، یانی دەستە گوڵەکەی تۆ. وەڵا خەلیفە دڵنیابە کاروانیَ نەزان و نەفام بەڕێوەی بەریَ بە سەد زاناو فامیدە ناهێنرێتەوە سەر ڕێگا. کەندیَ کەمە، دەکەوێتە سەد کەندەوە، تاکو ئێستا تەنیا پرسە گورگانەتان بە ئێمەومانان کردووە.. ئێمە هەر شاهید بووین و بەس... بەڵام کە بارتان خوار دەبیَ ئەوجا ئێمەومانانتان بیر دەکەوێتەوە. ئێستاش کیَ خێروبێری کاروان دەخوات با ئەوە بچیَ بە شوێنیدا... خێرو بێری کاروان لەوەتەی هەیە هەر ئێوە خواردووتانە... ئێمە هەر دەست و پا بووین و زەقەی چاومان هاتووە. گامان لە گاڕان نەبووە و پێمان بەفر بردویەتی. ئەگەر پیاوەتی بیَ بەسە، ئەگەر گەوجێتیش بیَ هەر بەسە.

دەنگی بابم لە گوێمدا دەزرینگایەوە: ((کوڕم ئێمە نۆرە کاروانی خۆمان کردووە، مامت یەکێکە لە شەهیدە دیارەکانی کاروان... کیَ هەیە کە ناوی عەزیز دۆغری بێت ورەحمەتی بۆ نەنێریَ و ستایشی نەکات...)) ئەگەر پێی دەڵێم: بابە ئەو بۆ خۆی کردی بۆ خۆی... بەس لەسەر حیسابی مردووان بژین. بەس کۆنە دەفتەران هەڵ بدەنەوە، ئاخر ئەوە نیشانەی ئیفلاس بوونە! ئاخر کیَ بە مەلەی کیَ دەپەڕێتەوە!! هەی هەزار بەڵام لەو کەسە دا کە ئەم

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

قەوانەی خستە مێشکی ئێوەوە. ئەوا زیز دەبیٚ و دەڵیٚ بە هەزار کوێرەوەری کورِم بەخێو کرد و ئەمەش پیاوەتیەکەی!.

خەلیفە هەستاو بە مەیلەو زویرییەوە رِۆیی. میرزا فرِێکی لە چایەکەی دا ـ تەق پیاڵەکەی دایە دواوە.

– چای دیکەمان بۆ تێکە ئافرەت.

تەماشایەکی منی کرد. هەناسەیەکی هەڵکێشاو گوتی:

– دەزانی کاکی پێشمەرگە، پێشمەرگایەتی عیبادەتێکی تەواوە.

بە نا بەدڵیەوە گوتم: چۆن؟!

کەمێك گەروی پاك کردەوەو لەسەری رِۆیی.

– چۆن عیبادەت پەیوەندییەکی خالیسەی نێوان بەندەو خوایە، ئەشقێکی رووتی بیٚ ریایە، ئاواش پێشمەرگایەتی ئەشقێکی پاك و بیٚ گەردە دەرهەق بە خەڵك و خاك و ئازادی. پێشمەرگە ناز هەڵگری خەڵك و خاکە، خاکی بیٚ پێشمەرگە وەکو باخی بیٚ پەرژینە. هاوار بۆ ئەو خەڵك و خاکەی پێشمەرگەی نەبیٚ! پێشمەرگە ئەو کەسەیە کە بیٚ ریا، بیٚ چاوەرِوانی پاداشت لەبەر پێی خەڵك و خاکدا گیان دەسپێریٚ و دەبیٚ بە گوڵێکی هەمیشە بۆندار.

زۆر بیٚ تاقەت بووم، تەنانەت قسە شیرینەکانی میرزاش نەیان دە هەژاندم: ئاش لە خەیاڵیٚ و ئاشەوان لە خەیاڵیٚ! هەستم دەکرد ئەو قسانەی میرزا زادەی مێشکێکی قورِمیش کراون نەك زادەی مێشکێکی خۆرِسك و خۆ خەملیو، سەرم هەڵبرِی، سەباو چاوە رەش و مەنگەکانی تیٚ برِیبوم، دەتگوت بەزەیی پێمدا دێتەوە..میرزاش دەتگوت تامەزرۆی قسانە، بزەیەکی بە رومدا داو وتی:

– تۆ دەڵێی چی؟!

– چیت عەرز بکەم. خۆم بە پێشمەرگە دەزانم، خۆزگە هەموو کەسێك وەك جەنابت بوایە!.

– خەمت نەبیٚ ئەو رۆژەش دیٚ.

– بەڵام میرزا گیان، پێشمەرگایەتی دەبیٚ لە چوار چێوەی شۆرِشدا بیٚ، ئەگینا...

– ئەوە نییە شوکور شۆرِشمان هەیە!

کەمێك دامام.

– میرزا گیان هەموو چەك هەڵگریٚ پێشمەرگە نییە... برِوا بکە بەشێکی زۆرمان چاکلاین و چەکیان پێوە هەڵواسیوین! پێشمەرگە ئەو کەسەیە لە ناخا شۆرِشێکی بەرپا کردبیٚ. بە کورتی پێشمەرگایەتی پوختەو کاکڵەی شۆرِشە. شۆرِشیش گۆرِانە... گۆرِینی هەموو مەیدانەکانی ژیان... ئەوەی تۆش پێی شوکری بەرای من شەرە، نیمچە بزووتنەوەیەکی چەکدارانەیە. راستە شەرِی قارەمانانە دەکەین.. بەڵام ئەوەش بزانە لەوەتەی هەین هەر شەرِ دەکەین. جا تا ئەو شەرە نەگۆرِین بە شۆرِش هەر ئەوە بەشمان دەبیٚ. چونکە لەوەتەی هەین هەر شەرِ دەکەین، هیچمان بە هیچ نەکردووە. بۆیە دەبیٚ بیر لەوە بکەینەوە

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

شەڕەکەمان بکەین بە شۆڕش.خۆشبەختانە شەڕی ڕەوا نزیکە لە شۆڕشەوە، هەوڵی بۆ بدریێ زوو دەگۆڕدرێ بە شۆڕش. خۆ خەڵکانی شۆڕشگێڕمان هەن، بەڵام حەیفێ هێشتا لە چوار چێوەی شۆڕشدا خڕ نەبوونەتەوە. بۆیە دەبێ بزووتنەوەکەمان پرۆلیتاریزە بکرێ. ئاگامان لە بۆرژوا بێ، چونکە بۆرژوا لە هەموو دنیادا هەر سەڵەفێ– دوانە و پاشان با دەداتەوەو ترسی شۆڕشی لێ دەنیشێت.

وا دیار بوو میرزا، زۆر باش لێم تێ نەدەگەیشت. باوێشکێکی داو گوتی:

– خوا کەریمە.

ڕووی کردە ژنەکەی:

– ئادەی ئافرەت پەتۆ تازەکە بۆ کاکە بێنە، وا دیارە ماندووە و حەزی بە ڕۆیشتنە.

بەدەم چاوەڕوانییەوە کەوتمە خۆ کۆکردنەوەو تفەنگەکەم کردە شانم، پەتۆکەم وەرگرت. شەوباشم لێ کردن و بەرەو مزگەوت... تووکە درێژو نەرمەکانی پەتۆکە، کە لە بن دەستما بوو، ختوکەی لەشی دەدام، هێشتا دەقی نەشکا بوو.

میرزا لێت تێ دەگەم، دەزانم چ دەڵێی، ڕاست دەکەی عیبادەتە... بەڵام داخۆ ئاگات لێیە منو تۆ لە چ چڵکاوێکا دەژین! چڵکاوێ پڕە لە دز، دەست بڕ، لێبوک، بێ کار، فاڵچی، ماستاوچی، قۆنتەراتچی، سیاسەتچی!! بۆرە پیاو، ڕیاکار... ئەدی ئاگات لێیە هەر چوار دەوریشمان ئاگرە! دەمێنین وردە وردە بۆنی چڵکاو دەگرین. دەردەچین دەبین بە خۆراکی ئاگر! بەڕای تۆ چ بکەین میرزا... هەڵبەتە مامۆستا محەمەد وتەنی دەبێ بە چنگ چڵکاوەکە بکەین بە ئاگرەکەدا... تا دەبین بە خاوەنی تەواوی خۆمان.

بێ ئیختیار وشەی میرزام بە سەداوە لە دەم دەرپەڕی. ئاوڕێکم بەملاو بەولادا دایەوە!... بەپەلە بەرەو مزگەوت کشام. تەواو لە مزگەوت نزیک بوومەوە... تێیان خوڕیم.

– زەلام کێی؟

– خۆمانین، پێشمەرگەم.

گەییمە نزیکی ئێشك گرەکە.

– شەوباش.

– شەوباش.

لایتەکەی هەڵکرد: –ئەوە تۆی مستۆ!. هەر خۆتی.

خۆم بە ژووری مزگەوتەکەدا کرد. پێشمەرگە لێرەو لەوێ پاڵکەوتبوون، هەندێکیان لە پرخەی خەودا بوون و هەندێك وەنەوزیان دەدا. هەندێکیش دوو بە دوو ڕازو گلەییان دەکرد. یەکێك لە سوچەکەی ئەو سەرەوە شرە پاڵتۆکەی دەدروویەوە! سۆپا دارەکەش نێڵە نیڵ دەسوتا. تاقمەکەم کردەوە، تفەنگەکەم خستە سەری. قەمسەڵەکەم خستە ژێر سەرم و پەتۆکەم یەکالآ کردەوە. تەپ شتێ کەوتە خوارەوە، لەبەر تیشکی کزو لەرزۆکی قوتیلە چراکەدا بۆی گەڕام. دۆزیمەوە. شتێك بوو لە پەرۆیەکی سوورەوە پێچرا بوو. دەستم لێی خست، لە پارە دەچوو، خستمە گیرفانەکەی بەر باخەڵم و ڕا کشام.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

((٤))

ئەو ئێوارەیە پەست و بێ تاقەت بوو. حەوسەڵەی نەبوو وەکو چەند ئێوارە سەرپەرشتی دەرس و دەوری مناڵەکان بکات. بە حیکایەتی خۆش بیانکاتە خەو. پاکەت و شقارتەکەی هەڵگرت و چووە ژوورەکەی خۆی.. لەسەر قەرەوێڵەکەی راکشا. جگەرەیەکی داگیرانـدو چاوی بڕییە بنمیچەکە.. دوکەڵی جگەرەکە بە ئاسمانی ژوورەکەدا لولەی دەبەست و پاشان وردە وردە لە چاو ون دەبوو. خەیاڵی ئەویش چەشنی دوکەڵەکە بۆ چەند ساتێ خەرمانەی دەداو پاشان دەڕەویەوە.

- باوەر بکە کاك فەرەج هەر خەمی ئەوەمە هێشتا منداڵە...
- منداڵی چی سەلامەت بی! ماشەڵڵا پیاوێکی تەواوە، پیاو کە گەییە پلەی جامیعە ئیدی کەی منداڵە!... ئێمە هەر وا پەروەردە کراوین کە متمانەمان بە خۆ نەبێ، شتێکی دیشت لەبیر نەچێ خەلفە سادق، ئەولاد لەبەر چاوی دایك و باوك گەورە نابن، سەریان بگاتە پاشایەتیش هەر منداڵن.

راست دەکات، قسەیتی ئەولاد لەبەر چاوی دایك و باوك هەر منداڵە، بەڵام مەگەر هەر من بزانم ئەو هەتیوە چی بەسەر هاتووە. بووە خۆراکی خەم و خەفەت. زۆر خەم لە تەواو نەکردنی خوێندنەکەی دەخوات... خەم و خەفەت نەك بنیادەم، بگرە کێویش لەبن دێنێ.. وەکو باخی بێ ئاو دەیپڕوکێنێ. قەت باوەڕ ناکەم هەڵبکا، شارەزایی دەوێ.. ئاخر ئەوێ مەگەر تەنیا لە کتێباندا شۆڕش و پێشمەرگەو جووتیاری ناسیبێ، ئێستا چۆن هەڵدەکا! کوڕە دەی هەر مەرگی نەبێ چش! گەنجە با بۆ خۆی تێ بەربێ... هەر هیچ نەبێ تەجرەبەیەکی زۆر پەیدا دەکات... ئاخ! چۆن منداڵ لە رەگ و ریشەمان نیشتن! تەماشای ئەو ئاتە خرپنە ناکەی چۆن بووە بە داسك و دەرزی، چۆن پێستی بەسەر ئێسکیەوە وشك بووەتەوە! رەش داگەڕاوە. چاوەکانی بە قووڵا چوون. ناهەقی نییە دایکە دایك! بەستەزمانە لە ترسی تۆ ناوێرێ باسیشی بکات، نا، نا دەبێ دڵی بدەیتەوە. خۆ دایك و باوکی ئەم وڵاتە بە خۆشی منداڵەوە دەژین. هەر کە بوون بە خاوەن منداڵ ئیدی خۆیان لەبیر دەچێتەوە! نا، وەکو ئەو هەتیوە حیرسی قەویە نابێ تۆ وابی، بە تایبەتی لەگەڵ ئاتەدا، دەزانی چەند قەرزاربارى ئەم ژنەیت! ناگێردرێتەوە زۆری بەسەرتەوەیە. ئەدی ماڵی بابی بۆ ناڵێیت. قەت لە کوڕێکی خۆیان جیایان نەکردویتەوە. راستە لە هەوەڵەوە پەلپ و بیانوی زۆریان پێ گرتی. داخیان کردە دڵتەوە بەڵام نا هەقیان نەبوو، بابایەکی بێگانە... پێشمەرگەیەکی رووتە! خۆ خەتای ئاتەی تێدا نەبوو. بە هەموو نەوعێ لەگەڵتا بوو... تەنانەت ئامادە بوو هەڵیگریت. بەڵام بۆ پێشمەرگە ئەوە کاری کردەنی نەبوو. ماڵی میرزا حەسەن ئاوا بێ بۆت تێ کەوت و کارەکەی مەیسەر کرد. وا دەزانیت ئێستایە، میرزا حەسەن رۆیی دەم و دوی ماڵە بابی تاقی بکاتەوە. نزیکەی هەفتەیەکی پێ چوو، بەڵام چ هەفتەیەك! دڵت لە مستدا بوو! دەبێ، نابێ! سەری هەفتە ترومبێل لە شارەوە هات. پڕ بە دڵ حەزت دەکرد وەکو منداڵ

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

بەرەو پیری ترومبیلەکە بچی. شەرمت دەکرد، یا راستیەکەی دەترسایت، چونکە پێشتر چەند کەسێکی دیت ناردبوون و هەروا دەست لە گونان شۆرتر گەڕابوونەوە. دەترسایت میرزا حەسەنیش هەروەکو ئەوان بێت و کۆشکی هیواو ئاواتت هەرەس بێنێ. زۆر جار دڵخۆشی خۆت بەوە دەدایەوە ئەگەر نەشی دەن قەیدی نییە. هەر بە مەرجێ ئەو شو نەکات و جارێ دانیشێ. بەپەلە چویت بۆ لای پورە حەلاو... دەست و دامێنی کەوتیت کە بچێت تاقیبێکت بۆ بکات کە میرزا حەسەن لەگەڵ ترومبیلەکەی ئاواییدا هاتووەتەوە یان نا؟! پورە حەلاو رۆیی، کەس خۆزگەی بەو ساتانەی تۆ نەبێ. دەتگوت لەسەر ئاگر دانیشتویت، قەدەرێکی پێ چوو پورە حەلاو هاتەوە. هەر لە دوورەوە بزەی دەهاتێ... هیچ دڵت بە بزەکەی خۆش نەبوو. دەترسایت لەبەر دڵی تۆ بێت و بەس. هەر کە لە دالانەکە وەژوور کەوت بە شپرزەییەوە وتت:

– خێرە پورە حەلاو!

– پورێ لە دەوری سەرت گەڕێ، بە دڵی دۆست بووە.

لە خۆشیا نەتدەزانی چی بکەی، بە تۆ بوایە باوەش بە پورە حەلاودا بکەیت و تێر تێر بۆنی پێوە بکەیت، ئەوجا تۆزێ هێدی بویتەوەو وتت:

– ئێ پورێ دە بۆم باس کە... باشە دایکم بۆ نەهاتووە؟!

تەماشەیەکی کردیت. هەستت دەکرد یەك پارچە شادی بەسەر روخساریا بارییووە...

– جا دایکت بۆ چییە لە منت کەوێ! ئەدی من چیم لێرە! دایکت لەبەر جلك هەڵگرتن نەهاتووە! سبەینێ من و میرزا حەسەنیش دەگەڕێینەوە و بە پیکابەکە دەڕۆین.

هەر هۆپێکت لە خۆما: (دەگەڕێنەوە! بۆ؟.

هەناسەیەکی شادیت هەڵکێشاو گوتت:

– بۆ؟

– ئەدی نازانی؟! من بە بەربوکی دەچم، جا بزانە چ بوکێك بۆ کوڕی خۆم برازێنمەوەو تاس و لوس بدەم! بەم دوو رۆژە ئەوەندەی شت دەربارەی مێرد و ماڵ و هەڵس و کەوت فێر دەکەم کە لە تەواوی عومریدا فێری نەبووبێ. بوکێکی ئەوەندە ئەهل و سەهلت بۆ دێنم هەتا ماوی هەر رەحمەت بۆ گۆڕی مردووم بنێری.

لە خۆشیانا هەر خەریك بوو پەڕو باڵ دەربکەیت. بێ وەی خوا حافیزی لە پورە حەلاو بکەیت وەدەرکەوتیت. لە ئاواییدا جێت نەدەبووەوە، چویتە دەرێی گوند و کەوتیتە پیاسە. وەك چۆن چەك غیرەت و پیاوەتی بە کوڕانی گەنج و خوێن گەرم دەبەخشێت، گەیشتنە ئاواتیش شتێکی سەیری لەو بابەتە بە مرۆڤ دەبەخشێ، ئازای رۆحی مرۆڤ دەبێ بە متمانەو پشت ئەستووریو هەست کردن بە پیاوەتی خۆ..."

شەوێ میرزا حەسەن وەکالەت نامەیەکی پێ نووسیت کە سەلاحیەتی مارە کردنی بوکێی هەبێ. ئەو مژدەیەشی دایتێ کە خەبەری لە سوارانی گوندەکانی دەوروبەر گێراوەتەوە تا

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

ڕۆژی دووشەممە بە پیری بووکەوە بێن. لە بری ئەوەی شاد بیت وجیێ خۆت نەگری، تەواو دامایت. میرزا حەسەن بە زەبری دنیا دیدەیی خۆی هەستی خوێندیتەوەو گوتی:

– ئەوە بیر لە چی دەکەیتەوە؟ ناشێت بیر لە مەسرەفی نان و چێشت بکەیتەوە! ناهەقت ناگرم پێشمەرگەیت و دەستت کورتە. بەڵام با ئەو مژدەیەشت بدەمێ کە ئێمە عادەتمان وایە بە هەموو گوندەکە مەسرەفی نان و چێشت دەکەین. وە نەبێ ئەمە هەر لەبەر خاتری تۆ بێ. عادەتە عادەت کوڕم! خۆ بۆ تۆ کە پێشمەرگەی زیاتریش دەکەین. هەموو ماڵێك ڕۆژی بووك هاتن شاییانە و هەر کەسە لە ماڵی خۆی فاخیرترین نان و خواردن دروست دەکات و هەموو دێن لە دیوەخانی گوند پێکەوە نان دەخۆن. حەز دەکەم خۆت سەخڵەت نەکەیت و خۆت بە قەرزار بار نەزانی، ئێمە ئەمە بۆ کوڕی خۆمان دەکەین، بەڵام مات–یەکەت پتر هی گەورەیی خۆشیەکەتە، یاخوا هەر لە خۆشیدا بیت. زۆرجار خۆشی گەورە پیاو مات دەکات، هەر تۆ وا نیت! ئەوە ئیتر سبەینێ من و پورە حەلاو دەڕۆین، خوا یار بێ ڕۆژی دوو شەممەی موبارەك دەمەو عەسر بووکت بۆ دەگەیەنینە ئێرە.

* ***

دووشەممە بوو، گەورەو بچووك، کوڕو کچ، ژن و پیاو خۆیان ڕازاندبۆوە.. دوکەڵکێشی وەجاخی هەموو ماڵان، بۆنی پلاّوو قاورمە، بۆنی سوتانی بڕەداری تەڕ مرۆڤیان مەست دەکردو گەواهی بەرچاو تێری ئەو خەڵکەیان دەدا. زستان دوا ڕۆژەکانی خۆی بەڕێ دەکرد، ئەرز تەواو نێر بووبووەوە. زەوی کزرو ئاسمان شین و ساف بوو. ڕیزی ڕەشبەڵەك ئەمسەرو ئەوسەری دیار نەبوو، ڕۆژ ڕۆژی دلبەرو دڵدار بوو. قریوەی چۆپی کێش، هاڕەی گۆبەڕۆك، خرینگەی لەرزانە. قرمژنی ناو بەناوی تفەنگ و دەمانچە، چاوبڕکێی کوڕان و کچان، لەرەی سینەو مەمك، دیمەنی جامانەی بە شان و ملا کەوتوی ئاشقان، تەنکە ئارەقەی سەر کوڵمی کچۆڵان، هەڵهەڵەی زوڵاڵی قەیرە ئافرەت، تەزووی ئارامیان بەگیان دەدا. تۆش تاوێك هەڵپەڕیت، پاشان شایی کەران زوو دەریان کردیت.

– کاك سادق تۆ نابێ خۆت ماندوو بکەیت!
– هەڵیگرە بۆ شەوێ!
– شایی تۆو بوکێ شەوێیە.

لە خوات دەویست. لەگەڵ کاکە ڕەشدا چویتە سەربانی مزگەوتەکە، چاوێکت هەر لە ڕێگا بوو.

– کاکە دۆغری گیان، کە شەوێ چویتە کن بوکێ وەکو کوردی دۆ نەدیو پەلاماری نەدەیت. چونکە هەوەڵ شەوی ژن و مێردایەتی بۆی هەیە کار لە سەرانسەری ژیانی ئەو ژن و مێردە بکات، جا چ بە باری چاکەداو چ بە باری خراپەدا. بۆیە پیاو دەبێ ژنەکە هێدی هێدی ڕام بکات و شەرمی بشکێنێ و خۆی لە دڵیا شیرین بکات! چونکە ئەو شیرینیە لە سەرانسەری ژیانیاندا دەمێنێتەوە. ئەگەر خۆت لەبەر چاوی تاڵ بکەیت ئەوا ئەمیشیان هەر... ئەوەش بزانە کە دەچنە پەردەوە، کوڕو کاڵ دێن بەر دەرگات لێ دەگرن: دی تەواو نەبویت! خێراکە،

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

چیت کرد و لەم بابەتە قۆڕیاتانە .چونکە لە ئەقڵیەتی عەشایەریدا زوو زاوا بوون نیشانەی پیاوەتی و رەسەنایەتیە. خۆ هەندێك هەر بۆ ئەوەندە دێنە بەر دەرگا تا زاوا بێتە دەرێ و دوا فیشەکی خۆیان بتەقێنن و بڕۆنەوە، چونکە کە زاوا بە زاوا دەبێ کوڕو کاڵ تەقەی بەسەردا دەکەن و پاشان گەنم گردو جۆ بڵاوی لێ دەکەن. بەڵام تۆ گوێی مەدەیە. دەتوانی هەڵیان بخەڵەتێنی و بەر لەوەی زاوا بیت بێیتە دەرێ، با تەقەی خۆیان بکەن و بڕۆن.

* * *

کە سەرت هەڵبڕی و تەماشای بەری ئاواییت کرد، هەروا سوار بوون و بەرەو پیری بوکێ دەچوون، دووربینەکەت نایە چاوتەوە. بوکێیان لە ترومبیل دابەزاند، تارای سورمە چن بەسەر بوکێوە لە دوورەوە دەبریقایەوە. بوکیان سواری ماینێك کرد، لالە حەمەش جڵەوی ماینی گرتە دەست. ساڵحۆك و ئەحمەد چاوجوانیش لەملاو لەولاوە رکێبی بووکێیان گرت، بارگەو بارخانەی بووکیان لە دوو – سێ ئەسپان نا، بەربووك سواری یەکێکیان بوو، هێدی هێدی کەوتنە رێ. سواران کەوتنە سوار سوارێن بە چوار دەوری بووکدا، لەم لاشەوە کوڕانی تفەنگ بە شان و دەمانچە لەقەد کەوتنە سەربانان. چاوەڕوانی یەکەم تەقەی پێشوازانی بووك بوون، تا ئەمانیش لێرەوە دەست پێ بکەن. قامیشێکی درێژی سەر لەلە کراویان دایە دەست تۆ، کە بەر لەوەی بوکێ وەژوور کەوێ بەسەرو شەدەکەیدا بدەی، گوایە سامت بەسەریا دەشکێ! لەم لاشەوە چەند کەسێك سەرو کیسە مێوژو برێشکەو شەکرۆکەیان بە دەستەوە گرتبوو، هەرکە بووك بگاتە جێ بە سەریا هەڵدەن. گوایە پێ و قدوم و سەری بەرزق دەبێ!.

یەکەم تەقە لەولاوە کرا، ئیدی لەم لاوە سەری کرایەوە... کوڕ ئەو کوڕە بوو زۆر تەقە بکات، گوایە نیشانەی دڵسۆزییە بۆ بووك و زاوا. بووکێ زۆری دڵ پێ خۆش دەبێ و دەڵێ: ئەمە هەموو لە خۆشی منە!...

بووك گەییە جێ. بوکێ غەنزری: دانا بەزم! هۆپێکت لە خۆ ما. خۆ پوورە حەلاو گوتی: ((... بووکێکی ئەوەندە ئەهل و سەهلت بۆ دێنم هەتا ماوی هەر رەحمەت بۆ گۆڕی مردووم بنێری...)).

ئاپۆراکەش هەر بە خەیاڵیاندا نەدەهات! هەر یەکەو خەریك بوو زەفەر لەبەر بووك بێنێ و رستە پشقلێکی پێدا بکات. تا پوورە حەلاو بە جنێوان شرت و شۆیان لێ ببڕێ و پێکەنین و بەزمیان دەربچێ...

– دایك چاك، باوك چاك وەرە خوازێ.

– نایەمە خوازێ تا بەخشیشێکی چاك نەدەنە ئەم پیاوانەی سەرپەرشتی ماینەکەیان کردم. دەبێ شتێکیش لە قەبێڵی من بکەن.

داخوازی بووکێ جێبەجێ کران. پاشان ژنان بە پێکەنین و شۆخییانەوە گوتیان: ئێستا کاری ئەو پیاوانە رایی کرا. بۆ خۆتیش جوانە گا سوورت لە قەبێڵ دەکەین!

پاشان زانیت "جوانە گاسوور" مەبەستیان لە زاوایە!

* * *

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

لەگەڵ بانگی شێواندا کرایتە پەردەوە. بۆنی بخوردی داگیرساوو خەنەی لە دەست پێی بووک گیراو، مێخەکی تازە کزرەوە بوو، چاوی گەشی بە کل رێژراو، نەشئەی بە گیان دەبەخشی..

دوای قەدەرێ لە دەرگاوە هاواریان لێکردیت:

– سادق تەواو نەبوویت.

ئاتە راچڵەکی، بە شەرمێکەوە خۆی پێوە نووساندیت، بە ئەسپایی گوتی: ئەیەڕۆ ئەوە چییە... حەیامان چوو!.

– کوڕە دەخێراکە چیت کرد، خۆ ڕەبایە بوایە دەمێ بوو گرتبووت!.

چوویت دەرەوە، تۆقەیان دەگەڵ کردیت، چوویتە سەرەوە. هەر کەسەو تەقەی خۆی کردو رۆیشتەوە...

ساڵێ بەسەر ژن هێنانتا رەت نەبوو، چەکت دانا، هەر کە بۆنی دووبەرەکیت کرد ئیدی دیش کەمت لێکرد... بەڵام سویندەکەی خۆت هەر لە بیر بوو: بە قورعان، بە شەرەف خیانەت لە کوردو کوردستان ناکەم.

وەکو هەندێ کەس نەبوویت بە قۆنتەرانچی، بە هەزار قەرزو قۆڵەو کارو کاسبی و باربووی خزمان ستارەیەکی هاکەزاییت پێکەوە نا. شانت دایە بەر کارو کاسبی....

* * *

جگەرەیەکی دیت داگیرساند: سەیرە، دڵی دایك و باوکیش سەیرە، دەڵێی هەر مستۆتان هەیە! بەڵام باوەڕ بکە هەزار منداڵت هەبێ هەریەکەیان تامی خۆی هەیە...."

ئاتە هاتە ژوورەوە. بە ماتییەوە لەسەر قەرەوێڵەکە دانیشت. قەرەوێڵەکە کەوتە جیڕە جیڕ....

– پیاوەکە قەت ئەوەندە دڵ رەق نەبوویت! ئەوە چەند وەختە لەو کوڕە ناپرسیتەوە... ئاخر هەواڵێ، سۆراخێ. خۆ کلکی کەری وەیسی نەبڕیوە، هەقە شانازی پێوە بکەیت...

– هم... کەڵەمە رەقە، کەڵەمە رەق! ئافرەت من دەیناسم، دوور نییە ئەگەر بچم بۆ لای قسەم لەگەڵ دا نەکات.

– ئاخر پیاوەکە گوناحە. هەست بە هێلاش کەمی دەکات! هەست بەبێ کەسی دەکات، لە ناو برادەرەکانیا دەشکێتەوە...

خەلفە سادق کەوتە سەرلا. ئاتە پتر هاتە سەر قەرەوێڵەکە، جیرە جیڕی قەرەوێڵەکە ختووکەی حەزی هەردووکیانی دا. خەلفە سادق دەستی بە پێکەنینێکی نەرم کرد. ئاتە پرسی:

– ئەوە بە چی پێدەکەنی؟!

– بیرتە یەکەم شەو کە تۆیان بۆ گواستمەوە بۆ "باخە کۆن"، ژوورەکەیماڵی شێخ کەریم! ئەو زەلامانەی هاتنە بەر دەرگا گوتیان: .... خۆ رەبایە بوایە دەمێ بوو گرتبووت!

هەردووکیان پێکەنین... ئەوجا ئاتە گوتی:

– دەباشە لەبەر خاتری ئەو شەوە سەرێکی مستۆ بدە.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

سادق نیگایەکی ئاتەی کرد، نیگایەك هەر هەمووی قایل بوون، نەرم بوون بوو. لە دلی خۆیدا گوتی: من دەیناسم چ کوڕێکی مەغرورە! لەوانەیە بشچم بۆ لای قسەم لەگەڵ نەکات. بەلام هەر چۆنیّ بیّ لە خوێنمە.. بەو حاڵەشەوە هەر خۆشم دەویّ. لە سبەی زووتر نییە....

((٥))

بەیانی پەتۆکەم بردەوە. میرزا ژن مانگای دەدۆشی. چۆڕاوگەی شیر بە قوڵە گۆشتنەکەیدا دا چۆڕا بوو...

– فەرموو کاکە بچۆ سەرەوە ئێستا دێم.

حەزم نەدەکرد بچمە سەرەوە، بەلام سەفتە پارەکەو سەرقالی میرزا ژن ناچاریان کردم سەرکەوم.

پاش تۆزێك میرزا ژن هاتە سەریّ.

– بەخێر بێی سەرچاو.

– میرزا دیار نییە؟

– بزنەکانی رەوان کردووە، رەنگە تۆزێکی دی بێتەوە.

– میرزا ژن، بیّ زەحمەت ئەم پریاسکەیە لەنێو پەتۆکەدا بوو. ویستم شەویّ بۆتانی بێنمەوە، بەلام ئیدی درەنگ بوو، ببورن خستمە ئێستا.

که چاوی بە پریاسکەی گۆڕین کەوت رەنگی تێك چوو.. شەپێکی بە روومەتی خۆیدا داو:

– ئەیەرۆ، سەرم بە تاشین چیّ.. باشە ئەگەر دەستی حەلالزادەیەکی خۆت ئاسا نەکەوتایا!

گوێت زرنگایەوە:((پێشمەرگایەتی ئەشقێکی رووتی بیّ ریبایە...))

– رەبی خێر بێتە ڕێت... دایمە دلخۆش بیت وەکو دلی منت خۆش کرد... خۆزگە میرزا لە ماڵ بوایە.

((پێشمەرگە ناز هەلگری خەلك و خاکە...))

– خوایە سایەی پێشمەرگەمان لەسەر کەم نەکەی.

((پێشمەرگە گولی هەمیشە بۆن دارە...))

قاوەلتیم کردو کەوتمە ریّ....: نا، نا هێشتا باشم، بۆنی چلکاوم نەگرتووە!.

هێدی هێدی بەرەو دەریی گوند چووم. لە تەنیشت زبلدانەکەی قەراخ گوندا چووم بەسەر مریشکە بە کڕێك و ڕەوە جوجەلەیەکدا. کە گەیيمە ئاستی رەوە جوجەلەکە، بە جووکە جوك و خنەخن بەرەو دایکیان غاریان دا.. مریشکەکە قیژەیەکی کرد، باڵەکانی فش کردەوەو بەرەو من هات...تەنانەت مریشکە بە کڕیش لەسەر بێچووی خۆی دەکاتەوە!

گەلێك دیمەن لەبەر چاوو خەیالم زیندوو بوونەوە. کە لە شەڕە قورسەکە گەڕاینەوە، وام هەست دەکرد گەلێك لە پێشمەرگەکانمان دووچاری بەزینی کاتی بوون. جا خەلکی بەزیو زۆر جار خەتەرە، داخی بەزیوی خۆی بەسەر هەموو شتێکدا، تەنانەت بەسەر دۆستیش دا دەریژیّ.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

ئێستاش لەبەر چاومە خالیدی مەلا ساڵح جوجکێکی گۆشت نەخۆرەی بەبەر چاوی خەڵکییەوە خستبووە سەر دەستی و بە توڕەییەوە هەڕەشەی لێدەکرد:

– ئەگەر پێم نەڵێی دایکت لە کوێیە، خۆت دەخۆم...

بەشی زۆری خەڵکی گوند، لە ترسی تۆپباران گوندەکەیان بەجێ هێشتبوو، لە پەنا بەردو ئەشکەوتەکانی دەوروبەری گوندا کەپرو پەنایان دروست کردبوو.

ئومێد، دۆستی نزیکی پێشمەرگە بوو. هاتبۆوە سەر هەواری خاڵی، تاقە ژوورەکەیان بۆ گسک دابوو..

ئاری ،پێشمەرگەیەکی منداڵکاری روح سووك، کەوتبووە دڵدانەوەی...

– کاکە ئومێد با بچین مەقەڕەکان بگەڕێین!

– جا برا گیان بۆ مەقەڕ بگەڕێم.. پاش چی!

– نا، هەر دەبێ پێکەوە بچین، بزانین شتەکانت دەناسیتەوە. شت لەلای پێشمەرگە نافەوتێ...

– گریمان ناسیمەوە. سەرمایەو پەتۆ هەر قابیلی پێشمەرگەیە. برسین، ئازووقە هەر بۆ ئەوان چاکە... بەڵام تاڵان کردن! خۆ تۆ بە چاوی خۆت ژوورەکەت بینی! وایان گسك داوە وەك ئەوەی هەرگیز ئاوەدانیی بە خۆیەوە نەدیبێ! ئاخر ئەمە کردەوەی پێشمەرگەیە یان...!

ئاری، وازی لێ نەهێنا بوو. هێنا بووی بۆ لای سەربەست، گوایە نیمچە مەسئولێکە! بە خۆم لەوێ بووم.

– کاك سەربەست، ئەمە کاك ئومێدە، هەمووومان دەیناسین و دۆستی خۆمانە... دەرگای ژوورەکەی شکێنراوەو هیچی تێدا نەهێڵراوە...

– جا من چی بکەم... با بەجێی نەهێشتبایە...

ئومێد، نانی بردبوو بۆ پێشمەرگەکانی سەر شاخ!

– قەیدی نییە کاك سەربەست، با ناو پەتۆو شتەکان بگەڕێ...

– پێشمەرگەی من هیچیان نەهێناوە.

ئومێد هاتە قسان:

– برا گیان، خۆ من ناڵێم پێشمەرگەی تۆ!!! خوا نەخواستە دزن... بڕۆ سەیری ئەو ژوورە بکە، بزانە لەشکری مەغۆلیش شتی وایان کردووە!

سەربەست بە دەم یاری کۆنکانەوە سەری هەڵبڕی و خۆی گیف کردەوە!

– دەوەل بە لەبەر چاوم، ئەوە جنێو بە شۆڕش دەدەی!

– نەخێر ئەو پەتۆیەی جەنابت لەسەری دانیشتویت جنێوە بە شۆڕش، ئەو وەرەقانەی کۆنکانی پێ دەکەی، ئەو قەڵەمەی تەرەقەکانی پێ دەنووسیت، ئەو کتێبەی تەرەقەکانی لەسەر دەنووسیت جوێنە بە شۆڕش و... ئاخر هەر چواری وەکو تۆ ناوی پیرۆزی پێشمەرگە دەلەوتێنن جەنابی شۆڕشگێ.....!

سەربەست تووڕە بوو، سوور بۆوەو هەستایە سەر پێ، وەرەقەکانی هەر بە دەستەوە بوو:

– پێت دەڵێم بڕۆ بەڕێی خۆتەوە ئەگینا یا دەت تۆپێنم، یا شەهیدم دەکەی!!

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

***

مانگه شەویکی خۆشه، هەوا فێنکه، دنیا بۆنی پایزی لێ دێ... پەڵ هەوری پەڕاگەندە، چەشنی پینەی کراسی هەژاران، لێرەوە لەوێ بەری ئاسمانی گرتووە، مستۆ سەعاتەکەی دایە بەر تریفەی مانگەکە، جوان لێی ورد بووەوە:

هێشتا سەعات و نیوێکم ماوە! دەی بەم مانەگە شەوە خۆشە سامانیش هەڵناستێنم، نۆرەی ئەویش دەگرم... ماندووە، لە ڕێوە هاتووە...

مستۆ تفەنگ بەشان، بەبەر مزگەوتەکەدا دێ و دەچێ، جار جارێ، شنەیەك چنارەکانی ئەو بەرەوە دەخاتە سەما. گەڵای ڕژاوی بن چنارەکان بە ئاستەم بەرز دەبنەوەو پاشان بە ئەسپایی لە جێی خۆیان دەنیشنەوەو هەموو شتێك دەچێتەوە باوەشی خامۆشی. لەپڕ لوورەی دوورو درێژو ناسازی سەگێك بێدەنگییەکە دەشڵەقێنێ. مستۆ دڵی دادەخورپێ:

– شوومە، شووم. لوورەی سەگ بە دوومە، لە کوردەواریدا پێڵاو دەم و قڵپ دەکەنەوە. نازانم ئەمە چ دەگەیەنێ! گوایە لە بەڵا بە دوور دەبن! عادەتی سەیرمان هەن. یا هەر ماڵێ کە سەگ رادەگرێ، هەر بە توتکی گوێی دەکەن، گوێچکەکانی دەرخوار دەدەن، گوایە دڕ دەبێ!...

لێرەش وایان لە کەسانی منداڵ و هەرزەکار دەکرد... نارنجۆکێکیان دەدایێ :بڕۆ فلان کەسی پێ بکوژە... لە فلان شوێن بیتەقێنەوە.. بیرت نەچێ ئەڵقەکەی بێنیتەوە! ئەگینا باوەڕت پێ ناکەین! ئیدی ئەڵقە بوو بوو بە سەنگی مەحەك!!

ئای خولە قوچ! زۆڵی بیژی! چ ئاوێکت ڕشتووە! چەند کەست لەوتاندووە! خستوونتە ڕیزی تاوانکارانەوە، چەند کەست بەدناو کردووە!

خولە پیاوێکی باڵابەرز، سورفڵێکی دەم و چاو مەگەزاوی، چاو شینی چاو شێوە بادەمی بوو. ئێستاش هەندێ لە قسەکانی لە گوێمدا دەزرینگێتەوە:

– قازانجی حیزب لەسەرو هەموو شتێکەوەیە، هەر کەسێ دڵسۆز بێ دەبێ ملکەچی تەواوی بڕیارەکانی حزب بێ... ئێمە لە پێناوی پاراستنی ڕیزەکانی حیزبدا تەنانەت ئەندامانی خۆیشمان دەکوژین. ڕێکخستنی پۆڵایین ئەمەی دەوێ! ئا، دەیکوژین و پاشان لە بەرچاوی خەڵکی فرمێسکی بۆ دەڕێژین....

خولە قوچ، حەرامزادە... ئەمەت کردبوو بە کوتەکی دەستت، چاك و خراپت پێ سەرکوت دەکرد. چاوت دەگێڕا. یەك یەك خەنیمەکانی خۆت دەست نیشان دەکرد، ئەوجا بەستەزمانێکی کەم تەجرەبەت دەهێنا، گوێیت دەبڕی!! تەواو قورمیشت دەکرد!

– ئەو کلاشینکۆفە بگرە، بچۆ بڵێ کاك مەحمود دەڵێ: دانەیەکی بێ قۆناغمان هەیە، با ئەوەت بدەینێ. هەر بۆ خۆت با دیاری من بێ...

دەستێکت بە پشتیا دەداو هەر جارەی بە شێوازێ دۆردییت لێ کرد:

– نهێنی حیزبی درکاندووە!

– جنێوی داوە...

– پێوەندی بە دەوڵەتەوە هەیە!

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

– خەتەرێکی گەورەیە!
– پوازە...
– بیری ژەهراوی بڵاو دەکاتەوە.
ئافەرین بۆ خۆت و زۆڵیت کاك مەحمود! خولە درێژ.. تۆ خەڵکی بە چی دەزانیت! سەیری دەوروبەری خۆت کردووە! دەزانی کێت لە دەوری خۆت خڕ کردووەتەوە، یا گەنجانی نەفام و خوێن گەرم یا خەڵکی بودەڵە، خەڵکانێ کە قەت سەنگی کۆمەڵایەتییان بە خۆوە نەدیتووە! ئافەرین بۆ خۆت و زۆڵیت... هەر ئەوانە بە کەڵکی تۆ دێن، چونکە ئەوانە بە داو دوو دەستە هەوڵ دەدەن بیگەنێ، قیتاری سەریعن! بە دزی بێ، بە.... گرنگ نییە، کە مرۆڤ نەیتوانی خودی خۆی بێ ئیدی بۆ دەروویەك دەگەڕێ، بۆ پەنایەك دەگەڕێ جا بە هەر ڕێگەیەك بێ، تاوان، زەبرو زەنگ، چەوساندنەوە... تامەزرۆیی هەموو شتێکیان لا دەسڕێتەوە، ویژدانیان سڕ دەکات. زمانیان گرێ دەدات، ڕاستییان لەلا دەکوژێ، کە ڕاستیش مرد یا زیندەبەچاڵ کرا ئیدی هەموو شتێك... بەڵام مەحمود باوەڕ بکە، سەد ئەوەندەی تر ویژدان و ئەقڵ بلەوتێنی ئەوجاش بۆت ناچێتە سەر. گۆڕی خۆت هەڵدەکەنی. تۆ بابایەکی بۆرژوا سروشت و بیری. بۆرژوازیش تەنیا پشووی سەڵەفیێ– دووانی هەیە، پاشان دەداتەوە کەندێ، گێر دەگۆڕێ و لە لۆفەی سازشکاریدا "١٢٠" قەپات دەکات و بای بای. جا بۆ خۆت هەر ئەو چۆرە ئاوەی بەر دەستت لێڵ بکە. لێڵی بکە با لە بەر چاوی خەڵکی قوڵ بنوێنێ!
خولە قوچ، ئەمشەو ڕۆحم بێدار بۆتەوە. ئۆقرەی لێهەڵگرتووم، حەوانەوەی لێبڕیوم. نا، نا ئەمشەو کەس خەبەر ناکەمەوە، نۆرە حەرەسیاتی هەموویان دەگرم. ڕۆحم بێدار بۆتەوە، گوێم دەزرینگێتەوە. خەیاڵ بەرۆکم بەر نادات.
کە بابم هاتبوو بۆ لام بە تامەزرۆییەوە دەیڕوانییە تفەنگەکەم، پێ دەچوو لە دڵی خۆیدا داخ بۆ ساتێ تەمەنی گەنجی هەڵبکێشێ.
– کوڕم چ خەمی تەواو نەکردنی جامیعەکەت مەخۆ، کۆمەڵ جامیعەیە.. شۆڕش زیندووترین وانەیە..
مەحمود، ڕۆحم بێدار بۆتەوەو بەرۆکم بەرنادات، مەحمود بەرتیلە بزە، ڕۆخۆشی درۆ، زۆر بڕ ناکات. جا هەر دەمامکەکەت توند بکە! هەر بە سەرچاوەی دەسەڵاتی خۆتی بزانە! کەسانێ هەن پۆلیسەکەی ژێرەوەی بە زەقی دەبینن! خۆزگە تۆش گوێت لێ دەبوو بابم چی بۆ گێڕامەوە:
– لەو شەوانەدا لە دوکان دەگەڕامەوە... تاریکە شەوێ بوو چاو چاوی نەدەبینی، ڕێژنەی بارانی سەر بەکڵاوە کە دەگەییە ئاستی گڵۆپی عامودی سەر شەقام و کۆڵانەکان وەکو داوی گڕ بەخێرایی بەرەو زەوی دا دەکشا. کزە بایەکی ساردی دەهات. لە دوورەوە تارماییەکەم بەدی کرد، بایەکە لولی دەدا و تەکانی پێدەدا. هاتە پێشترەوە، لێکدی نزیك بووینەوە، ئاو لەسەراپای دەچۆڕا. وەکو شەقشەقە دەلەرزی. کە دیقەتم دا پورە مێرەم بوو. پورە مێرەمی دراوسێمان، نایەتەوە خەیاڵت؟! دایکی سیابەند، با خاوەخاو لێم هاتە پێشەوە. دەستی خستە بەر پشتێنەکەم، لێوی کەوتە تەتەڵە. چاوی بڕییە ناو چاوم. هەناسەیەکی قوڵی هەڵکێشا. بە لێوە

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

لەرزێ گوتی: سادق رۆڵە، ئێوە خێڵی دۆغریتان پێ دەڵێن. تۆ پیاوێکی مەردی، لە ئاستی هەقدا ملت لە موو باریکترە. مەردی خوابە پرسیارێکت لێ دەکەم راستم پێ دەڵێی؟! گوتم: ئەدی مەعنای چی باجی مێرەم، تۆ سەروەری ئێمەیت. فەرموو ئەمرکە. وتی خۆ تۆ سیابەند دەناسیت؟

گوتم: کام سیابەند؟!

رووی گرژ کرد، دیار بوو ئەو قسەیەی زۆر پێ گران بوو. خوا دەزانێ لە دڵی خۆیدا چەندی جنێوداوە.

– سیابەند، سیابەندی کورم، سیابەندی جوانە مەرگ؟!

– بەڵێ، بەڵێ ئەدی چۆن!

– سیابەند خاین بوو؟

– نەخێر ... بۆ؟

– هیچ هەر ئەوەندەم مەبەست بوو. خوا حافیزت بێ کورم... خێرو خۆشی بێتە رێت.

ئیدی خۆی دایە دەم، بایەکەوەو بە نێو کۆڵانە تاریکەکاندا کەوتە رێ. هەر بۆڵە بۆڵ و ورتە ورتی بوو. پێ دەچێ تێك چوو بێ!...باشە مستۆ تۆ شتێك دەربارەی سیابەند دەزانیت!؟

سەرم خستە نێو هەردوو دەستم. هەندێ نێو چەوانم گوشی و سەرم بەڕاست و بە چەپدا بادا.

***

ئەم سەگە تازە تۆپیوە. شتێکی بە چاوەوەیە.

بەپەلە چووم، پێڵاوی یەکێك لە پێشمەرگە نووستووەکانم دەمەو قلپ کردەوە! هەر چەند باوەڕم بەمە نەبوو، بەڵام بەو کارە ئیسراحەتم کرد!

دەنگی تاق تاقکەرەیەك، ئارامی شەوەکەی دەشەلەقاند و غوربەتی ناخی جۆش دەدا.

خەیاڵ دەستم دەگرێ، بە قوتابخانەکانی شارم دا دەگێڕێ... چاو دەخەمە سەر یەك، چاو دەکەمەوە، موچڕکەیەکی ساردم پێدا دێت. مامۆستایەکی ئافرەتی منداڵکار، خرپن، مەلۆی قژ بەسەر شان و ملیا لالا کەوتوو، ئەسمەرێکی چاو سەوز، بە دەنگێکی ناسك:

– تۆ هەستە رۆڵە.

– م... ن ، مامۆستا؟

– بەڵێ. ناوت چییە؟!

– رەنج سیابەند.

– ئافەرین.. بابت چی دەکات؟

منداڵەکە رەنگی دەبزرکێ، هاوپۆلەکانی ئاوڕی لێ دەدەنەوە. ئەو سەر دادەخات. چاوەکانی پڕ دەبن لە فرمێسك! قورگی پڕ دەبێ لە گریان... یەکێك لە منداڵەکان لاسارانە دەڵێ: مامۆستا، مامۆستا. باوکی کوژراوە، خاین بوو...

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

ئه گەر ئەمجارە بابم دێتەوە بۆ لام.. بابە پێی بڵێ.. بە باجی مێرەم بڵێ... نەخێر، نەخێر سیابەند خاین نەبوو. پێشمەرگە بوو، شۆڕشێکی لە ناخا هەڵگرتبوو. دڵسۆز بوو. بە باجی مێرەم بڵێ: تا دەتوانێ شانازی پێوە بکات، سیابەند شەهیدی هەقیقەتە....

((پێشمەرگایەتی عەشقێکی رووتی بێ ریاییە....))

بابە، بە هەمووتان رەنج تێ بگەیەنن کە کوڕی کابرایەکی خاین نییە... کوڕی شەهیدێکی گەورەیە!.

– مستۆ.

رادەپەڕم: بەڵێ هەڵکەوت گیان

– ئەوە بۆ هەڵت نەساندم، خۆ نۆرەکەم تێ پەڕیوە!

– قەیدی نییە، بڕۆ بخەوە.. خەوم نایەت ئەگەر بچمە ناو جێگاکەش هەر خەوم لێ ناکەوێ، جا ئیدی بۆ... بڕۆ بخەوە شەو باش...

گوێم دەزرینگێتەوە.. بێ ئختیار گوێم دەگرم و لە دڵی خۆدا: مردنم لە بیرە. مردنم لە بیرە... بە منداڵی وایان فێر کردبووین، هەر کە گوێمان بزرینگێتەوە وا بڵێین... جاری وابوو لە گەرمەی وازی و گەمەی نێو کۆڵاناندا یەکێکمان گوێی دەگرت و بە دەنگی بەرز هاواری دەکرد: مردنم لە بیرە.. مردنم لە بیرە... مردنم لە بیرە...

رۆحم بێدار بۆتەوە.. ئۆقرەم لەبەر بڕاوە. شاشەی خەیاڵم قەرەباڵغە. سیمای شەپرێوی هەڵکەوت، دەنگە هێمنەکەی، مێشك و گوێم فەتح دەکەن.

– زۆرم پێ وت، بەڵام بێ فایدە بوو. کوڕە سیابەند ئاگات لە خۆ بێ داویان بۆ ناویتەوە. سرپۆت دەکەن لە نێوت دەبەن، رەش کوژت دەکەن!...بە پێکەنینەوە دەیگوت: ئەوپەڕەکەی دەمکوژن. دەزانی کاکە هەڵکەوت ئینسان هەقیقەتێکی پیرۆز و ئاڵۆزە.. کردار لە مەحەکی دەدات و مەرگ دوا بڕیاری لەسەر دەدات.

– کوڕە سیابەند پیاوی چابە... تۆ هێشتا نایان ناسیت. هەرزانی و گرانی بە دەستی خۆیانە.

– گوێ مەدەرێ هەڵکەوت گیان، کاك مەحمود دۆستی کۆنە . تۆ بڵێی ئەوەندە بێ وەفا بێ!.

– کوڕە سیابەند، مەحمود بابایەکی سیاسەت چییە، سیاسەت چی نابێ بە دۆستی کەس! مەسڵەحەت، تەنیا دۆستی مەسڵەحەتی خۆیەتی!.

– ئاخر گەلێ سری لە ژێر دەستمدایە، هێشتا کارەکانی تەواو نەبوون...

– سیابەند بۆ خوا پێت دەڵێم، هەر ئەمە دەبێ بە باعیسی مەرگت...

– قەیدی نییە کاك هەڵکەوت، شۆڕش کردن خیانەت نییە، مەرگیش مەحەکی حەقیقەتی ئینسانە.

– بەڵام مەرگی تۆ، ئەو مەرگە نابێ کە خۆت دەتەوێ...

– دەیشارنەوە! دەیشێوێنن! با تەخسیر نەکەن، ئەوپەڕی تا ماوەیەك ئەمەیان بۆ دەچێتە سەر. چونکە هەموو هەقیقەتێك هەتاوی خۆی لەگەڵدایە، رۆژێ دێ لە ناوەوە هەڵدێ و تیشك دەخاتە سەر خۆی.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

****

- مستۆ!

راچڵەکیم، ئاوڕم دایەوە. حەسۆ بوو.

- بڕۆ بخەوە. ماندوو بوویت.

خۆم لە کیسە خەوەکەم لول دا... لە جریوە جریوی چۆلەکەی سەر دارتووی نێو حەوشی مزگەوتەکە خەبەرم بووەوە. دەیان ناوو ڕۆژ لەسەر قەدی دارتووە زەلامەکە هەڵکۆڵرا بوو..

خۆمان کۆکردەوە. بەماڵەکاندا تەوزیع بووین. هەستم کرد لەشم کەمێك سووك بووە، بەڵام بڕێك وڕو کاسم.

((٦))

مەحمود کەم دەرەکەوت. ئەوەندە تێکەڵ بە خەڵکی نەدەبوو. ئەگەر تێکەڵیش با زۆر کەمی دەگوت. بەمە چەشنە هەیبەتێکی بۆ خۆی دروست کردبوو. دەوروبەرەکەی گەنجانی نەفام و خوێن گەرم یا کەسانی بودەڵەو ریباکار بوون. بە کورتی کۆمەڵە سێبەرێك بوون و بەس. ئەمانە وەکو توتی فەرمایشتەکانی هاوڕێ مەحمودیان دەوتەوە. شتی وایان دەگێڕایەوە و دەدایە پاڵ.. ئیدی دەیانگەیاندە کەشکەڵانی فەلەك! وای لێهاتبوو ئەگەر بە خۆیشی هاواری بکردایە، جاڕی بدایە: کوڕینە من ئەوە نیم وەکو ئێوە تێم گەیشتوون!... کەس باوەڕی نەدەکرد. نەخێر هەر یەك هاوڕێ مەحمود هەیەو نابێ بە دوو... بەخششی خوایەو بە ئێمە عەتا کراوە!

- بابەل باب هەر دڵسۆزی کوردو کوردایەتی بوون..

- بابی پێشمەرگەیەکی هەرە عەگیدی شۆڕشەکەی شێخ مەحمود بوو!.. هەر لە خۆشەویستی ئەویش ناو نراوە مەحمود!

- بنەماڵەکەیان لەسەر کورد بڕاوەتەوە..

مەحمود ژوورێکی بچکۆڵەی هەیە، تۆزێ چەپەکە.. وا باشە، موتاڵا زۆر دەکات. فاڵێ بۆ چارەنووسی کورد دەگرێتەوە! ژوورەکەی دوو دەرگای هەیە. دەرگای چەپ هەمیشە داخراوە... مەگەر تەنیا خۆی و هاوڕێ "پەروانە" لەو دەرگایەوە هاموشۆ بکەن! پەنجەرەیەکی بچووکیش دەڕوانێتە رۆژئاوا! وێنەی مارکس و ئەنگلزو لینین.. لە ژوورەوە بە بەرزییەوە بە دیوارەکەدا داکوتراون. وێنەیەکی "ماو"یش لە خوار ئەوانەوە لەبەر خاتری خاتردااران هەڵواسراوە!!

ئێستا بە ژوورەکەی خۆیدا دێ و دەچێ، خۆی دەدوێنێ:تا ئێستا باشت هێناوە مەحمود. هەر ئەوەندە کە بە تەواوی چاوترسێن بوون ئیدی داشت سوار دەبێ و بە کەیفی خۆت لێدەخوڕی. هەر کە چاوشکێن بوون ئیدی وەکو چۆن مەڕ چاوی بە گورگ دەکەوێ و قەڵەمی دەست و پێی دەشکێ و بێ چەندو چوون پێشی دەکەوێ.. ئاوا گوێ ڕایەڵت دەبن. مل کەچت دەبن. نەکەی بەسەر کەسیاندا باز بدەی! چاویان بکرێتەوە دەتخۆن. زمانیان بپژێت لە وارو یۆخت دەنیشن. ئەم چەکل و مەکلەی دەوروبەریشت غافڵ مەکە! دەمیان چەور بکە با دڕتربن با

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

کەس نەوێرێ لە ئاستی ئەوانیش بکۆکێ. فێری قسەی زلیان بکە. فێریان بکە چۆن درۆی باڵدار هەڵبەستن و کەس نەوێری پێیان بڵێ: درۆ دەکەن!.. زۆریش جلەویان بۆ شۆڕ مەکە!...

ئەگەر ویستت تیز بە یەکێك بکەی، چاوت بچووك بکەوە، بە ئاستەم لێوت بترازێنە، ئەگەر پشتاو پشتیش ناسیاو بوو، خۆتی لێ نەناس بکەو وا بنوێنە سەر قاڵیت و بیرت لای چارەنووسی میللەتە: تۆ ناوت چی بوو؟! ئا، ئاگات لەم دلێرە خوشك حیزەش بێ، خەریکە خۆی لێ دەگۆڕێ، وای بتەزێنە جارێکی دی نەتوانێ لە بەردەمتا چاو هەڵبێنی. با بێ، با خوشکە قەحبەکەی بێ!... سەیرە بۆ نەهات! دوور نییە ئێستا لە ژێر درەختێکا خۆی دابێتە بەر کەڵەگایەکی دی... دەبێ بی بەستیتەوە. بەلام..قوز بە قۆچەقانی پاس ناکرێ! مردوو مراوە هێندە بە ئالۆشە لە دامرکانەوە نایەت. رێ لە رێبوار دەگرێ. وەکو مریشك بۆ هەموو کەڵەشێرێك فس دەبێتەوە. خێرەومەندە دەست بە رووی کەسەوە نانێ... نا، دەبێ بیبەستیتەوە. ئا، پتر رووی بدەیە و هەندێ کاری لابەلای پێ بسپێرە، ئیدی کێ پیاوە با توخنی بکەوێ! خۆ خەڵکەکەش شوکور ئەوەندە زۆجن پێوەری ئیحترامی هەر کەسێك لەلایان بریتییە لە رادەی پێوەندی ئەو کەسە بەم، یا، بەو مەسئولەوە.

مەحمود هێندە قوچە.. سەری خەریکە لە بنمیچەکە بدات. شەکەت و ماندوو، دێتە بەر پەنجەرە چکۆلەکە، هێندەی دی سوور هەڵگەڕاوەو چارەی ترشاوە.

– دلێر، نازانم پەروانە بۆ نەهات؟!

– قوربان ئەگەر تا تۆزێکی دی نەهات، بەخۆم دەچم بە شوێنیا.

مەحمود لەسەر جێگاکە رادەکشێت، چاو دەبڕێتە بنمیچەکە...: نازانم...

لە پڕ بە ئەسپایی لە دەرگا دەدرێ، دەرگا دەکاتەوە. پەروانەیە... پەروانەی چی! دەڵێی تازە بە بوکی دابەزیوە. کە هەنگاو دەنێ سمت و کەفەلی وەکو سپرینگ دەکەوێتە سەما. چاوە باشقاڵەکانی پیاو بەنج دەکەن. مەمکەکانی چەشنی جووتێ قومری سڵ کردو بە ئاستەم لە درزی کراسەکەیەوە دیارن. مەحمود توند مەچەکی دەگرێ. ئەویش کە لە هەموو ژیانیا هەر دۆخین شل بووە. بەختی مەحمود ناز دەفرۆشێ. خۆی قورس دەگرێ.

– ئەهە... ئا.. خر...

مەحمود دەست دەکاتە ملی. بەرەو لای خۆی رای دەکێشێت.. ئەویش خۆی ڕا دەپسکێنێ. نایەوێ بە هاسانی خۆی بە دەستەوە بدات. دەزانێ سیحرو تامی ئافرەت لە ناز فرۆشی دایە. ئەگەر ئەمە فەرامۆش بکات سیحرەکەی بەتاڵ دەبێتەوە.

* *** *

– دلێر گیان چۆنی، بێ زەحمەت ئەم کاغەزە هی سەلامە، بەڵکو دەیبەیتە ژوورەوە بۆ کاك مەحمود.

دلێر وەك ئەوەی بۆنی شتێکی کردبێ، بە دوو دڵییەوە دەڵێ:

– ئاخر....

– زۆر زەرورییە، دەی من لێرە چاوەڕێی جوابەکەی دەکەم.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

دلێر بە دوو دڵی خۆی بە ژووریٚ دا دەکات. هەڵوەستەیەك دەکات.
– ببوورن...
خێرا دێتە دەریٚ. ڕەنگی نەختێك تێك چووە.
– ئازاد گیان، کاك مەحمود جاریٚ ئیشی هەیە! تۆ بڕۆ دوایی خۆم جوابت لێدەگێڕمەوە.
ئازاد دەڕوات. دلێر دەست دەداتە مەسینەیەك و بەرەو ئاودەستەکە....

((٧))

ئالێرەدا، لە باوەشی ئەم دۆڵەدا، ئێستاش پێوەری سەرەکی وەخت هەتاوە: بەیانی، نیوەڕۆ، ئێواریٚ...
خاڵە عەزەو خەلیفە خدر دانوویان پێکەوە ناکوڵیٚ، زۆر جار کوڕو کاڵ سەر دەکەنە سەر خاڵە عەزە. خاڵەعەزە بە هیچ قەڵس نابیٚ بەوە نەبیٚ بڵێی:خاڵە عەزە تۆ وەختت لیٚ تێك چووە، نوێژ درەنگە...
– خاڵە عەزە وەختی نوێژ نییە؟!
سەر هەڵدەبڕیٚ، چاوە چکۆڵەکانی لە ژێر بڕۆ سپییە چرچەکانیەوە هەڵدەهێنیٚ. تەماشایەکی شالقی دارتووەکە دەکات.
– ماوێتی خاڵەکەم. کە سێبەر بگاتە سەر شالقی دارتووەکە، ئیدی نوێژی نیوەڕۆیە...
– ئەدی خەلیفە خدر دەڵیٚ نوێژ درەنگە، خاڵە عەزە لێی تێك چووە!
بە کووڕە کووڕە هەڵدەستیٚ. بە دارە تەقیٚ چەند هەنگاوێك دەنیٚ. پشت ڕاست دەکاتەوە. هەناسەیەك هەڵدەکێشێت.
– خەلیفە خدر شەکری شکاندووە. نۆبەتی ئەو قەوانەیە، ئەوەتای من هەم حسێبی وەخت و ڕۆژ و ساڵ و ئەستێرەو ڕەمەزان و پارشێوو فیتارو جەژن و چلەی گەورەو بچووك بۆ ئەم ئاواییە دەگرمەوە بۆ جاریٚ لێم تێك نەچوو! خەلیفە خدر! کوڕە بەو خوایە دەزانم کەی ژنەکەشی بیٚ نوێژ دەبیٚ. خەلیفە خدر! چاك بە حەدیسە کێویلکە و مێویلکە گەوجی کردوون! بڕۆ هەی نۆ قەدو نیو کەرم لە دایەی خۆی و پیری پیرانەکەشی نا!.

* * *

دەمەو خۆراوایە. خەلیفە خدر لەسەر بانیژەکەی خۆیان وەستاوە. چاوی بڕیوەتە دوور. خێرا خێرا دەسحێبە سەدو یەك دەنکیەکەی دەگێڕیٚ و لێوی دەبزویٚ. تا خۆرەکە پتر بەرەو ئاوا بوون دا دەکشێت پتر شپرزە دەبیٚ.
– نازانم بۆ چ هەواڵێکیان نییە! خوایە ئاخری خێر کەی، خوایە!.... وەختی گەڕانەوەیە. کاروانی ئەم جارەمان دوا کەوتووە. تۆ بڵێی حسێبەکەم لیٚ تێك نەچووبیٚ و لەم دڵەڕاوکێیە نەجاتم ببیٚ؟ خۆ خەڵکەکە هەر مێشیش میوانیان نییە! هەر کەسەو خەمی خۆیەتی. جاریٚ میرزا ئەمساڵ لە کونی ژووریٚ خزاوەو بە ئامان و زەمان نایەتە دەریٚ. وەکو گەماڵ بیست و چوار سەعاتەی خوا بە دیار (سەبە) قیتێوە وەرکەوتووە! دە ڕۆژی جارێکیش وەرە نێو پیاوان! بە

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

ناخێرت پیاوێکی فامیدەو دنیا دیدەی! هەی ئەو دونیایەم بە قوڕێ گرت کە تۆ فامیدەکەیت! نا، نا هەر لە هەوەڵێ ڕا کاروانەکەی بە دڵ نەبوو. کەم و زۆر خۆی لێ نەکردە ساحێب. ئەدی چەند ڕۆژێ لەمەوبەر ڕووی خۆم نەنانە ژێر پاوەو بەم سەرو سیمایەوە رووم لە ماڵەکەی نەکرد؟! شایەت بەو شایەت پێشمەرگێکی میوان بوو. هەی ماڵەکەم بە قوڕێ گرتی. بەسی جزمەی قورحان بمزانیبا ئەو پیاوەیە، قەت نەدەچوومە کنی. تازە بۆم بووەتەوە بە نۆ فیکەڵە!... لە دووی قوونی سەبە نابێتەوەو نابێتەوە. چۆن لە بەرچاوی ئەو میوانە تەریقی کردمەوە!... هەی خەجاڵەتی بەر بارەگای خوانتەعالا بی ئینشاڵڵا! خۆ دەمم سووتا کە گوتم:

– میرزا... تۆ بڵێی کاروانی ئەو ساڵمان بە سەلامەتی بگەڕێتەوە؟!

– کێ سەر کاروانە؟!

– شێخەی کوڕی حاجی شێخ...

– یانی دەستەگوڵەکەی تۆ! خەلیفە بەو خوایەی خوادارێ ئەرزو ئاسمان دەکات، کاروانێ، نەزان و نەفام سەر کاروانی بێ... بە سەد زاناو فامیدە نایەتەوە سەر ڕێگای ڕاست. کەندێ کەمە، دەکەوێتە سەد کەندەوە....

هەی خەجاڵەت بی جەنابی نا میرزا، وەکو منت لە بەرچاوی ئەو میوانە خەجاڵەت کرد. ئاخر هەی خوا غەوری غەزەبت بکا، ئەگەر قسەی چاك نازانی، ئێ خراپ بۆ دەکەی! نەت بیستووە فەخری عالەم، جدو ئابادم بە قوربانی بێ فەرموویەتی: سەدەقاتون کەلیماتون تەیباتون! نەخێر هەر لە ڕکی من وایگوت، ئەدی چۆن! دەزانێ من یەکەم کەس بووم قەرارم لەسەر کاروانی شێخە داوە بۆیە دەمی خێر نایەنێ!..

ئا میرزا ڕێوی... هەر بەوەندەشەوە بوەستایە قەیدی نەدەکرد.. لێم ئەسەحە هەر کەسێ بچێتە کنی دەمی لێ پان دەکاتەوە: کوڕە باوکم ڕیشی خۆتان مەدەنە دەست ئەو کابرایە، مەگەر هەر ئەو خوایە بزانێ چ ئۆینێکی لە ژێر سەرە. ئەو وەختەی خۆشە کە ئێوە بە مەلولی و لێ قەوماوی ببینێ، کوڕە بیکەن بە ڕەزای خوا وازی لێ بێنن. ڕیشتان دەتاشێ و ئاوێنەتان دەداتە دەست! بۆ خۆی بابایەکە کەرکوڵ و بار سووك! هەر وەختێ لێی بقەومێ وەك بەرزەکی بانان بۆی دەردەچێ و پەنا دەباتە بەر پیری پیرانەکەی و ئێوەش دەستتان بە گونی بارگیری!...

سەری هەڵبڕی، تەماشایەکی خۆرنشینی کرد، هەناسەیەکی قوڵی هەڵکێشا.. تەماشا، تەماشا!... عاسمان غەزەبی لێ دەبارێ، سەیرکە خوێن و غەزەب بەری عاسمانی گرتووە. خەڵکەکە گۆڕاوە! لە خوا دوور کەوتوونەتەوە. کار وا بڕوات ئەرزو ئاسمان ژێرو ژوور دەبێ. ئا ژێرو ژوور دەبێ، بەرد دەبارێ، با هۆزو زریان دێ و لەوار و یۆخمان دەنیشێت. قڕ دەکەوێتە وڵات. ئافەت لە دەغڵ و دان و ڕەزو باخمان دەدات، ژن و منالمان دەربەدەر دەبن.. بۆ نانێ ... ئەدی چۆن بیانیی چاوان غەزەبمان لێ ناگرێ. با دەیگرێ و وەڵڵا وەبیلا وەتیلا دەیگرێ، دەیگرێ و ئەولاتریش... ئاخر کە ئەو دەیوت بابە، خاڵە عەزە، خاڵە گووە نا ماقوڵی وا بکات.

((.... چاك بە حەدیسە کێویلکەو مێویلکە گەوجی کردوون... بڕۆ هەی نۆ قەدو نیو کەرم لە دایەی خۆی و پیری پیرانەکەشی نا...))

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

دەیگریٚ، چۆن نایگریٚ! خوایە تۆبە، قسەی ئەو بیٚ و ئی من نەبیٚ.. تۆبە خوایە، رەنج بە خەسارم نەکەی....

هەناسەیەکی قوولٚ هەڵدەکیٚشیٚت. یا هەق. بە پەیژەکەدا بە لەقەلەق دیٚتە خواریٚ و روو لە مزگەوت دەکات. نویٚژ دادەبەستیٚ، نویٚژ لە دوای نویٚژ. پاش هەر نویٚژیٚك بە کولٚ و بە دلٚ دەکەویٚتە پاڕانەوە. روو دەکاتە ئاسمان و دەست پان دەکاتەوە:

– هۆ خالقی جەبار هۆو... فریام کەوە. خەجاڵەتی لای هەرچی و پەرچییانم مەکە. پیری پیران، شاهی نەقشبەند دەنگت بخە پالٚ دەنگم. خوایە سوك و چروکم نەکەی. خوایە کاورە نیٚریٚك نەزر بیٚ، هەر ئەم سەفەرە کاروان بە سەلامەتی بگەڕیٚتەوە. شەرتم شەرت بیٚ دەم لە پلیٚکییەوە نەدەم! یا مەدەد هۆو هۆ کەسی بیٚ کەسان، پشت و پەنای کلۆلان، خالقی لەیل و نەهار! پەنام هیٚناوەتە بەرتۆ، سەگی بەر قاپی پیری پیرانم.... یارەبەن عالەمین.. ئەی بینای چاوان خۆت نەت فەرمووە: دەعونی.... فەستەجیب!

خوڕ خوڕ فرمیٚسك بە چاویا دیٚتە خواریٚ و لە بنجی ریشە ماش و برنجەکەی دا ون دەبیٚ. وردە وردە لیٚو دەبزوێنیٚ. هەندیٚ سەر بادەدا، فوویەك بە چوار دەوری خۆیدا دەکات، فەقیانەکانی توند دەکات و بەبیٚ قەراری لۆش لۆش بەرەو مالٚ دەبیٚتەوە.

– بچم بۆ لای ئەو دەیوسە، باشە... عەزە گۆلك... نا، نا... زیٚنیٚ بنیٚرم چاکترە: هەستە حورمیٚ هەستە... بڕۆ بۆ لای خالە عەزیز... بزانە ئەو تەگبیری چییە؟ چی دەلیٚ؟! خۆ لە شویٚنانەوە دیٚن بە شویٚنیا. کاروانیٚ بکەویٚتە بنی عەرزیشەوە ئەو سۆراخیٚکی هەر دەزانیٚ. قوربانی بەشی خوا بم. کەشف و کەرامات بە پیاوی وا دەدات لەگەلٚ کەری وەگۆڕی کورتانت زەرەرە. تۆبە خوایە هەزار گوناح و یەك تۆبە... بەندەناس هەر تۆی... بەڵام وا لەبەر چاومە ئەو زەندیقەچ دەلیٚ:

– زیٚنیٚ تۆ خوشکی منی، دایکی منی. پیٚلاوت دەخەمە سەرچاو. من هەقم نییە بەسەر ئەو ریش پانی شاخ شکاوەوە، با ژنی ئەویش بیت ئەمە قسمەت و نسیبە: لەگەلٚ نسیبدا هی ناکریٚ! بەڵام تۆ ژنیٚکی بە حورمەتی.. خیٚرو بەرەکەتی ئەو قوڕمساغە بە تۆوەیە. تۆ نەبی سەگ بە گووەوە دەیبا! فیڕکەنی درۆزن. خۆت دەزانی چەند خاتری تۆم دەوی! بەو خوایەی تاق و واحیدە لەبەر خاتری تۆ نەبایە زارم نەدەکردەوە، بەڵام بڕۆ با ئەمجارەش خاتری کەوشەکانی تۆ بیٚ. خوا بیکات بە قوربانی ئەو عاردەی تۆ پیٚی پیٚدا دەنیٚی. بڕۆ دایکم بڕۆ... بڕۆ پیٚی بلیٚ: کاروان لیٚکدی دابڕاوە، شیٚخە خۆی و بەشی هەرە زۆری کاروانەکە لە چیای هات و نەهات گیری خواردووە، ساحیٚبی حەوت رۆح بن، نابن بە خاوەنی یەکیٚکیان.

دەست رادەوەشیٚنی، سیمای گرژ دەکات، خیٚرا خیٚرا مژ لە سیغارەکەی دەدا، هانکە هانکی پیٚ دەکەویٚ: بڕۆ دایکم بڕۆ، خیٚرا بڕۆ پیٚی بلیٚ... چوونیان بیٚفایدەیە، بەڵام با هەر بچن، با نەبن بە لۆمەکاری عالەم، ئاه، ئاه. وەی بابەڕۆ وەی پشتم! پیٚی بلیٚ... بڕۆ خوشکم پیٚی بلیٚ: فەرەج جیا بووەتەوە، ئەویش ریٚی گوم کردووە. بەم زوانەش... ئاه، ئاه. ریٚگا نادۆزیٚتەوە! پیٚی بلیٚ.. لە بیرت نەچیٚ پیٚی بلیٚ: با هەر نویٚژان بکات... با هەر لە خوا بپاڕیٚتەوەو وەکو ژن بگری... چما خوا ئەوەندە بیٚ عاقڵە... ریشی خۆی بداتە دەست فیڕکەنیٚکی واوە، بە قسەی ئەو بکات!!

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

*   *   *

با بچم بۆ لای جەمال....

– جەمال کوڕم . ئێوە هەر خانەدان و پیاو بوون.. بابەل باب هەر بە کەڵەمێردی هاتوون. کوڕم، باوکەکەی باوکم... ئەوا کاروانەکەمان دوا کەوتووە خوا دەزانێ چ نسکۆیەکی بەسەر هاتووە!.

دادەکورکێنێ و

– ماڵی وێرانم، کوڕە هەر دەبێن بە لۆمەچی خەڵك و خوا. ئابڕومان دەچێت. رووی ناو خەڵکیمان نامێنێ!.. دەبێ سەر شۆڕ بکەین و گوێ لە تانەو تەشەری خەڵکی ئەم ناوچەیە بگرین. هەر ئەم ناوچەیە! کوڕە لە حەوت وڵاتان دەنگ دەداتەوە: ئەوەندە بێ با شارو دەست سپی و بێ غیرەت بوون، تەنانەت نەچوون بە هانای کاروانەکەی خۆشیانەوە! ئەوجا وەرە پیاو نەمرێ. نە عاردی قوتمان دەدات، نە عاسمان هەڵمان دەکێشێت. دەبینە پەندی عالەم. کوڕە جەمال هەستە کوڕم. من لەم شارە دێیەدا هەر تۆم بە پیاو زانی، بە ردێنی سپییەوە رووم لە تۆ ناوە، هەستە بڕۆ بە شوێن عەلی حاجی و عەبە مچەو کاکەوڵاو... جوامێرو ئەزوەرو هەموو کوڕەکانی دی دا... ئەوی ئەسپی هەیە بە سواری ئەسپ و ئەوی دی بە پیادە... لە دەرەوەی ئاوایی چاوەڕێم بکەن... وا منیش دەچم ئەسپەکەم دێنم و دێم... کوڕە خەریکە دیق دەکەم. دەی بە قوربانی کوڕ بم... هەر ئێستا بە خۆیشم فریاتان دەکەوم. جەمال... کوڕم بیرت نەچێ سەرێکی میرزا سمایلیش بدە. بزانە ئەو تەگبیری چییە؟! وەی لە خەلیفەت کەوێ...

*   *   *

سەگوەڕ لە نێو ئاوایی دا بڵند بوو.. تەقەتەقی سمی وڵاخ و پرمەو حیلەی ئەسپ. زەڵەو پەکوپۆی ژنانی سەر بانیژان و بەر دەرگایان لەرزی دەخستە دڵەوە.

– دەکەوینە سەر ساجی عەلی.

– دەربەدەر دەبین.

– ئوه رەببی سەبەبکارمان بە کۆی زوخاڵ بێ...

– ئەیەڕۆ.. چیای هات و نەهات! وەی کوێر بم... کوێر بم بۆ تۆ کاروانی خێر لە خۆ نەدیوو...

– سەرم لە قوڕ نێم بۆ بەخت و ئیقباڵێ خوا بە تۆی دا شێخەی برام!...

– فەرەج جیا بۆتەوە، کچێ فەرەج جیا بۆتەوە هەی هەشی دنیام بەسەر

– قەتارێ بێنن رۆڵە ڕۆ خەمانم بارکا

بمگەیەنێتە چیای هات و نەهات برام ڕۆ

گیانم رزگار کا. گشت کەسم. ڕۆ رۆڵە.

– جا ئەو شین و شەپۆرەی بۆچییە. مانگا مردوو دۆ برا... کەی کاروان خێری بۆ ئێمەو مانان بووە، تا ئەوەندە بە خەمییەوە بین!.

*   *   *

خەلیفە بە شپرزەیی خۆی بە ماڵی خۆیاندا دەکات. زێنێ بەرەو پیری دێ:

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

– ئەیەڕۆ پیاوەکە! خۆ خاڵە عەزە دەڵێ: بێفایدەیە. چونیان بێ فایدەیە، کاروان لە چیای هات و نەهات دا گیری خواردووەو کائینات ڕزگاری ناکات.

خەلیفە خدر لە ناخدا سست دەبێ، خەمێکی سەیر لە چارەی دەنیشێت.

– قەت وا نەڵێی حورمێ!

– بەرێ وەڵلا، دەڵێ: فەرەج–یش جیا بۆتەوەو ڕێگای گوم کردووەو بەم زووانە بە تەمای مەبن.

–لاحەولە وەلا...

لەبەرە خۆیەوە دەکەوێتە ورتە ورت، خۆ ناکرێ هەروا لێیان نەپرسینەوە.

– ئادەی حورمێ ئەو ئەسپەم بۆ زین کە، تا تفەنگەکەم دێنم.

ریسەکەمت کردەوە بە خوری، عەزە شێت!

((لە هات و نەهات گیریان خواردووە... کائینات ڕزگاریان ناکات...))، دەمت شکێ ئینشەڵلا نەدەبوو جارێ ئەم گووە نەخۆی! بەلای کەمەوە فرسەتی چاوو راوێکم دەبوو.. تەگبیرێکم دەکردو.. ئاخ زێنە دەم شڕ! یاخوا قسە نەکەوێتە دەم ئافرەت! بریا ملم شکابا و نەم ناردبایە بۆ لای ئەو شێت و شورە... هات و نەهات! بۆی هەیە، لە گوینە! قسە یا لە شێت یا لە منداڵ، قیروسیا لەمەش، چی لەم خەڵکە خۆش باوەڕە بکەم! هەموو لە دڵی خۆیاندا باوەڕیان کردووە. هەر کە بگەینە دەوروبەری هات و نەهات، تیقمانە تیقێ دەکەن و دەگەڕێنەوە..."

خەلیفە بە توندی بە بەردەم ژنەکاندا تێدەپەرێ ..کۆڕی شیوەن کزە لە جەرگ هەڵدەستێنێ:

– قەتارێ بێنن ڕۆڵە خەمانم بارکا

بمگەیەنێتە چیای هات و نەهات برام ڕۆ

گیانم ڕزگار کا... گشت کەسم ڕۆ.....

خەلیفە لە گوند دەردەچێ. جەماڵ و یەکەیەکەی کوڕانی ئاوایی چاوەڕوانین..

– جەمال، حازرن باوکەکەم!

– دەی خاڵە خەلیفە فەرموو با بڕۆین. خەریکە هەواکەشی دەگۆڕێ!

هەموو مات و بێ دەنگ دەکەونە ڕێ. خەلیفە لە پێشەوەیە. جار جار هەڵوەستەیەك دەکات و گوێ هەڵدەخات.

– ((بێفایدەیە، چونیان بێفایدەیە. لە هات و نەهات گیریان خواردووە. کاینات ڕزگاریان ناکا!))

خەنی لە خۆت عەزە دۆم... خوای گەورە، پیری پیران....

سەر با دەدات. شەو درەنگە. هەواکەی، هەوای تۆف و بەفرە... هەموو لەسەر ئەسپ و بارگیرەکانیان سڕ بوون. لە وەختی وادا بینادەم بەپێیان بڕوا چاکترە.. لە پڕ با هەڵدەکات. بە لورە لور خۆی بە نێو لق و پۆپی گەڵاوەریوی دار بەڕواندا دەکات: وو... وو... ووو... فیزاحی ژنی کۆست کەوتە وەبیر دێنێتەوە: قەتارێ بێنن ڕۆڵە خەمانم بارکا....

خەلیفە لە ئەسپەکەی دادەبەزێ:

– وەی، وەی لەم سەرمایە وەی...

بە پێیان دەکەوێتە ڕێ. هەڵوەستەیەك دەکات..

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

– جەمال، کورگەل: دەمێکە بەڕێوەین. هەواکەشی تەواو گۆڕیوە. دەترسم تۆف بمانگرێ و لەبری ریش سمێڵیش دا بنەین... زۆرمان نەماوە بۆ ئەشکەوتی موغان، هەروا دوو سەد شەقاوێکمان ماوە. چ دەڵێن لەوێ لابدەین. ئاگرێ بکەینەوە و تا بەیانی ئیسراحەت بکەین و....

– زۆر چاکە

هەموو بەپێیان دەکەونە رێ. هەر یەکەو لە خەیاڵێکە.

– خوایە... پیری پیران، بۆ ئەمەتان لەگەڵ کردم!... ئای چۆن عەزە دۆم و میرزا سەر زل و هەرچی و پەرچییان پێم باخۆش دەبن! ئەستەغفروڵڵا... لاحەولەوەلا...

– ((جەمال کورم ئێوە بابەل باب هەر کەڵەمێرد بوون....))

– کاروانی چی! هەی سەری ساحێبی بخوا وەکو خواردی...

– شێخە! ... توخوا ئەوە پیاوی سەر کاروانییە... ئاخر پیاو بوایە هەقی... ئاخر زەلامە، ئاخر زەلام!

– فەرەج! حەیف بۆ تۆ فەرەج، هەی مەردی مەردان. بەخوا من بتناسم هەر دەگەڕێیتەوە...

– کاینات رزگاری ناکات!.. کوڕە بە خوا لەبەر لۆمەی خەڵکی نەبوایە دوو پێم نەدەهات!.

– خەلیفەی نا موبارەك وا دەزانێ ئەمەیش دوعاو نوێژە...

– سبەی بۆ پاش نێوەڕۆیەکی درەنگ دەگەینە بناری چیای هات و نەهات...

– تا ئێستا هیچ کاروانێك لەو چیایە نەگەڕاوەتەوە... تۆ تەماشای ناوەکەی چەند بێ رەزایە!.

تاریکە شەوێکە چاو چاو نابینێ. گڤە گڤ و لورەی شەوبا هەترەشی زەلامان دەبا!...

– ئاه، ئاه، وەی بابە لاقم وەی... پروکام... ئۆخەی... ئۆخەی شوکرو گەیشتین.

– خەلیفە حەیفێ پیر بوویت.

– ئەرێ بە خوا رۆڵە... وەی لاقم وەی... پیری و هەزار عەیب!.

بە پەلە کاو جۆیان کردە تورەکەوەو لە سەری وڵاخەکانیان کرد، هەر کەسەو وڵاخی خۆی بە بنچکێکەوە بەستەوە. لە چاو تروکانێکدا خەرمانێ چیلکەو چڵ و چێویان خڕ کردەوە. ئاگرێکی حێلیان لەبەر زارکی پیرە ئەشکەوت کردەوە، کەوتنە پیا هەڵدانی ئاگر.

– ئاگرە گڕەی خۆمانە، نایدەین بە کچە بێگانە.

– ئاگر میوەی زستانە، ساوەر ئالیکی مێردانە.

ناو بە ناو یەکێکیان برێ چیلکەی دی دەخستە سەر ئاگرەکە. ئاگر لە شوێنی وادا باشە. جانەوەر رەوێنە..

*   *   *

بە دەم رێوە، ناو بە ناو یەکێکیان بانگی دەکرد:

– ئەهۆو شێخە هۆو...

چیاو دۆڵەکان بانگەکەی عەکس دەکردنەوە.

– ئەهۆ وو ... وو و...

– ئەهۆو کاروان هۆو...

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

– ئەهۆو فەرەج هۆو...

دەنگەکان لە چیاکاندا دەنگی دەدایەوەو ون دەبوو. هەموو وڕو کاس، برسی و هیلاك، نیگای پرس ئامێزیان دەبڕییە یەك و پاشان هەر یەکە لەلای خۆیەوە سەری دادەخست. وەك ئەوەی بڵێ: بێفایدەیە... لە دوای چووان مەچۆ...

بایەکەی خستبوو. پەڵە هەوری بۆر، جار جارێ بەری هەتاوی دەگرت و پەڵە سێبەرێك چەشنی پینە بۆ ماوەیەك بە عاردییەوە دەنووسا. هەموو خەمبار و لێو بەبار ڕێگای ئاوەدانیان گرتەوە بەر. خەلیفە لە پێش هەموویانەوە بوو. یەکجار شپرزە دیار بوو..

– نا، نا نابێ بەم زووانە بچمەوە ئاوایی، دەبم بە مەخسەرە. خوا نەکا خەڵکی زمانیان بکرێتەوە. پیاو دەکەن بە پەڕۆی بێ نوێژ. هەزارو یەك بوختانی بۆ هەڵدەبەستن، نا، نا نابێ بەم زووانە بچمەوە! هەرچییەك بەسەر ئەم ئاواییەدا هاتبێ، لە کۆن و نوێ بە ملی منیا دێنن.. پیری پیران. فریام بکەوە..! هەر منداڵە ورتکە چاوم دەردێنن. هەموو کەس و نا کەسێك لێم دەبێ بە شێری مەیدان..

گەیشتنە سەر ڕێگا ڕاستەکە، خەلیفە وەستا. چاوانی پڕ بوون لە ڕۆندك. لێوی کەوتە تەتەڵە. دەیزانی هەرکە دەم هەڵبێنێ جڵەوی لە دەست بەر دەبێ و لە سەڵای گریانێ دەدات..

– ((.... کاروانێ، نەزان و نەفام سەر کاروانی بێ... کەندێ کەمە، دەکەوێتە سەد کەندەوە...))

– ((چاك بە حەدیسە کێویلکەو مێویلکە گەوجی کردوون... برۆ هەی نۆ قەدو نیو..)

هەر بەو دەقەوە چاوی بڕی بووە زەلامەکان... نیگای لێڵی بەزەیی لە دڵان دەبزواند.

– کوڕینە ... م... ن، ناتوا....نم بێمەوە. تازە ڕووی ئاوەدانیم نەما. دەچمە خزمەتی پیری پیران، دەغیلی دەکەوم. تا بەیانی بۆ کاروانی ناکامان دەپاڕێمەوە ... خوا حافیزتان ...

لەقەیەکی بە قەبرغەی ئەسپەکەیدا کێشا. بە دەستە ڕاست دا پێچی کردەوەو بۆی دەرچوو. زەلامەکان تا لە چاویش ون بوو، ئەبڵەق و حەپەساو لە دواوە سەیریان دەکرد...

– فەقیرە لە تەریقی دا سەری خۆی هەڵگرت!

– ئا، ئا حاجی لەقلەق فەقیرە، بەڵام مار دەخوات...

– ئێوە نایناسن، ئەسکوێی حەوت مەنجەڵە..

– هەر تاڵێکی ریشی هەزار ئۆینی پێوەیە... هەی... بە بنجی ریشە پانەکەی.

– باشە ئەدی زێنێ؟!

– ها هۆ... ئەوە خەلیفەیە، گرێوی لە شەیتان بردۆتەوە. شەوێك لە نا خافڵا دێ زێنێ دەباو دەڕوات...

– باشتر با لە کۆڵمان بێتەوە.

– لە کۆڵ؟! وەکو گەماڵ لە پاڵ پیری پیران وەردەکەوێ.. هەم وەکو پیاو چاك خۆی دەنوێنێ و هەم چاوەڕێ دەکات تا خەڵکەکە ئەم کەتنەیان لە بیر دەچێتەوە. دوور نییە تا ئەو کاتە فەرەج- یش پەیدا ببێتەوە... ئەوجا دێت بە زمانی لوس دەچێتە بن کلێشەیەوەو خۆی دەکات بە برای باوکی!

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

– هەی نەیخوا تاڵە! ئەو باوکەی مرد، مرد.

کەوتنە ڕێ. جەمال لە پێشەوە دەڕۆیی. هەموو وەکو ئەوەی خۆڵ و دۆیان بەسەردا کرابێ متەقیان لێوە نەدەهات. جەماڵ جار جارێ هەڵوەستەیەکی دەکردو گوێی هەڵدەخست.

– ((کوڕم، باوکی باوکم... ئازایەتی ئەوەیە پیاو خۆی بناسێت، بزانێ چی لە باردایەو چی لە دەست دێ، نەك بە حەزو خۆزگە، خۆی و خەڵك و خوا دەستخەڕۆ بکات. چیت پێیە وەرە مەیدان و مەترسە. ئەگینا حەزو خۆزگە هی پیاوی بێ دەسەڵاتە. کلیلی ژیان خۆ ناسینەوە.... کەیفی خۆتانە! بچن باشترە، هەر نەبێ با لۆمەی خەڵکیتان نەیەتە سەر. خوا حافیزت بێ....))

تاوە نە تاوێکیش، بزەیەك وەکو بروسکە سیمای پەژمردەی بۆ نیو نەخت روناك دەکردەوە.

– ((... بابەل باب هەر بە کەڵەمێردی هاتوون...))

کە بیری لە چارەنووسی کاروانەکە دەکردەوە دنیای لەبەر چاو تاریك دەبوو... خۆشی خۆیشی کاروان ببێ بە کاروان و بکەوێتە ڕێ.. شێخ و شێخ زادەو موریدو خەلیفەو... لێت قوت ببنەوە و ببن بە دەم راست و دەم سپی و شێری مەیدان.....

– ((.... ئازایەتی ئەوەیە پیاو خۆی بناسێت و بزانێ چی لە باردایەو...))

دەك بە قوربانی ئەو داوێنە بم کە لێی کەوتییەوە میرزا، ڕەحمەت لە شیرت بۆ خۆت و قسەت..

لە پڕ وەستا، رووی کردە زەلامەکان. خوێنی هاتە جۆش. گیانی کەوتە لەرزین. بە دەنگێکی نێر گوتی:

– کوڕینە ئەم کاروانەشمان فت.

هەموو تێکڕا وتیان:

– فت.

– خۆ ئێمە بێ کاروان هەڵناکەین!...

– هەڵناکەین.. ناژین..

– وەرن مەردی خوا بن، لەمەودوا بە دەهۆڵ و زورنای هەر کەس و نا کەسێك هەڵنەپەڕین... با لەمەودوا خۆمان بناسین. ئازایەتی ئەوەیە بزانی چیت لە باردایەو چت لە دەست دێ، نەك دەستخەڕۆی حەزو خۆزگە بی... سوارێ سوار نەبێ هەر بارە بەسەر ئەسپەوە. سەر کاروانێکیش سەر کاروان نەبێت دەبێتە باعیسی تۆپینی خۆی و زەرەری خاوەنی... کەری دێزەیە!..

((٨))

– کاك سەلام ... هۆ و کاك سەلام؟

– بەڵێ ئازاد گیان، وەرە لە ژوورەکەی خۆمم.

– کاکە... دلێر گوتی: مامۆستا بڕێك کاری هەیە، پاشان خۆی جوابەکەشت لێدەگێڕێتەوە.

ئازاد دەیەوێ بڕوات. سەلام بانگی دەکات.

– ئازاد تۆ وەرە... با بۆت بخوێنمەوە... نوسخەی دووەمم لای خۆم هەڵگرتووە. تۆ وەرە با بۆتی بخوێنمەوە بزانم بە دڵتە. گوێ بگرە.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

بەڕێز مامۆستا مەحمود

سلاوێکی شۆڕشگێڕانەی گەرم

بۆ ئەوەی نامەکەم هیچ حەقیقەتێکی تێدا پێشێل نەبێ، وا دەقی رووبەڕوو بوونەوەکەم لەگەڵ ئەو هەتیوەدا –سیابەندە، سیامەندە!– بێ کەم و زیاد تۆمار دەکەم و دەینێرمە خزمەت جەنابتان. هیوادارم بە دڵتان بێ...

ئەو خوێڕییە لوت بەرزە لە خۆ رازییە، بەبێ خولکاو وەك ئەوەی روو لە ماڵی باوکە سەگی بکات... من لەبەر دەرگا وەستا بووم هەڵوەستەیەکی کردو بە فیزێکەوە گوتی: – رۆژباش.

منیش یەکسەر قسەکەی جەنابتم بیر کەوتەوە: ئەگەر ویستت یەکێك ببوغزێنی: خۆتی لێ نەناس بکە... یا خۆت وا بنوێنە ئاگات لەو نییەو بیرت لە شوێنێکی دییە... ئیدی چاوەکانم چکۆڵە کردنەوەو کەمێك لێوم ترازاندن و هیچ وەڵامێکم نەدایەوە.

هەندێ لێم راما، بە دەم ڕەت بوونەوە ورتە ورتێکی کرد.

– ترحێو، ئەگەر نەمدیبا دایکت، دەمردم لە عەزرەت باوکت!...

ئیدی لێی هەڵبووم، وەك چۆن شەماڵ دەکەوێتە بەفری کوێستان...

– ئەوە گوتت چی هەتیو؟!

مامۆستا گیان پیاو درۆیەك بۆ دزیش بکات، هەر بەینی خۆمان بێ، کوڕێکی شەیتانە، هەر خۆی نەکرد بە خاوەنی قسەکەی خۆی، بێ هیچ هەڵوەستەیەك گوتی:

– قوربان هیچ.

– نەخێر شتێکت گوت.

– قوربان هیچم نەگوت.

–نەخێر جنێوت دا.

– بەکێ؟!

منیش بۆ ئەوەی بیترسێنم و دووچاری غەڵەتی بکەم، ناوی ئێوەم هێنایە ئاراوە گوتم:

– بە هاوڕێ مەحمود.

– کاکە گیان گەرم پێ مەکە.. من ئەو پیاوە فەقیرە!... ناناسم، خۆ هەقی باوکم لەسەری نییە تا جنێوی پێ بدەم...

دەنگم بەرز کردەوە، شوانەش لە دەنگە دەنگی من هاتە دەرەوە.

وتم: – وەڵڵا جوانە، ئەدی ئەمە جنێو نییە؟!

– کامە؟.

– نایناسیت! گوایە لەمەش جنێو ترا!

– قوربان ببورە هەڵەم کرد.

– جا بۆ هەڵە دەکەی!!

ئەو زۆڵە دەیویست هەر چۆنێ بووە خۆیم لە دەست دەربکات. زۆر بە هێمنی گوتی:

– چونکە بە هەڵە لە دایك بووم...

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

– جا بۆ بە هەڵە لە دایك دەبی قورمساغ؟!

هەندێ داماو گوتی: –کاکە گیان ئەمە شتێکی بەڵگەنەویستە کە هیچ ئینسانێك بە خواستی خۆی لە دایك نەبووەو نابێ...

گوتم: – جا ئەمە فەلسەفەیە یان هەڵەیە؟

– کاکە گیان فەلسەفە هەڵەی فەرامۆش نەکردووە.

– وادیارە تۆ زۆرت پێیەو کەمی دەردەخەی.

لێی چوومە پێشەوەو لەسەری رۆیشتم.

– باشە فەلسەفە چییە؟

– دایکی هەموو زانستەکانە.. زانستێکی یەکجار فراوانە.

– یەعنی چەند فراوانە؟

– فراوانتر لە گەشەکردنی تەبیعەت، لە پەرەسەندنی کۆمەڵ و فیکری بەشەرییەت!.

– باشە تۆ ئەم هەمووە دەزانیت بۆ بە هەڵە لە دایك بووی؟

– قوربان لەبەر خاتری تۆ بە هەڵەش دەژیم!

– ئەدی چ دەکەی لێرە؟

– ئاخر بە ئێرەوە بەستراوم.

– چۆن؟

– بە هەڵە!

چاوم لێ سوور کردەوە، قیراندم بەسەریا، لە ترسا خۆی کرد بە ئاودەستەکەدا. لە دڵی خۆمدا گوتم: قەیدی نییە وادیارە لە ترسا خۆی پیس کردووە، لەم کاتەدا رێبوار هاتەوە. ئیدی لە نووکەوە چۆنم بۆ جەنابت نووسیوە، بۆ ئەویشم گێڕایەوە. لە حەژمەتا خۆی پێ نەگیرا کەوتە بۆڵە بۆڵ: ئەم خوێڕیانە چاك شوڵیان لێ هەڵکێشاوە. بە کوردستان دەبێ بیانکەین بە شێخێ شەوی لێ گۆڕابێ.

وتم: نا، نا رێبوار گیان –دوور لە رووت مامۆستا– دەیانکەین بە بەردی سەر ئاودەستخانە...

مامۆستا گیان لە پڕ دەنگی بەرز بووەوە.

– گوڵ تا پەینی بکرێتە ژێر زووتر دەڕوێ و چاکتر دەگەشێتەوە... کۆمەڵیش تا زیاتر داوەشێ، بیر خێراتر لە دایك دەبێ و دەست لە ملی چەك دەکات. قەیدی نییە،با جارێ بەردی سەر ئێوە بین...

ئیدی کە بۆی چووین، هەڵات.

هەر سەرکەوتووبن

بەر ئەندام: سەلام

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

سەیرێکی ئازادی کرد:

– چۆنە ئازاد، تۆ بڵێی مامۆستا مەحمود بە دڵی بێ؟!

– خۆزگە قەڵەم و ئینشای تۆم هەبایە، وەڵڵا من لە جیاتی ڕەفیق مەحمود بم دەتکەم بە مەسئولی ڕۆژنامەیەکی سیاسی..

سەلام کوڵێ کەیفی بەو قسانە دێت:

– بۆ؟!

– وەڵڵا هەر بەینی خۆمان بێ، سوێن و جوێنی چاك دەزانیت.

((٩))

پیرێژنێکی ڕەشپۆش، قاپێکی چکۆلە ماست و نانێکی لەبەر دانام. چایەکی بۆ تێکردم. قاپی ماستەکە بۆ ساردی لێ دەهات. پیرێژنەکە بەکووڕە کووڕ هەستا:

– کوڕم من دەچم جەوەندەیەك ئاو لە کانی دێنم. بۆ خۆت نان و چایەکەت بخۆ، ماڵ ماڵی خۆتە... ئەگەر زۆرم پێ چوو و ویستت بڕۆی دەرگاکە لە دوای خۆتەوە ڕاکێشە.

سەرم هەڵبڕی. دیمەنی باجی مێرەم لەبەر چاوم بەرجەستە بوو... بەدەم ڕەشەباکەوە، بە بۆڵە بۆڵ دەڕۆیی، جنێوی دەدا، هاواری دەکرد:

((هۆو خەڵك و خوا، دارو دیوار ، عەردو عاسمان، لەگەڵ ئێوەمە ها، دوایی نەڵێن مێرەمۆك پێی نەووتین! نەخەڵەتابن جارێکی دی ئەو گووە بخۆنەوە: سیابەندی مێرەمۆك خاین بوو... کوڕە فەقیر خاین نابێ نا! خوام لەو خوایە بێـژەکانتان بە (ڕەنـج)ە بڵێن بابی خاین بوو. بەو کاکەحمەدی شێخە حەیاو ناموستان دەبەم. وەرنە دەرێ، وەرنە دەرێ. هەی داوەشێن. غیرەت نەماوە! وای کە غیرەت بۆ بنیادەم شتێکی چاکە! وەرنە دەرێ ئەوە بۆ وەکو سەگی خوێڕی خۆتان لە نێو لنگی قەحبەکانتان خزاندووە.

وەرنە دەرێ سەیر کەن وەرن... هەی هەر هەمووتان بە قوربانی سەعاتێکی سادق دۆغری بن... هۆ خەڵك و خوا سیابەندی من، سیابەندۆکی من شەهیدە، شەهیدی شەهیدانە...))

– بەستەزمانە بە بێوەژنکۆشی، بە کوێرەوەری، بە کلۆڵی و داماوەی کوڕی نایە بەر خوێندن. لە دەمی خۆی دەگرتەوە و دەرخواردی کوڕی دەدا، لە بەری خۆی دەگرتەوەو لە بەری سیابەندی دەکرد. پێیگەیاند... بەلەنگازە! جوانی و ژیانی خۆی لەسەر ئەو تاقە کوڕەی دانا. بە هەزار ناری عەلی ژنی بۆ هێنا، ماڵی بۆ پێکەوە نا، خۆشی خۆشی لە خەم ڕەخسا، ئیدی نۆرەی ئیسراحەتە. ئەویش ئاکامەکەی، کلۆڵە دەڵێی بۆی بڕاوەتەوە کە دەبێ هەر هەتیو بەخێو بکات... ئەمجا نۆرەی ڕەنجەیە...

لە پڕ فیرەی شاور بە ئاگای هێنامەوە. هەستام هەر پێشمەرگە بوو، یەك یەك و دوو دوو لە کۆڵانەکانەوە بەرەو مزگەوت. دەنگی تۆپ دەهات، کە دەتەقییەوە لە دۆڵەکاندا دەنگی دەدایەوە. جار جار دەنگی ڕەشاش چەشنی نێری نێو بزنانی بە تەگە دەی مرقاند و ختوکەی غیرەتی پێشمەرگەی دەدا. پێشمەرگە هەموو کۆبووینەوە تەنیا دلێر دیار نەبوو.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

نەبەز رووی تێکردین: –کوڕینە ئەوە شەڕە... دەبێ زوو فریا بکەوین، ئەگەر پێ هەڵگرین بە نیو سەعاتێ دەگەین. تا ئێمە دەگەین ئەو برادەرانەی ئەوێ پێشی دژمن دەگرن. قوەتی دژمن کەمە. هەمووتان پێشمەرگەی کۆنن، پێم وایە پێویست بە چ ئامۆژگارییەك ناکا. زۆرتان لە من شارەزاترن. ئیدی کە دەگەینە جێ، برنەوەکان لە مەودای برنەو، کلاشینکۆف بۆ پێشەوە. (بی– کەی– سی)یەکان لە هەردوو تەنیشت و ئیدی هەر کەسەو لە سەنگەری خۆیەوە هونەری خۆی بنوێنێ... خۆ کەس دوا نەکەوتووە؟

– تەنیا دلێر دوا کەوتووە.

– ئاخ... خولە قوچ ئەم خوشك حیزە چی بوو تووشی منت کرد؟! با بەخێرێ لەم شەڕە بێینەوە... دەی قوربانی کوڕ بم... تا لە گوند دەردەچین.. هەر لەسەر رێگاوە، هەر کەسە بۆ خۆی نان لە ماڵەکان وەربگرێ.

نەبەز پێشمان کەوت، پێشمەرگە کەوتنەخۆ، خۆیان گورج کردەوە بە دەم رێوە نانیان لە ماڵەکانی سەر رێگا وەرگرت. لە گوند دەرچووین. دلێر لەسەر رێگا وەستا بوو. لە بری کلاشینکۆفە بێ قۆناغەکەی، خۆی برنەوێکی پێ بوو. نەبەز بە تووڕەییەوە گوتی:

– ئەوە لە کوێی نا دلێر؟! ئەدی کوا کلاشینکۆفەکەت؟!

– لەگەڵ خۆشناودا گۆڕیمەوە کاك نەبەز...

نەبەز سەیرێکی کردین. نیگای بە ئاشکرا دەیگوت: سەیری ئەم خوێڕییە بکەن. بە ویژدانتان ئەمەش پێشمەرگەیە! ئەگەر لەبەر خاتری دادەت نەبێ تۆ ئەو پیاوە نیت...

پێشمەرگە چەشنی قەتاری قورینگان ریزمان بەست. هەموو بێدەنگ، دەتگوت هەر یەکەو لە ئاستی خۆیەوە بیر لە تۆڵە دەکاتەوە...

زۆر لەم هەتیوە، لەم دلێرە نامەردە دەترسم. بە گومانم لێی.. رەنگە کاکە خولە، خولە قوچ هەر بۆ مراقەبەی منی دانا بێ! خولەی نامەرد شکی کردبوو کە من بە مەسەلەی کوشتنەکەی سیابەندم زانیوە، بۆ لە رووی نەدام؟! زۆڵە بۆی خستومەتە دوو تویێ نانێکی گەرمەوە. ئەگەر ساڵی بەسی چووبێ وەزەنی خۆیم لێدەکات. گەلێك نامەردە، بۆ مەرامی خۆی هەموو شتێك دەکات. لە سەگی نەهێن گیرو پیاوی نامەرد بترسە.

دە، دەی تۆش دنیات لە خۆت کردووە بە چەرمی چۆلەکە.. ئاخر دلێرە خوێڕی چییە! هەموو گیانی ئاگر بێ پوشێکی پێ ناسووتێ! نا، نا مستۆ لەو سێبەرانە بترسە! ئەدی هەر ئەوان سیابەندی جوانە مەرگیان بە کوشت نەدا؟!

.... هەستم بە شتێ کردبوو. لەلای دەرگاکەی چەپەوە، لە پەنایەکدا خۆم دانووساند بوو. ئێستاش لەبەر چاومە: سەلام و ئازاد سیابەندیان دابووە ناو، هەر کە گەیاندیانە بەر دەرگای ژوورەکەی هاوڕێ مەحمود! بە توندی دەڵەکیان دا بۆ ژوورەوە. بە یەك دەنگ گوتیان: –ئەوەتانێ هاوڕێ مەحمود.

هاوڕێ مەحمود هەڵوەستەیەکی کردو بە تووڕەییەوە:

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

– ئەمە چییە نا سەلام! دەیانکەین بە بەردی ئاودەستخانە! هەتیو سەگی کۆلان دەبن بە پیاو تۆ نابی بە بنیادەم! شەکری وا دەخۆی، هەر شەکرێکت حەوت عەلبە زەرەرە! بڕۆ دەرەوە خوێڕی لەگام....

ئەوجا رووی کردە ئازاد:

– ئەدی تۆ بۆ وەستاوی! دەبڕۆ ملی خۆت بشکێنە...

ئەو جووتە گورگەی تۆزێ لەمەوپێش، وەکو جووتێ رێوی لەبەر دەرگا هەڵدەلەرزین.

سەلام وەکو کەو چوو بوو. بە مەلولییەوە سەیری ئازادی دەکرد:

– ((خۆزگە قەڵەم و ئینشای تۆم هەبایە!.....))

* * *

سیابەند چاك دەرەقەتیان دەهات. دەماری ناسی بوون. ئەوەی ئیهانەی کردبا دەقات ئیهانەی دەکردەوە، دەیتەزاند. هاوڕێ مەحمود رووی کردە سیابەند:

– تۆ ناوت چییە؟!

– هەڵە.

– کوڕێ کێی؟

– هەڵە.

– جا توخوا هەڵە ناوە؟!

– کاك مەحمود لە هەڵخەڵەتاندن چاکترە!

– جا کێ ناوی هەڵخەڵەتاندنە؟

–زۆر کەس.

– وەکو؟

– لە خۆتان بپرسە.

– باشە تۆ پێم ناڵێی جیاوازی هەڵەو هەڵخەڵەتاندن چییە کوڕی باش!

– لە چ روویەکەوە؟

– بۆ چەند رووی هەیە!

– گەلێ...

– لە یەك رووەوە باسی بکە.

– هەر لەبەر ئەوەی خۆتان لە یەك رووەوە شتەکان هەڵدەسەنگێنن؟

– دەمت داخە، دەی شەکرەکەت بخۆ.

– باشە لە رووی زمانەوانییەوە بۆتی شی دەکەمەوە.

– فەرمووو!

– هەڵە: ناوە، تاکە، گشتیە. هەڵخەڵەتاندن: چاوگە، چاوگ سەرچاوەی فرمانە، فرمانیش سەرچاوەی هەموو چاکەو خراپەیەکە. چاکەکەیان فت! چونکە لەلای ئێمە رۆژی دەیان جار لە قەنارە دەدرێ... هەڵخەڵەتاندن: بە هۆی پاشگری "اندن"ەوە بووە بە چاوگی تێپەڕ. ئەنجام،

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

هەڵە: لە سنووری خۆیدا دەسوڕێتەوەو پاڵاوتنی ناخی لەگەڵدایە. هەڵخەڵەتاندن: سنووری خۆی دەبەزێنێ چونکە تێپەڕە... و لەوتاندن و گلاوکردنی ناخی لەگەڵدایە.

– باشە کە ئەمە بیرکردنەوەتە چ دەکەی لێرە؟!

– چونکە بە ئێرەوە بەستراوم. ڕەگم لێرە داکوتراوە خاوەنی ویژدانی ڕاچەنیوم.

– باشە کەی ئەمە وەڵامی پرسیارەکەی منە؟

– با، وەڵامی پرسیارەکەی تۆیە، بەڵام چونکە تۆ... وەڵامی پرسیارەکەی خۆت ناناسیتەوە.

– یەعنی من کەرم؟

– نازانم... ئەمەیان...

– باشە ویژدانی ڕاچەنیو چییە؟

– دانەبڕانە لە خەڵك، گوێزانەوەو قۆستنەوەی ژان و ئازاری هەژارانە.

هاوڕێ مەحمود، لە ژوورەوە دەنەڕێنێ:

– وەرن، وەرن ئەم هەتیوە بەرن....

سەلام و ئازاد وەکو جووتێ گورگی برسی و دڕندە خۆیان وەژووری دا کرد. لە چاو تروکانێکدا سیابەندیان بەرەو دۆڵەکە فڕاند..

سەرم داخست. گریان ئەوکی گرتم: دەی کوژن!! پیاو کوشتن هەندە ئاسانە!.

– ((.... بیری ژەهراوی بڵاو دەکاتەوە))

– ((.... ئا. دەیکوژین و پاشان لەبەر چاوی خەڵکی هەندێ فرمێسکی بۆ دەرێژین...))

دەیکوژن! دەیکوژن!! پاشان گەلێك بوختانی بۆ هەڵدەبەستن و بە خاینی گەورەی لە قەڵەم دەدەن...

بە غار خۆم گەیاندە پەنایەك و دەمەو روو لێی کەوتم. ئاگام لە خۆ نەما. پاش قەدەرێ هاڕەی دەستڕێژێکی دوور دڵی داخوریاندم.

کەی بێ ئێمەومانانیش وا بێکەس کوژ بکرێین!....

* * *

قەتاری پێشمەرگە ملی ڕێگامان گرتووە. بە بێدەنگی دەکشێین. دەنگی تەقە نزیك بووەتەوە، لەگەڵ شریقەی تەقینەوەی گوللە تۆپێك دا ڕاچڵەکیم. سەرم هەڵبڕی.

زۆرمان نەماوە. وا گەیشتین. دەڕۆین. دەڕۆین.هەر دەڕۆین چاوم ڕێشکەو پێشکە دەکات! تارماییە یا حەقیقەتە! باجی مێرەمە، دەچمە پێشەوە. خۆی دوور دەخاتەوە. هاوار دەکات: هۆو خەڵك و خوا، دارو دیوار، عەردو عاسمان، لەگەڵ ئێوەمە ها! دوایی نەڵێن مێرەمووك پێی نەوتین ها! نەخەڵەتابن جارێکی دی ئەو گووە بخۆنەوە: سیابەندی مێرەمووك خاین بوو. کوڕە فەقیر خاین نابێ نا.

لەپڕ گرمە گرمی فڕۆکە وە ئاگای هێنامەوە. سەرم هەڵبڕی، گردەکەی بەرانبەرمان لە دووکەڵ و ئاگردا غەرق بوو.. بۆنی باروت بە سەرماندا هات.

((لە هەر شوێنی زوڵم هەبێ، پێشمەرگەش دەبێ...))

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

وەك چۆن نەبەز گوتبووی، دامەزراین... تەقە گەرم بوو... تا تەقە گەرم دەبێ ئینسان هەندێك دەترسێت. بەلام لەگەڵ گەرم بوونی تەقەدا وردە وردە ترسی دەرەوێتەوە. سەیرە من هەر دەترسم، شتێك لەسەر دڵم بووە بەگرێ و سات بە سات دەمترسێنێ. مستۆ شەرمە! وا دیارە لەو دلێرە هیچ و پوچە دەترسیت! دەست بە پەلەپیتكەوە دەنێم. چ فیشەكێ دەرناچێ. خێرا مەخزەنەكەم دەگۆڕم. چەندم حەز لە جگەرەیەكە! وەختی نییە مستۆ! دوایی، دوایی...

چاو دەنێم بە سێرەی تفەنگەكەمەوە. وێنەی میرزا، خەلیفە خدر، كاروانەكە لەبەر چاوم بەرجەستە دەبن و خێرا ون دەبن...

– ((... بلێ دەستە گوڵەكەی تۆ! بەو خوایەی خواداری دەكات كاروانێ نەزان و نەفامان سەر كاروانی بن، كەندێ كەمە، دەكەوێتە سەد كەندەوە..))

نەختێ هەڵدەكشێم... جاشی دینا هاتووە: پەحا! كوڕە خۆ ئەوە شەڕی پێشمەرگەو كوردە! چاو دەنێم بە سێرەی تفەنگەكەمەوە. ئازای گیانم دێتە جۆش. دەنگ دێ، گوێم پڕ دەبێ، وەكو چۆن یەكێك مێش لە گوێی بتارێنێ، دەست رادەتەكێنم. بێ سوودە.... دەنگی میرزایە.

((پێشمەرگایەتی ئەشقێكی رووتی بێ رییایە...))

ناخم جۆش دەسەنێ، لەگەڵ هەر تەقەیەكدا، چەشنی بزەی سەر لێوی نەوزادێكی بەر مەمكە، دڵم بۆ نیو نەخت روون دەبێتەوە. دەنگی دایكم، دەنگی ئاتە لە مێشكم دا دەزرنگێتەوە.

– ((بە دەم فریشتەوە پێ دەكەنێ، چاو چاو مستۆ..))

ئەرێ بەڕاست بۆ لەگەڵ بابم دا نەهاتبوو بۆ لام! دیارە نەیتوانیوە، سكی پڕ بووە. شەرمی كردووە بە سكی پڕەوە ببینم. ترساوە لەبەر چاوی برادەرەكانم شۆخی لەگەڵدا بكەم و وەكو جاران بڵێم ئاتە، كەی مەعمەلەكەتان دەوەستێ! ئاه، چەند بیرت دەكەم ئاتە گیان... ئای ئاتە گیان قەت ئەوەم لە بیر ناچێ كە ئێوارانی هاوین لە كرێكاری بازاڕ دەگەڕامەوە.. یەك سەعات بە دەورما دەهاتیت. دەست و قاچت دەشێلام، ئەگەر بمهێشتبا ماچ بارانت دەكردم. ئێستا لێرە بیت بێ دڵیت ناكەم ئاتە گیان، لە بری ماچێ سەد ماچت دەدەمێ! دایە گیان زۆر زۆر سوپاس بۆ ئەو جووتە گۆرەوی و پوزەوانە دەست چنانەی بۆت نارد بووم... دەستت نەڕزێ..

قاچم سڕ بووە... لە پڕ بوو بە هەرا.

– دوایان كەون، هەلاتن! دەرفەتیان مەدەن، دەرسێكی وایان دا بدەن كە نەخەڵەتابن پێ بخەنە خاكمان...

هەر پێشمەرگە بوو، وەكو بێچووە شێر لە سەنگەرەوە دەردەپەڕی. تەكانم دایە خۆ قاچێكم كەمێك سڕە. دوو هەنگاو و بە دەما رەتم برد... هێشتا بە تەواوی راست نەبوو بوومەوە، لەپڕ لە دواوە چزە لە شلكەی رانم هەستا، ئاخ!

جامانەكەم لەسەر شەرواڵەكەوە لە برینەكەم پێچا، گەرماو گەرم كەوتمە غاردان بەرەو پێشێ... نازانم چەند رۆیشتم.. كەوتم و ئاگام لە خۆ نەما.

*   *   *

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

ئالێرەدان لە باوەشی ئەم دۆڵەدا، ئێستاش پێوەری سەرەکی وەخت هەتاوە: بەیانی، نیوەڕۆ، ئێوارە...

خاڵە عەزەو خەلیفە خدر دانویان پێکەوە ناکوڵێ. خاڵە عەزە بە هیچ قەڵس نابێ بەوە نەبێ بڵێی: خاڵە عەزە تۆ وەختت لێ تێك چووەو نوێژ درەنگە... ئەگەر خەڵکی گوندەکە ئەوەی پێ بڵێن دەهری دەبێ، چی بە دەمیا بێ... دایك و خوشك، ژن، مردوو زیندوو نابوێرێ.. ئەگەر پێشمەرگەیەك ئەوەی پێ بڵێ، نیگایەکی سەرزەنشت ئامێزی دەکات و دەڵێ:

– لە هەر شوێنێچ زوڵم هەبێ، پێشمەرگەش دەبێ...

ئەم قسەیە بوو بوو بە وێردی سەر زاری پێشمەرگە. بەشی هەرە زۆری پێشمەرگە، ئەوەی خاڵە عەزەی دیبوو، و ئەوەی نەی دیبوو، ئەو قسەیەیان دووبارە دەکردەوە.

– لە هەر شوێنێ زوڵم هەبێ، پێشمەرگەش دەبێ!...

دار تووی بەر مزگەوتەکەشیان ناو نابوو دارەکەی خاڵە عەزە...

* * *

دەمەو مەغریب بوو، مستۆ لە ژێر سێبەری دارەکەی خاڵە عەزەدا چاوی هەڵێنا. چاوی بە خاڵە عەزە کەوت. خاڵە بە خشوعێکی خوا پەرستانەوە راوەستا بوو. چاوی بڕی بووە جەستەی ماندوو راکشاوی. مستۆش وەکو ئەوەی بە دەم فریشتەوە پێ بکەنێ، بزەیەکی کرد.

– ... لە .. هەر ... شو ... یـنێ، زوڵـم ... هـە... هـە... بـێ... ئـاه... ئهـە، ئهـە تینوومـە... سووتام... گڕم تێ بەربوو..

خاڵە عەزە پشتاو پشت کشایەوە. رووی کردە خۆرنشین. هەتاو نیشتبووە سەر کەل، تۆزێکی بە دەرەوە مابوو. لە سەلای گریانی دا..

میرزا دڕی بە ئاپۆراکەی دەوری دا، بە دیارییەوە کروشکەی کرد. دەستی خستە سەر دڵی: – مستۆ، مستۆ گیان... دەمناسیتەوە....

مستۆ نیگایەکی میرزای کردو بزەیەکی ناسك، ناسك وەکو جوڵەی باڵی پەپولەی سەر گوڵ هەڵنیشتوو، کشتەکی لێوی جوڵاند. وەك ئەوەی بیەوێ بڵێ راست دەکەی:

– کاروانێ نەزان و نەفامان سەر کاروانی بن، کەندێ کەمە، دەکەوێتە سەد کەندەوە.

میرزا لەسەری رۆیی:

مستۆ، مستۆ... نامەردت نەکەم حا! دە قسەیەك بکە...

مستۆ چاوی کرایەوە.. وەك ئەوەی دوا هێزی بەدەنی کۆبکاتەوە، تەکانێکی داو چاوێکی گێڕا:

– ئینسان... حەقیقەتێکی گەورەیە. کردار لە مەحەکی دەداو ... ئهە.. ئهە.. مەرگ، مەرگ، مەرگ دوا... هە هە هە بریا... ری لەسەر دەدا.

هەموو دەم و چاوی نیشتە سەر ئارەقە. چاوەکانی بە جۆرێ کرانەوە وەك ئەوەی جووتێ چۆلەکەی تازە باڵەفرە بن و بیانەوێ لە ترسی مار بفڕن و قەڵەمی دەست و پێیان شکابێ، لێوەکانی کرژ کردەوە:

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

–میرزا.. گوێم .. دە.. دەزرنگ...!

((١٠))

سادق دۆغری مات و خەمبار، پشتی هەندێ چەماوەو ئەژنۆکانی هێز لێ بڕاو کەوتە دوای قەتاری بڕێ زەلامی خامۆش و خەم لە سیما نیشتوو.. دوو کوڕی گەنج ئەملاو ئەولای تابووتێکی بە جاجمی سوور پۆشراوی سەر ولاخێکی بەرزەیان گرتبوو.

– هەر کە بگەینە ئەودیو، ئیدی لە تراکتۆرێکی بار دەکەین..

– حەیف بۆ مستۆ، کوڕی وا قەت نابێتەوە!

بە دەم ڕێوە چاوت بڕی بووە ئەرزەکە، وروکاس دەتگوت لەم دنیایەدا نیت. زۆریان لەگەڵت گوت، هیچت نەبیست... بوو بوو بە مەراقی دڵت، حەزت دەکرد بزانی چەند گوللەی پێ کەوتووە، لە کوێوە پێکراوە...

– برا گیان مستۆ هەر کوڕی تۆ نەبوو. هەر لە تۆ نەچوو! ئەو کوڕی ڕاستەقینەی ئێمە بوو.

– میرزا سمایل ناردوویەتی کەرەستە بێت و قەبرەکەی هەڵگرێ.

– پیاوی چا بە جێ لەقی مەکە. دیارە ئەم خاکەی بە نسیب بووە...

– ئەوەندە بە ڕێك و پێکی تەقەت کرا، بە خۆیشت لێرە بای ئەوەت بۆ نەدەکرد...

– باوەڕت بێ گەورەو بچووکی ئەم دێیە بۆی بە داخن...

– ئەوەی لە هەموو ژیانیا نوێژی نەکردبوو، ئەو ئێوارەیە هاتە سەر قەبرەکەی و نوێژی کرد.

ماڵیان ئاوابێ، پیاوەتی خۆیانە. خوا لە خزمایەتیان کەم نەکات. بەڵام نازانن بۆ جێ لەقت کرد! ئەو دەردەی لە دڵی تۆ دایە بە کەس هەڵناگیرێ!...

سەرت هەڵبڕی. ئاخ و هەناسەیەکت هەڵکێشا.. بۆنێکی سەیرت بەسەر داهات، بۆنێکی فێنك و ساردی یەکجار تایبەتی. هەموو زەلامەکان دەم و لووتیان هەڵپێچا بوو، لەبەر خەمبارییان بوو یا لەبەر بۆنەکە!...

بۆنێکی سەیرە، لە بۆنی چی دەچێت! لە بۆنی گڵی تازە کزرەوە بوو دەچێ، هەر کوت و مت لە بۆنی ئافرەتی زەیستان دەچێت!...

ئافرەتی زەیستان خەون زۆر دەبینێ... زۆر لە خەونی ئافرەتی زەیستان دەترسیت!... هەر چەندە ئاتە مندالی دەبوو، کاوڕێکت دەکرد بە خێر... بەڵام ئەمجارەیان... ڕووی نەبوونی ڕەش بێت. دوعا دوعات بوو ئاتە زوو هەستێتەوەو خەون نەبینێ.. ئەوەی لێی دەترسایت ڕووی دا. خوایە خراتر نەدەی. خەونەکەی ئەم کۆستە زلە بوو.

– ((پیاوەکە ئامان خێرێ قەرار بدە!... خوایە جەرگی پیریمان نەسووتێ. گوێی شەیتان کەڕ بێ لە خەوما: مستۆ لەبەر مزگەوتێکا وەستا بوو، سەری پاك بە گوێزان تاشی بوو. جلێکی هاودامان ڕەشی لەبەر دا بوو. قاقا پێدەکەنێ. پێم گوت: –ئەیەڕۆ مستۆ گیان ئەوە بۆ وات لە خۆت کردووە!..))

لە پڕ لە دەنگی تراکتۆرەکە وەئاگا هاتیتەوە، خەڵکەکە دوا سەر خۆشییان لێ کردیت. دوو پێشمەرگەی ناسیاو لەگەڵتا سوار بوون..

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

– ئاتە ئەم کوڕەمان ناو بنەین چی؟!

– ((با کاکە مستۆ ناوی لێ بنێ، بچۆ سەرێکی لێ بدەو با ناوێکی خۆشیشمان بۆ بدۆزێتەوە...))

بە هەڵتەك هەڵتەك لە شار نزیك دەبوونەوە:

– ئەمیشیان ناو بنێ مستۆ...

گەیشتنە قەراخ شار. تراکتۆرەکە وەستا. پێشمەرگەکان دابەزین کە بگەڕێنەوە، لەگەڵیاندا دابەزیت. بەر لە خواحافیزی پێت گوتن:

– تو ئەو خوایە پرسیارێکتان لێ دەکەم، راست و دۆغری جوابم بدەنەوە... مستۆ کوڕێکی ترسنۆك بوو؟!

– نەخێر، نەوەڵڵا خوا قەبوڵ ناکات، لە هەموو شەڕێکا هەر قارەمان بوو، لە پێشەوە بوو... بەڵام ئەم پرسیارە بۆ؟!

هەناسەیەکی قوڵت هەڵکێشا:

– لە دواوە پێکراوە!!

هەردووکیان لە ناو قەدەوە وشك بوون، خەنجەرت لێ دابان خوێنیان لێنەدەهات... دەستیان خستە ناو دەستت کە خوا حافیزیت لێ بکەن... دەستت بۆ جەستەی جگەر گۆشەکەت راکێشاو: حەیفێ ساڵی تازە نەکردەوە. ئەگەر دەتزانی وا زوو لێت جیا دەبێتەوە هەموو هەفتەیەك سەرێکت دەدا... خۆشەویستی لە دابڕاندا دەردەکەوێ!.....

١٩٨٦/١١

تێبینی:

ئەم چیرۆکە یەکەمجار لە ساڵی ١٩٨٧دا بە فارسی بڵاوبۆتەوە. لە ساڵی ١٩٨٨دا لە گوندی کاولان، لە ڕاگەیاندنی حسك، لە چاپخانەی شەهید سەیدا ساڵح یوسفی بە چەند نوسخەیەکی کەم چاپ وبڵاوکرایەوەو پاشان لە قاسمەرەشی سەر سنووری ئێران و عێراق بە ئەمر لە لایەن هەندێ چەکداری (ی. ن. ك)ەوە کۆکرایەوەو سووتێنرا...

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

حەمە كەریم عارف

- كەركووكییە و لە ساڵی ١٩٥١دا لەدایك بووە.
- لە ساڵی ١٩٧٥ كۆلێژی ئەدەبیاتی بەغدای تەواو كردووە.
- یەكەم بەرهەمی شیعرێكە بەناوی (هەڵبەستێكی هەتیو كەوتوو) كە لە ژمارە (١٧٠) ڕۆژنامەی هاوكاری ساڵی٨/٦/ ١٩٧٣ بڵاوبووەتەوە.
- لە ساڵی ١٩٧٦ەوە بە بەردەوامی نووسین و بەرهەمی ئەدەبی بڵاو دەكاتەوە.
- سەرنووسەر یان بەڕێوەبەری نووسین یان سكرتێری نووسین یان ئەندامی دەستەی نووسەرانی ئەم گۆڤار و بڵاوكراوانە بووە: گۆڤاری گزنگی نووسەرانی كەركووك، نووسەری كوردستان، كەلتوور، نووسەری كورد، گوڵانی عەرەبی، ئاڵای ئازادی تا ژمارە ٢٢٢، گۆڤاری نەوشەفەق.
- جگە لە ناوی خۆی، بە تایبەتی لە گۆڤاری گزنگی نووسەرانی كەركووك، نووسەری كوردستان، كەلتوور، ڕۆژنامەی ئاڵای ئازادی تا ژ: ٢٢٢ بەناوی گۆڤەند، زنار، سییان، پاكزاد، محەمەدی حاجی، سیروان عەلی، دیدار هەمەوەندی، هێژا، ح. ع، بازەوان عەبدولكەریم، هاموون زێباری بەرهەمی بڵاو كردۆتەوە.
- جگە لە پارتی دیموكراتی كوردستان و یەكێتیی قوتابیانی كوردستان ئیدی ئەندامی هیچ حیزب و ڕێكخراوێكی سیاسی نەبووە، لە ساڵی ١٩٧٤ – ١٩٧٥دا پێشمەرگەی شۆڕشی ئەیلوول بووە، لە هەشتاكاندا بۆ ماوەی نۆ ساڵ، بێ وابەستەگی حیزبی، پێشمەرگە بووە و وەكو بەشدارییەكی مەیدانی و ویژدانی لە خەباتی ڕەوای نەتەوەی كوردا شانازی پێوە دەكات و منەت بەسەر كەسدا ناكات، چونكە باوەڕی وایە كە ڕۆڵەی میللەتی مەزلوم مەحكومە بە پێشمەرگایەتی.
- لە هەشتاكانەوە تا ئێستا ڕاستەوخۆ سەرپەرشتی و سەرۆكایەتی لقی كەركووكی یەكێتیی نووسەرانی كوردی كردووە.
- زۆر بەرهەم و كتێبی چاپ و بڵاو كردۆتەوە، لێ زۆربەی هەرە زۆریان، بە تایبەتی ئەوانە لە چیادا چاپ بوون بە نوسخەی هێندە كەم بڵاو بوونەتەوە، لە نرخی نەبوو دان و هەر ئەوەندەیە كە لە فەوتان ڕزگار بوون. هەندێك لە وانە:

١- تیرۆژ، كۆ چیرۆك، چاپی یەكەم ١٩٧٩

٢- كۆچی سوور، ڕۆمان، چاپی یەكەم ١٩٨٨

٣- بەیداخ،چیرۆك،چاپی یەكەم: ١٩٨٨

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

٤- داوەتی کۆچەرییان، کۆ چیرۆك چاپی دووەم :٢٠٠٥

٥- لە خۆ بێگانە بوون، کۆمەڵە چیرۆك، چاپی یەکەم (١٩٩٩) دەزگای گوڵان

٦- کوچ سرخ، کۆ چیرۆك، بە فارسی، وەرگێران چاپی یەکەم ١٩٨٧ شاخ

٧- نینا، رۆمان، سابت رەحمان، دوو چاپ، شاخ، شار ٢٠٠٢

٨- نامۆ، رۆمان، ئەلبیر کامۆ، سێ چاپ، شاخ، شار، چاپی سێیەم ٢٠٠٧

٩- رێبەر، رۆمان، مەهدی حسین، چاپی شاخ:١٩٨٣،چاپی دووەم:٢٠٠٧،چاپخانەو ئۆفسێتی شڤان

١٠-شکست، رۆمان، ئەلکساندەر فەدایەف چاپی شاخ، (راە کارگر)١٩٨٦،چاپی دووەم:٢٠٠٩ خانەی وەرگێڕان، سلێمانی

١١ – هاومالّەکان ،رۆمان،ئەحمەد مەحمود، دوو چاپ،شاخ، چاپی دووەم: ٢٠٠٠ گوڵان

١٢- بێناسنامەکان، رۆمان،عەزیز نەسین، ٣ چاپی شاخ:١٩٨٦ چاپی سێیەم: ٢٠٠٥

١٣- قوربانی، رۆمان، هیرب میدۆ، چاپی یەکەم ٢٠٠٤ دەزگای شەفەق

١٤- دوورە ولات، رۆمان ع. ڤاسموف، چاپی یەکەم٢٠٠٠ دەزگای گوڵان

١٥- ئـــــازادی یـــــا مـــــەرگ، رۆمـــــان کازانتزاکیس، چاپی یەکەم ٢٠٠٣ کتێبخانەی سۆران،چاپی دووەم: ٢٠٠٨

١٦- چیرۆکەکانی سەمەدی بیهرەنگی، دوو چاپ، شاخ، شار ٢٠٠٤ کتێبخانەی سۆران هەولێر

١٧- ئامانجی ئەدەبیات. م. گۆرکی، چاپی شاخ ١٩٨٥

١٨- دلێریی خۆراگرتن، ئەشرەف دەهڤانی، چاپی شاخ

١٩- مەسەلەی کورد لە عێراقدا، عزیز شەریف، چاپی سێیەم: ٢٠٠٥

٢٠- مێژووی رەگ و رەچەڵەکی کورد، ئیحسان نوری پاشا، چاپی یەکەم:١٩٨٨،چاپی سێیەم: ٢٠٠٨

٢١- خەباتی چەکداری هەم تاکتیکە هەم ستراتیژ، مەسعودی ئەحمەد زاد، چاپی شاخ

٢٢- کورد گەلی لە خشتەبراوی غەدر لێکراو، د. کوینتەر دیشنەر، چاپی سێیەم ٢٠٠٤ دە

٢٣- لە مەهابادی خوێناوییەوە بۆ کەنارێن ئاراس نەجەف قولی پسیان، چاپی یەکەم:٢٠٠٦

٢٤- گوزارشتی مۆسیقا، د. فۆاد زەکەریا.چاپی دووەم: ٢٠٠٦

٢٥- دەربارەی شیعر و شاعیری،چاپی یەکەم: ٢٠٠٧

٢٦- ڤنسنت ڤان گوگ، شانۆنامە، باول ئایز لەر

٢٧- بە دوعا شاعیرەکان، شانۆنامە، جەلیل قەیسی (گزنگ ژ:١٢)

٢٨- جولەکەکەی مالْتا، شانۆنامە، کریستۆفەرمالرۆ.

٢٩- دادپەروەران، شانۆنامە، ئەلبیر کامۆ.

٣٠-بەد حالّی بوون، شانۆنامە، ئەلبیر کامۆ.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

٣١- چاو به چاو، شانۆنامه، گەوهەر مراد (غولام حسەینی ساعیدی)
٣٢- ریچاردی سێیەم، شانۆنامە، شەکسپیر.
٣٣- گەمەی پاشا و وەزیر، شانۆنامە، عەبدوڵلائەلبوسێری.
٣٤- کورد لە ئەنسکلۆپیدیای ئیسلام دا، چاپی یەکەم ١٩٩٨ وەزارەتی رۆشنبیری.
٣٥- هونەر و ژیانی کۆمەلایەتی، پلیخانۆڤ، چاپی یەکەم ٢٠٠٥ دەزگای موکریانی
٣٦- پێکهاتەی بەدەنی و چارەنووسی ئافرەت، ئیڤلین رییدچاپی یەکەم:.
٣٧- لێکدانەوەیەك لە مەڕ نامۆ، لویس ریی.چاپی دووەم:٢٠٠٦
٣٨- منداڵە دارینە ،چیرۆکی درێژ بۆ منداڵان.
٣٩- فاشیزم چییی؟ کۆمەڵە چیرۆك بۆ منداڵان، یەلماز گونای
٤٠- شوانە بچکۆلەکە، چیرۆکێکی درێژی چینی یە بۆ منداڵان
٤١- زارۆکستان (چوار شانۆنامە بۆ مناڵان)
٤٢- لە گەنجینەی حیکایەتی تورکمانییەوە.(ئەفسانەی ئەسپی ئاشق) چاپی یەکەم: ٢٠٠٨،دەزگای موکریانی
٤٣- کۆمەڵێك ئەفسانەی جیهانی (٢٣ ئەفسانە)
٤٤- زندە خەون، کۆمەڵە چیرۆکی چیخوف، چاپی یەکەم (٢٠٠١) دەزگای موکریانی
٤٥- ئەفسانەێن گریکی و رۆمانی، چاپی یەکەم (٢٠٠٤) کتێبخانەی سۆران، هەولێر
٤٦- جیٚ پیٚ، کۆمەڵێك چیرۆکی فارسی چیرۆکنووسان:(سادقی هیدایەت، جەلال ئال ئەحمەد، بوزرگی عەلەوی، سادقی چوبەك، مەنسوری یاقوتی چاپی یەکەم: ٢٠٠٦،نووسەرانی کەرکوك
٤٧- چیرۆکستان، کۆمەڵێك دەق و رەخنە، چاپی یەکەم ٢٠٠٥ نووسەرانی کەرکووك
٤٨- چۆنیەتی فێر بوونی زمانی فارسی، چاپی یەکەم (٢٠٠٠) حەمە کەریم عارف
٤٩- گۆڤەند و زنار (فەرهەنگی فارسی – کوردی) حەمە کەریم عارف،چاپی یەکەم: ٢٠٠٦-٢٠٠٧
٥٠- پەلکە رەنگینە، حەمە کەریم عارف، چاپی یەکەم (٢٠٠٤) وەزارەتی رۆشنبیری
٥١- کۆمەڵێك چیرۆکی بێگانە(ئەو رۆژەی کە ونبووم) چاپی یەکەم: ٢٠٠٦
٥٢- چزیشفسکی، فەیلەسوف و زانای گەورەی میللەتی روس
٥٣- چایکۆ فسکی، ژیان و بەرهەمی.
٥٤- ئیدگار ئالین پۆ، ژیان و بەرهەمی.
٥٥- جاك لەندەن، ژیان و بەرهەمی
٥٦- گوگول، نووسەری ریالیست
٥٧- یەڵماز گونای، ژیان و بەرهەمی،چاپی یەکەم :٢٠٠٧
٥٨- سادقی هیدایەت، ژیان و بەرهەمی، چاپی یەکەم: ٢٠٠٧
٥٩- خافرو غ لە شیعر دەدویٚ، ژیان و بەرهەمی

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

٦٠- ڕێبازە هونەرییەکانی جیهان(لە یەکێك لە ژمارەکانی کەلتوور، پاشان لە گۆڤاری ڕامان)

٦١- ریالیزم و دژە ریالیزم لە ئەدەبیات دا، چاپی یەکەم (٢٠٠٤) دەزگای سپیرێز

٦٢- ڕاگەیاندن لە پەراوێزی دەسەڵاتدا (بە شەریکی) چاپی یەکەم (٢٠٠١) دەزگای گوڵان

٦٣- ڕاگەیاندن لە نێوان حەقیقەت بێژی و عەوام خەڵەتێنی دا حەمە کەریم عارف، چاپی یەکەم: ٢٠٠٥

٦٤- دیدار و دەق و رەخنە.

٦٥- دیداری چیرۆکڤانی.چاپی یەکەم: ٢٠٠٥

٦٦- قوتابخانە ئەدەبییەکان، رەزا سەید حسەینی.چاپی یەکەم: ٢٠٠٦

٦٧- ناودارانی ئەدەب، حەمە کەریم عارف، چاپی یەکەم : ٢٠٠٩ ، دەزگای موکریانی

٦٨- مەرگی نووسەرو و چەند باسێکی دیکەی ئەدەبی- رۆشنبیری، حەمە کەریم عارف.چاپی یەکەم:٢٠٠٥

٦٩- کورد لە سەدەی نۆزدە و بیست دا، کریس کۆچرا، چاپی یەکەم ٢٠٠٣ کتێبخانەی سۆران،چاپی چورەم: ٢٠٠٧

٧٠- مێژووی ئەدەبیاتی جیهان (لە کۆنەوە تا سەدەکانی ناڤین)دەزگای موکریانی،چاپی یەکەم: ٢٠٠٨

٧١- مێژووی ئەدەبیاتی جیهان (لە سەردەمی رینیسانسەوە تا ئێستا).دەزگای موکریانی، چاپی یەکەم: ٢٠٠٨

٧٢- مێژووی ئەدەبیاتی جیهان (ئەدەبیاتی ئینگلیزی زمان- ئەمریکاو ئینگلیستان لە سەرەتاوە تا ئێستا).کتێبفرۆشی ئاوێر چاپی یەکەم: ٢٠٠٧

٧٣-چینی کۆن

٧٤-دەربارەی رۆمان و چیرۆك، نووسەرانی کەرکووك، چاپی یەکەم:٢٠٠٨، حەمەکەریم عارف

٧٥-پەیڤستانی من، حەمەکەریم عارف،

٧٦-ئەو بەرخەی کە بوو بە گورگ، عزیز نسین،نووسەرانی کەرکووك، چاپی یەکەم: ٢٠٠٨

٧٧-خیانەتی حەڵاڵ(چەند پەیڤەك دەربارەی پاچڤە) ،حەمەکەریم عارف

٧٨-میوان،ئەلبیر کامۆ

٧٩-ئیلیادە، هۆمیرۆس، چاپی یەکەم: ٢٠٠٩ ،دەزگای سەردەم

٨٠-مێژووی ئەدەبیاتی روسی،سەعیدی نەفیسی، چاپی یەکەم:

* لە راپەڕینەوە تا نەوو چالاکانە بەشداری بزاڤی ئەدەبی و رۆشنبیریی کوردی دەکات و بەرهەمی هەمە جۆر (نووسین و ئامادە کردن و وەرگێڕان) بلاو دەکاتەوە..

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

*** ئەو بەرهەمانە و زۆری دیکەی ئامادەن بۆ چاپ و چاپکردنەوە و هەر کەس و گروپ و لایەن و دەزگایەك تەماحی بڵاو کردنەوەی هەبن،دەتوانێ بە پرس و هەماهەنگی لەگەڵ بەندەدا ڕێبکەوێ..**

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com